נקט לעיל גבי בכור מכרוסו לעכו"ם או לכלבים. י"ל דלף שמותר להאכיל בכור בעומו לעכו"ם [כמ"ש סי' ש"ו ה'] . עכ"פ ישראל קדושים ומחבבים כל דבר שנתקווה כי דרכה דמלוה. לבני להאכילו לעכו"ם ולבהמה. והרי אפילו פרוסת המוציא אין להאכילה לעכו"ם ולבהמה (כמג"א ספי' קס"ז). וכ"ם בכור שהיה עליו קדושה כעם א' ולא גרע מתשמישי קדושה שאין לנהוג בהן מנהג ביזיון (כל"ת סי' כ א). ותו דלא שכיח שיתזו הקונים וימכרו בשר הבכור מדאסור לעשות בו סתורה [כפי' ס"ז ג'] :

בהדיא בין זמות לשאר מילי. ואמרינן דפריטי שביתי. ומכ"ם כשהמוקף דר באותו מקום. אין אפוטרופוס לעריות (כתובות ד"י"א ב'). ולבאורה היה נראה. דלא מכעי' בשלא ראו עדים מעבילה. רק שכבר בעלה ממנה ונשתהה יותר מי"ב חודש. ומלאת מעוברת. שפיר מצינן למימר דאמר נאנסה ומותרת לעלמא. אלא אפילו במלאה עדים עם המוקף ביאה שהיה ברצון. ומי י"ל דאמר תחלתה באונס וסופה ברצון היה (כתובות ד"י"א ב'). ואע"ג דלגבי בעלה כל שהיה מעוברת מאחר ולא טענה נאנסתי. לא תלינן בנאנסה. וכדמשמע פשטא דהלכתא (באה"ע סי' ד' סי"ד). ואפשר דגם בטוענת נאנסתי כל שלא ראינו האונס אסורה מדאו"ל שפק סוטה כיבומלמי פ"ק דכתובות. עוד י"ל דלכל אונס יש קול. רק י"א דבטענת נאנסתי מותר לקיימה. [ועי' מ"מ פי"ח מה"ב ה"ו ועי' באה"ע סי' ב' וקע"ה ס"ג ודו"ק ועי' ברא"ש בסוגיא דפתח פהות מ"ש בכס רביעי יוה דבאמרה נאנסתי נאמנת דברי ושמא ברי עדיף ופליג רא"ש על זה וע"ש]. ותדע. דאמ"כ ק' אמא דאמרי' (ביבמות ד"פ ע"ב) בהיה נפרד בעלה ממנה יב"ח ומלאת מעוברת. אימא אסתרוי אנסתי. נימא שמא נאנסה. ותו מי אימא דאף בלא אמרה נאנסתי טעיינן לה אין. א"כ הדרי כל קושיות התוס' לדוכתא (בקדושין דע"ג א' ד"ה מאי, וע"ש). אלא וודאי דלגבי שתאסר לבעלה לא טעיינן לה אם נאנסה אי לא טענה אי"כ. וכ"כ במלאה עדים עם המוקף נאמנת ביאה ברצון. והיא טוענת שהיה התחלתה באונס. וודאי כל שלא ראו מתחלה שהיה תחלתה באונס. לא תלינן בכך. ואינה נאמנת לומר שהיה תחלתה באונס. דאין אונס מוציא מידי וודאי רצון (כנדה דט"ו ב'). י"ל דכל זה שייך דוקא שתהיה מותרת לבעלה. מדוודאי נבעלה ביאה האסורה. וע"י ספק אהה בא להתירה במא באונס היה. אין ספק מוציא מידי וודאי. דהו"ל כחיוב וודאי וכעור ספק (כנדה דט"ו ב'). משא"כ להרע חזקת כשרות שלה לומר שתהיה הסודה. ולאסרה לעלמא. אמרינן מדאתגרשה בחזקת היתר לשוק עומדת. וע"י ספק אתה בא לאסרה. דלמא ברצון. אל תאסרנה מספק (ביבמות ד"ל ע"ב). אמנם כל זה ליתא. דאדרבה כל שיש שייכות איסור מאותה ביאה לעלמא. וודאי נרגשה עלמא מבעלה. כדאמרינן (סוטה ד"ו א') נמותר לה נאסרה. נאסור לה עאכ"ו. ותו דאפילו לגבי בעלה בנמצאת מעוברת מאחר ואמרה בשירים נאנסתי. נ"ל דתליה באנסי דנרבי. די"א דהא דקיי"ל כר"ג דנאמנת (באה"ע סי' ס"ח). היינו רק לעניין ממון כתובתה. אבל לבעלה בשאת באיסורה [כמ"מ פפ"ו מא"ב ה"י]. ויש סמוכין לזה מיבומלמי [וכמ"מ רמב"ם שם]. ותו דהרי אפילו ידעו שהיה כל הביאה מתחלתה ועד סוף ברצון. לא מצינו בשום פוסק שאוסרה להנשא לעלמא. אולם חתני הרב מהור"ר יוסף קארא שליט"א. תי' דכיון דאשה בעלה משמרה [ביבמות קי"ג ב' וקדושין דפ"א א'] א"כ י"ל דבעל ראשון שלא שמרה כראוי. משא"כ בעל זה. אע"ג דאין אפטרופוס לעריות [כתובות די"א ב']. עכ"פ מדידע שבבר נכשלה. כ"ש דיושיף שמירה על שמירתו :

סכיים א' פנוס וא' אינו פנוס. אמרי' דבאינו פנוס שהיא [כי"ד ב' ס"ד]. אבל באינו מוכן לפנוי. אינו ממהין על ההיתר. ואת"ל עכ"פ הכא דאיכא תרתי לטיבותא. דתכודה רק על דבר דלא מבמע לאינשי שהיא עבירה. ונם יש היתר לפנוי לאחר זמן. מהימנא. עכ"פ ק"ל באשת איש שזינתה. היאסר נם על בעל אחר. מדוודאי הסודה על איסור א"ל. ואת"ל זנות לא שכיח (בגיטין די"ו ב'). ומלתא דל"ש לא נזרו בה רבנן (בגיטין ס"ג ב'). ליתא דהרי הוספת גיטין (שם) כתבו דדוקא בעדים והתראה לא שכיח. ואת"ל עכ"פ אם היא נחשדה. כל ישראל מי נחשדו (כמכות ד"ה ב'). ליתא. דהרי בכתובות (דל"ו ב') מחלקינן בהדיא בין זנות לשאר מילי. ואמרינן דפריטי שביתי. ומכ"ם כשהמוקף דר באותו מקום. אין אפוטרופוס לעריות (כתובות די"א ב'). ולבאורה היה נראה. דלא מכעי' בשלא ראו עדים מעבילה. רק שכבר בעלה ממנה ונשתהה יותר מי"ב חודש. ומלאת מעוברת. שפיר מצינן למימר דאמר נאנסה ומותרת לעלמא. אלא אפילו במלאה עדים עם המוקף ביאה שהיה ברצון. ומי י"ל דאמר תחלתה באונס וסופה ברצון היה (בכתובות ד"י"א ב'). ואע"ג דלגבי בעלה כל שהיא מעוברת מאחר ולא טענה נאנסתי. לא תלינן בנאנסה. וכדמשמע פשטא דהלכתא (באה"ע סי' ד' סי"ד). ואפשר דגם בטוענת נאנסתי כל שלא ראינו האונס אסורה מדאו"ל שפק סוטה כיבומלמי פ"ק דכתובות. עוד י"ל דלכל אונס יש קול. רק י"א דבטענת נאנסתי מותר לקיימה. [ועי' מ"מ פי"ח מה"ב ה"ו ועי' באה"ע סי' ב' וקע"ה ס"ג ודו"ק ועי' ברא"ש בסוגיא דפתח פהות מ"ש בכס רביעי יוה דבאמרה נאנסתי נאמנת דברי ושמא ברי עדיף ופליג רא"ש על זה וע"ש]. ותדע. דאמ"כ ק' אמא דאמרי' (ביבמות ד"פ ע"ב) בהיה נפרד בעלה ממנה יב"ח ומלאת מעוברת. אימא אסתרוי אנסתי. נימא שמא נאנסה. ותו מי אימא דאף בלא אמרה נאנסתי טעיינן לה אין. א"כ הדרי כל קושיות התוס' לדוכתא (בקדושין דע"ג א' ד"ה מאי, וע"ש). אלא וודאי דלגבי שתאסר לבעלה לא טעיינן לה אם נאנסה אי לא טענה אי"כ. וכ"כ במלאה עדים עם המוקף ביאה שהיה ברצון. ודאי כל שלא ראו מתחלה שהיה תחלתה באונס. לא תלינן בכך. ואינה נאמנת לומר שהיה תחלתה באונס. דאין אונס מוציא מידי וודאי רצון (כנדה דט"ו ב'). י"ל דכל זה שייך דוקא שתהיה מותרת לבעלה. מדוודאי נבעלה ביאה האסורה. וע"י ספק אתה בא להתירה במא באונס היה. אין ספק מוציא מידי וודאי, דהו"ל כחיוב וודאי וכעור ספק (כנדה דט"ו ב'). משא"כ להרע חזקת כשרות שלה לומר שתהיה הסודה. ולאסרה לעלמא. אמרינן מדאתגרשה בחזקת היתר לשוק עומדת. וע"י ספק אתה בא לאסרה. דלמא ברצון. אל תאסרנה מספק (ביבמות ד"ל ע"ב). אמנם כל זה ליתא. דאדרבה כל שיש שייכות איסור מאותה ביאה לעלמא. וודאי נרגשה עלמא מבעלה. כדאמרינן (סוטה ד"ו א') נמותר לה נאסרה. נאסור לה עאכ"ו. ותו דאפילו לגבי בעלה בנמצאת מעוברת מאחר ואמרה בשירים נאנסתי. נ"ל דתליה באנסי דנרבי. די"א דהא דקיי"ל כר"ג דנאמנת (באה"ע סי' ס"ח). היינו רק לעניין ממון כתובתה. אבל לבעלה בשאת באיסורה [כמ"מ פפ"ו מא"ב ה"י]. ויש סמוכין לזה מיבומלמי [וכמ"מ רמב"ם שם]. ותו דהרי אפילו ידעו שהיה כל הביאה מתחלתה ועד סוף ברצון. לא מצינו בשום פוסק שאוסרה להנשא לעלמא. אולם חתני הרב מהור"ר יוסף קארא שליט"א. תי' דכיון דאשה בעלה משמרה [ביבמות קי"ג ב' וקדושין דפ"א א'] א"כ י"ל דבעל ראשון שלא שמרה כראוי. משא"כ בעל זה. אע"ג דאין אפטרופוס לעריות [כתובות די"א ב']. עכ"פ מדידע שבבר נכשלה. כ"ש דיושיף שמירה על שמירתו :

ציונים

פ"ז א על אלו מומין שוחטין את הבכור. נ"ז פ"ל: נפגמה אזנו מן הסחוס. מיי' פ"ז מהלכות גיאת מקדש ה"ג עור י"ל פיסון ס"ם:

שנויי נוסחאות

פ"ז א מן הסחוס. בכי"ק. הסחוס; במשנ"ב ובכמנ"ן. ההסחוס. אבל לא (מן) העור. במשנ"ב ניקה; בכמנ"ן ובכת"ב ולא מן העור. מלא כרשינה. בכי"מ חצי (?) כרשינה.

תוספות חדשים

פ"ז א במשנה נקבה מלא כרשינה כו' מסקינן בש"ס דלא הוי מום עד שתהא כרשינה נכנסה ויוצאה מלא קמי בכרשינה ומני מלא כרשינה:

תוספות רע"ק

פרק ו א [אות כב] תוס' חדשים ד"ה נ ק ב ה מלא כרשינה. מסקינן בש"ס. לא מצאתי כן בסוגיא אלא דרבי אושעיא בעי' זה מר"ה רביה אם כרשינה הנכנסת ויוצאת, או כרשינה העומדת. וא"ל זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי כו' ואפשר דבמה דאמר כיוצא בה שמעתי היינו בי היכי דאמרי' התם גבי

תוספת יום טוב — על אלו מומין פרק ו בכורות — ר"ע מברטנורה

פרק ו **א** על אלו מומין שוחטין הבכור. כתב הר"ב דילפינן מקראי בכלל ופרט וכלל. גמ'. ואימא מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובוטל ממלאכתו. ואינו חוזר. אף כל מומים שבגלוי ובוטל ממלאכתו. ואינו חוזר. אלמה תנן נפגמה אזנו ומנכי כל מום רע רבוא הוא. פירש"י ולא דרשינן ליה בכלל ופרט. ע"כ. ועיין כיולא בזה ריש פ"ז דבבא קמא. ופרכינן א"ה מומין שבסתר נמי. אלמה תנן [מ"ד] חומין התיעוטות וכו' הפגימות שנעקרו. נעקרו אין נפגמו ונגממו לא. בעינן מום רע וליכא. פירש"י מום רע לא מקרי. אלא בגלוי שמנולו. ע"כ. א"ה מיס עובר נמי אלמה תנן ולא מן העור. אם כן פסח ועור ל"ל: נפגמה. כתב הר"ב שיעור פגימה כדי שתחגור בה לפורן שתעבב בה לפורן. רש"י: הסחוס. פי' הר"ב חגור האזן שקורין שנרוס וכן פירש"י ועיין פ"ז דפסחים מבנה י"א. וז"ל ההוספות אז בדל אזן שמום ג' (י"ב) מתורגם הסחוס דאודנא ע"כ. וא"כ הה"א שרשית. אבל הרמב"ם [ריש] פ"ז מהלכות ביאת מקדש העתיק סחוס. ובפי"ד דנגעים מבנה ט' כתב הר"ב חגור זה גדר האמצעי של אזן. והוא לשון הורת כהנים העתיקה שם הר"ש [*ושם אפרשה] וז"ל הרמב"ם שם חגור אזן הוא גשם יצא [נ"א מוקף בולט] על שטח האזן ממה שימשך לפנים כאשר יגע בו האדם ימלאהו חזק דומה לעצם. ומחיץ הוא בשר רך מקיף בסביב האזן כולה וספימי הוא חוץ האזן ולזה הגשם אשר מחוץ יהי' תכלית האזן הקערורה. וכו'. והוא אמרם חגור אזן. ע"כ ועיין לקמן: אבל לא מן העור. פי' הר"ב היינו אליה. מכמע שהוא העור שבתחתית האזן. ול' העור סימן ש"ט העור שמשפת האזן. עד כאן. אבל מלשון הרמב"ם שהעתקתי לעיל הוא כל המקיף. וכן לשונו רפ"ז מהלכות ביאת מקדש העור המוקף לסחוס האזן. ולפיכך אני תמה על הכ"מ שנראה מדבריו שמשמה שמדות בפירש"י [בתומס שמות פכ"ט] והרמב"ם: נסדקה. ת"ר הסדק כל שהוא גמרא:

ריש

יבין — תפארת ישראל — בועז

פרק ו א) פנס היינו שיש שם הסרון. ושיעורו כדי חגירת לפורן: ב) הקנארפעל של האזן: ג) המקיף לסחוס. דהאי עור שנפגם הדר בריא (א): ד) נסדק סחוס האזן. וכל סדק היינו בלי הסרון. ושיעורו כל שהוא וכלעיל. מיהו לדידן שאין לנו מומחה לריך שיהיה עפי מחגירת לפורן. כדי שיהיה ניכר שפיר

פרק ו (א) כך כ' הרמב"ם בפ"ז מביאת מקדש. ולא זכיתי לסבין דברי רש"ז [י"ל ש"ט סק"ל] שכתב שסחוס הוא הקנארפעל שבאמצע אזן. ותמהני בהרי אין לבהמה נדר באמצע אזן. ורק באדם יש כן. ומה שיש לבהמה בתחתית עומק האזן כעין מחיצה קטנה. כ"ל דמדעומד בעומק לא עדיף ממחיצת אמצעי שבחומס. דהו"ל כמוס שבסתר. ול"ע:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

גרגיר של כרשינה. הרי זה מום: שתהא נפרכת. נעשית פרוכים ופתיחים כשממשמשים בה. ואין הלכה כר' יוסי. וכל הני מומין דחשיב במתני'. שבוחטין עליהן את הבכור ולפי' מקרא. דכתיב (דברים ט"ו) וכי יהיה בו מום כלל. פסח או עור. פרט. כל מום רע חזר וכלל. כלל ופרט וכלל. אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חוזר. אף כל מומין שבגלוי ואינו חוזר: **ב** רים של עין. עפעף של עין: הרי בעיניו. כלומר הרי שיש בעיניו: דק [1]) טיל"א בלע"ז: חלזון. נחש. היינו חלזון היינו נחש. וקורהו נחש שעשוי ממומר כנחש והוא דבר נוסף הנמשך וחופה קלת מן השחור שבעין וקורין לו בערבי טפרא. כמו שקורין לעפורן טפרא לפי שהוא חופה את העין כדרך שהעפורן חופה בשר הלבנה: ועינב. שיש בעינו כגרגיר של ענב: לבן הפוסק בסירא. סירא היינו טורה שבעין סביב השחור שמשם מראית העין באה. ואם חוט לבן יוצא מן הלבן שבעין ופוסק לאותה טורה ונכנס בשחור הוי מום: שחור ונכנס בלבן. אם חוט אחד שחור יוצא מן השחור שבעין ופוסק בסירא ונכנס בלבן: אינו מום שאין מומין בלבן. דלאו עין הוא אלא שומן העין: **ג** [6])חוורוד. כמין טיפין לבנות בעין חרגוש לבן חיור: והמים. היורדים אל העין ומונעים הראות: הקבועים. אחר שהיו אלו אחר שמונים יום. בכל כ"ז יום. שהוא שלים הזמן של שמונים יום בקירוב בודקים אותו אם הלך אע"פ שחזר מונין לו פ' יום מיום שחזר. ואין החוורוד קבוע עד שיעמוד פ' יום. ואי לא בדקוהו בתוך שמונים אע"פ שנמצא החוורוד אם ביום שמונים לא הוי מום דשמא בינתיים הלך וחזר והלכה כחנניה בן אנטיגנוס: אלו הן המים הקבועים. כלומר במאי ידעינן לי קבועים או עוברים: אכל לח ויבש של גשמים. אם האכילוהו לרפואה תבן וחציר שקורין [2])פייל"ו בלע"ז: לח. הגדל באדר ואלי ניסן: ויבש. הגדל באלול ואלי תשרי: של גשמים היינו שגדל בשדה בית הבעל. ומתני' אסורי מאסרא והכי קתני אכל לח ויבש של גשמים הרי זה מום. שבל בית השלחין אינו מום. ודגשמים נמי אכל לח ויבש עד שיאכל לח אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח: של בית השלחין. אחן הצריכה להשקות לא הוי רפואה. ולא בדקינן ביה: אכל יבש ואחר כך לח. לרפואה אין זו רפואתו ואע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום.

[1]) אין דיינעס געוועבע, אין הייטכען. [6]) בר"ל ד"ל חוורוד וכן בסמוך. [2]) פייל.

ב רים של עין שנקב שנפגם בנסדק. כמולהו כתב הרמב"ם פ"ז מביאת מקדש שהן בכל שהן. וכתב עוד ג' מומין אלו בכלל חרוז האמור בתורה. ועיין מסגה ד': דק הבלול. כהיבי במומי אדם. ובת"כ מנין לתת את האמור בבהמה באדם ואת האמור באדם בבהמה. ת"ל גרב גרב לג"ש ילפת ילפה לג"ש ומייתי לה בגמ' ר"פ דלקמן: בשחור ונכנס בלבן. ל' הרמב"ם ואם למת בשחור מוס דבר במה שנראה לעין ונמשך בלבן. והר"ב העתיק שחור ונכנס כו'. ובמגה שבגמ' שחור נכנס בלבן: שאין מומין בלבן. כתב הר"ב דלאו עין הוא אלא שומן העין. גמ'. דכתיב (תהלים ע"ג) יצא כחלב עינימו. פירש"י יצא רצא לתרבות רעה מרוב שומן שבעיניו. ושומן העין בלבן הוא. ע"כ. ועיין במגה י': **ג** חוורד והמים הקבועים. ת"ר עור בין סומא בב' עיניו בין סומא בעינו אחת. חיורד והמים הקבועים מנין ת"ל אים עור. פ"ז ד' (מ"ג) [מ"ד]: ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר. כתב הר"ב דהלכה כמותו. וכ"כ הרמב"ם. וטעמא ג"ל מדמפרש בגמ' ובלבד שיהיו משולבים: של גשמים. פי' הר"ב היינו שגדל בשדה בית הבעל. ומסיים רש"י דסגי לי' בגשמים ע"כ. ודקי' בית הבעל פירשתי במגה ט' פרק ב' דשביעית: של שלחים. פי'

גמ' ר"פ דלקמן: בשחור ונכנס בלבן. ל' הרמב"ם ואם למת בשחור מוס דבר במה שנראה לעין ונמשך בלבן. ל' הרמב"ם ואם למת בשחור מוס דבר במה שנראה לעין ונמשך בלבן. והר"ב העתיק שחור ונכנס כו'. ובמגה שבגמ' שחור נכנס בלבן: שאין מומין בלבן. כתב הר"ב דלאו עין הוא אלא שומן העין. גמ'. דכתיב (תהלים ע"ג) יצא כחלב עיניהם. פירש"י יצא רצא לתרבות רעה מרוב שומן שבעיניו. ושומן העין בלבן הוא. ע"כ. ועיין במגה י': **ג** חוורד והמים הקבועים. ת"ר עור בין סומא בב' עיניו בין סומא בעינו אחת. חיורד והמים הקבועים מנין ת"ל אים עור. פ"ז ד' (מ"ג) [מ"ד]: ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר. כתב הר"ב דהלכה כמותו. וכ"כ הרמב"ם. וטעמא ג"ל מדמפרש בגמ' ובלבד שיהיו משולבים: של גשמים. פי' הר"ב היינו שגדל בשדה בית הבעל. ומסיים רש"י דסגי לי' בגשמים ע"כ. ודקי' בית הבעל פירשתי במגה ט' פרק ב' דשביעית: של שלחים.

פי'

כרשינה [ה]) או שיבשה. איזו היא יבשה. כל שתנקב ואינה מוציאה טפת דם. ר' יוסי בן משלם אומר יבשה שתהא נפרכת [ו]): **ב** רים [ז]) של עין שנקב. שנפגם. שנסדק [ח]) הרי בעיניו [ט]) דק [י]) תבלול [יא]). חלזון נחש [יב]) יעינב [יג]). ואיזהו תבלול [יד]). לבן הפוסק בסירא [טו]) ונכנס בשחור [טז]). בשחור ונכנס בלבן [יז]) אינו מום. שאין מומין בלבן [יח]): **ג** חורוד [יט]) והמים [כ]) הקבועים [כא]). איזהו חורוד הקבוע. כל ששהה שמנים יום. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר. בודקין אותו שלשה פעמים בתוך שמונים יום [כב]). ואלו הם מים הקבועים [כג]). אכל לח ויבש של גשמים [כד]). לח ויבש של שלחים [כה]). אכל היבש ואחר כך אכל הלח [כו]) אינו

[ה]) איזו היא יבשה כו'. חולין פ"ג ע"ב: **ב** הרים של עין שנקב. ע"פ ע"ל מו"ל אמור פרכה ז' מ"ר פ"ז מה: ניפם מקדש פ"ל מל' ד' מימון ב"פ: הרי בעיניו דק. מ"ר: אם הלכה ה': חלזון נחש. מ"ר אמור אמה ג': **ג** חורוד והמים הקבועים. נ"ח ע"ב מו"ר אמור פרכה ג' מ"ר: פ"ז מה: ניפם מקדש הלכה ב': רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר. ירמיה פ' ע"ל: בודקין אותו שלשה פעמים. מ"ר: פ"ב מהלכות מיפוני מזבח הלכה י"ב:

שנויי נוסחאות

איזו היא כד"ל וכל"ק איזוהי; במסב"ב איזהו וכ"ה כרמב"ן וכרלב"ם. רבי יוסי בן משולם. בכל"ק ר' יוסה..;במסב"ב וכרמב"ן וכרל"ם.. המשולם. שתהא נפרכת. בכר"ם.. נפרכת בצפורן ועי' הלין (מ"ו ע"ג) וכרל"י בס. **ב** רים. בכל"ק רים; במסב"ב הרים וכ"ה בכרמב"ן וכרל"ם. שנפגם שנסדק. בכרל"ם ושנפגם ושנסדק; בכרמב"ן.. שנסדק בידי שמים (?). הרי בעיניו. בכל"ק ובמסב"ב.. בעינו; בכרל"ם הרי שהיה בעינו. ועינב. בכל"ק בכבוש בעיניו; במסב"ב עצב. בכרמב"ן וכרל"ם ועצב; בכל"מ עצם. ואיזהו. בכל"ק ובמסב"ב איזהו. בסירא. בד"ל ובכל"ק בסירה. בשחור ונכנס בלבן. במסב"ב שחור נכנס בלבן; בכרמב"ן וכרל"ם שחור ונכנס.. אינו מום. בכרמב"ן וכרל"ם אין זה מום. (שאין טומין בלבן). במסב"ב לאחר והוגה בכרל"ם שאין מום בלובן. **ג** חורוד. וכ"ה בכל"ק; בד"ל חוורוד; במסב"ב חורוור וכן בסמוך ועי' לקמ"ל. רבי חנינא בן אנטיגנוס. בד"ל ובמסב"ב ר' חנניא.. וכ"ה בכל"ק (וכס.. אנטיגנוס). ואלו הם מים הקבועים. בכל"ק.. המים. בד"ל נעשה ואלו הם מומים הקבועים. (אכל לח ויבש של גשמים). בכל"מ ליתא כ"ז בנעשה. אכל היבש ואחר כך (אכל) הלח. במסב"ב אר אכל.. וליתא: בד"ל ובכל"ק אר שאכל..

ראשון לציון

פ"ו ג במשנה חורוד. במסב"ב וכן בכרל"ם לאתא חוורוד וכן בעדוך הכל בסוס הרי"ם וגם מה דתנא בסמוך לאתו חורוד ג"כ בסוס הרי"ם וכפי' הר"ב והקו"ש נדפס בעשת: שם ר"ח בן אנטיגנוס אומר כו'. עין יסל"מ:

יכין תפארת ישראל יכין

[ו"ד ס"ט]: ה) וויקקע. ור"ל שגרגיר כרשינה נכנס ויוצא בנקב שבסחוס: ו) שכשממשמש בו נפרך לפירורים והלכה כת"ק. וכל המומין דחשיב בפרקן. ולפיכן מדכתיב פסח או עור (אי) כל מום רע. ומה פסח ועור מום שבגלוי ואינו מתרפא. אף כל מום רע. כשהוא מום שבגלוי ואינו מתרפא. הו"ל מום גמור: ז) עפעף. אויגענליד בל"מ: ח) כולן שיעורן בכל שהוא: ט) ר"ל הרי כשים בעינו: י) שיש עור על העין לו וכו': יא) פערמישונג. שבגלל בהעין השחור בהלבן ע"י חלזון נחש לו ע"י עיבב: יב) חלזון ונחש מ' הן. ור"ל שיש על השחור שבעין. בלשת בשר לבן כמין נחש. ודרך הבליטה ההיא להיות ממומר כחלזון. והוא תולעת מנומר בנקודות: יג) שיש על השחור שבעין בליטה עגולה כגרגר ענבה: יד) ר"ל איזה הבלול שע"י נחש חלזון: טו) סירא הוא העיגול המקיף את השחור שבאמצעית העין: טז) שאם חוט לבן פוסק העיגול הנ"ל ונכנס לתוך השחור. הוה מום: יז) ר"ל אבל אם חוט שחור נמשך מבפנים לתוך הלבן שבעין: יח) דהלבן אינו עיקר העין. רק שומנו: יט) טפות לבנות שבעין: כ) שעיניו

תוספות רע"ק

נבי מלא מקדח דהוא וחיסורו שעינו. שיהיה נכנס ויוצא ה"נ כרשינה הנכנסת ויוצאת. והיינו דהתם נופיה דייקינן לה מלישנא דמלא מקדח.

[סדר קדשים ח"א] **בט**

וה"נ דייקינן מלישנא דמלא כרשינה. ואולם הרמב"ם פ"י מה' ביאת מקדש ניקב כבכרשינה כו' וצריך עיין:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

על אלו מומין פרק ו בכורות

פי' הר"ב אחרן הגריכה להסקות כו'. ועיין בפירושו לרים מוטר קטן: ד חוטמו שנקב כו'. פי' הר"ב. והוא שנקבו מחיצות החיצונות כו'. ואמן ילפינן מכלל ופרט וכלל כו'. כמ"ש בר"פ. ועמ"ש שם [יוטי' לקמן]: שפתו כו'. בת"כ כלליהם בכלל חרון. ולא ידעתי למה לא כלל גמי חוטמו שנקב כו'. וז"ל הרמב"ם בפ"ז הי"ח] מה' בית מקדש. כל עצם שבגלוי שנחרן בו חרין. הרי זה מום. והוא בכלל חרון האמור בתורה. וע' מ': שנגממו. ל' הר"ב ימוקו. דנגמם ממילא משמע ולא בידי אדם. אבל היכא דתמן גומם מפ' הר"ב כורת כמ"ש במ"ד פ"ב דכלאים. ול' הרמב"ם בכאן נגממו. הוא [שנתמנו] וימוקו וכו': והפנימיות שנעקרו. שהרי בעת שפותחת פיה ולוחת. הן נראין חסרין. הרמב"ם פ"ב מה' אסורי מזבח: ה נפגם הזובן. כתב הר"ב אבל ניטל לא הוי מום דחוזר לאיתנו. גמ'. ומעשה שהיה. ואל תתמה שהרי בערפת אתה מולא כן בניטל העתול כמו בפי' הר"ב במ"ב פ"ג דחולין: מפציל עצם. פי' הר"ב נקלף העור והבשר סו'. וכן פירש"י. והקשו התוס'. דאין זה לשון המשנה והגמרא. והל"ל נקלף. ופירשו כפירוש האחר שכתב הר"ב. וכן מבילא"ם שנעקרו לגמרי. אבל נפגמו ונגממו לא הוי מום: אין בודקין מן המתאימות ולפנים. מיומים הגדולות שאחת נראית כשתים ושבויות כתאומות. משם ולפנים אינו נחשב מום מפני שהוא סתר. והן עצמן שנעקרו לא הוי מום. ואין הלכה כר' חנניה בן אנטיגנוס: ה הזובן. הגריתק שהגיד של בהמה חבוי בו. כשנפגם הוי מום דלא הדר בריא. אבל ניטל לא הוי מום דחוזר לאיתנו: עריה של נקבה. בית הערוה הבולט לחוץ ונראה על שאר שטח הגוף: במוקדשים. בשאר קדשים בין בזכר בין נקבה. כגון שלמים דאינו בזכור ליכא נקבה: אבל לא מן הפרק. דנפגם בין הפרקים מעלה תרוכה. כשלא נחתך כל הזנב: או שהיה ראש הזנב מפציל את העצם. ראש הזנב התלוי למטה נקלף העור ובשר והעצם נשאר ארוכה הואיל וברישא הזנב הוא: מפציל. כמו אשר פגל. פ"א שנחלק הזנב בקלהו לשתי זנבות ובכל אחת משתיהן עצם: ובין

ד חוטמו שנקב. ל"ע פ"ח מיי' פ"ז מה' נ"מ מקדש כ"ה: שפתו שנקבה. פי"ב לאמר פרשה ז': הראשון ההחיצונות שנפגמו. לעיל ל"ה פ"ח ל"ז ע"ח מיי' שם כל המשנה: ה נפגם הזובן. ל"ע פ"ב מיי' פ"ג מה' מ"מ אסורי מזבח כ"ד מור י"ד סימן ס"ט:

שנויי נוסחאות

היבש אחר הלח. בכ"ק יבש..; בד"ב.. לאחר הלח; במכב"ב הלח ואחר כך היבש. דרטמו. במכב"ב חוטמו. שנפגם שנסדק. במכב"ב ושנפגם ושנסדק. שפתו. במכב"ב שפסו ויצ' רס"י. חיטיו החצונות. בד"ב חוטיו החיצונות; במכב"ב חוטין.. (או) שנגממו. בד"ב ובכי"ק ליתא. במכב"ב ושנגממו. והפנימיות. במכב"ב הפנימים. רבי חנינא בן אנטיגנוס. בד"ב ובכי"ק רבי חנניה בן אנטיגנס. המתאימות. במכב"ב התיומות וכן בסמוך. אף לא במכב"ב ואף.. ה או עריה של נקבה. בכי"ק והעריה.. וכ"ה במכב"ב ובכת"י. במוקדשים. בד"ב ובכי"ק ובמוקדשים ומוסתנו עדיפא. נפגם הזנב מן העצם. בכי"ק נפגמה..; בכי"מ נקבה הזנב בין העצים. או שהיה ראש הזנב מפציל (עצם). בכי"מ אי שראש זנב מפסיל את העצם וכ"ה במכב"ב (ומם מפצל וליתא ואיתא שם הוספה נקלפה העור והבשר והעצם נשאר ומתחק בסמ"מ ובכ"מ והוא פירוש המובא מן הגליון) ועי' בגל"ם. או שיש בשר בין חוליא. בד"ב.. עליו בשר..; במכב"ב.. בשר מחוליא.

תוספות רע"ק

ג' אות כג) בהרע"ב סד"ה אבל יבש כו' ושוחטין עליו. ומ"מ חוי ספק אם לפסרת הוי מום או מכאן ולהבא הוי מום ונ"מ בפסולי המוקדשין בה"נ אם תוך זמן בדיקה זו הפריש פדיונה אם הנהנה מפדיון חייב מעילה. גמרא וברש"י שהפריש מיד פדיונם וכו' וקודם שתבלה זמן בדיקתו נהנה מן הפדיון. ולא ידעתי למאי דייק רש"י שנהנה תוך זמן בדיקתו הלא גם בנהנה (אחר זמן בדיקתו אי מיכן ולהבא הוי מומא לא מעל כיון דלא עלה הפדיון ולא נתפס המעות בקדושה. ובהרמב"ם איתא ונהנה מהפדיון אחר שנתייאשו מרפואתו. ובזה גם כן קשה אמאי נקט דוקא הכי הלא הנ"מ בין נהנה תוך הזמן בדיקה בין נהנה אח"כ. וגם בעיקרא דמלתא אמאי לא נקט הסוגיא הנ"מ בפשוטו אם עלה אותו הפדיון או דלא עלה וצריך לפדותו מחדש. וצ"ע: ה [אות כד] בהרע"ב ד"ה הזובן. אבל ניטל. ומ"מ נפגם הוי מום קבוע לשחוט עליו בסדינה אף דיש לו תקנה ליטלו כולו. מ"מ כיון דמעצמו אינו מתרפא כ"א ע"י מעשה מקרי מום קבוע. או די"ל דכי נפגם התחלה אין לו תקנה אף אם יטלנו אח"כ. תוס' דף ל"ח ע"ב ד"ה וסימנך ברקא:

יבין • תפארת ישראל יבין

יבש ולח"כ הלא. ולא מתרפאת: כו) ר"ל אין זה סימן שהוא מוס קבוע: כח) ושיהיו שניהן של נשמים. ולריך עוד הגלאים. שתאכל מהעשבים הכ"ל בכל החדשים הכ"ל. בכל יום בכל שעודה כגרונרת. ורק לאחר שסתתה תאכל את השעודה הכ"ל בשדה ולא ברפת בעיר. ושתהיה בשעה אכילה עם חברותיה ולא יחידית. ולא תהיה כפוהה בשעה שאוכלת. ואם שלמו כל התנאים הללו. ולא מתרפאת מהטפת מים מעיניה. הו"ל מוס קבוע: כט) ודוקא המחיצות החיצונות שבחוטם שהנקב נראה בהן בחוץ. אבל מחילה המלמעלה שבחוטם שנתנקב. אינו מוס. דבגלוי בעינן. וכלעיל סי' ו': ל) בחסרון: לא) בלי חסרון [וב"ל דבטולתו נקט כאדר זה בדרך לא זו אף זו. דאיקב אינו נראה כל כך מיד כנפגם. גם מתמהר להתרפאות עפי מנפגם. מדבשר בריא מקיפו. ונפגם אינו מגנה כל כך כנסדק. וגם מתמהר להתרפאות עפי מנסדק שמסדיק והולך. רק במשנה א' נקט נפגם תחלה. מדהולרך לנתנו שאינו מהעור. לכן פסק וסדי

אור גדול

פרק ו ג במשנה עד שיאכל היבש אחר הלח. עיין בתורע"ק (אות כ"ג). הנה בהא דדייק רש"י שנהנה תוך זמן בדיקתו. יעוי' ברש"ש דהוכיח מדברי רש"י אלו דאף דפדה תוך ס' מ"מ חל הפדיון לאחר ס'. וכמו שפסק הרש"ל בפדיון הבן בפדה תוך ל' דמסתמא כוונתו שיחול בעת שיוכל. ודלא כש"ך (יו"ד סי' ש"ה). אמנם בפי' רבינו גרשום מבואר באמת דאף לאחר ס' אינו מועל בפדה תוך ס' וזהו ג"כ כונת הרמב"ם במ"ש ונהנה מהפדיון אחר שנתיאשו מרפואתו. היינו דאפ"ה הוי ספק מועל. א"כ מחלוקת הרש"ל וש"ך הוא מחלוקת הראשונים רש"י עם הרמב"ם ור

מומים). עד שיאכל היבש אחר הלח (כח): ד חטמו שנקב (כט). שנפגם (ל). שנסדק (לא). שפתו (לב) שנקבה שנפגמה שנסדקה (לג). חיטיו החיצונות (לד) שנפגמו (לה) או שנגממו (לו). והפנימיות (לז) שנעקרו (לח). רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר. אין בודקין מן המתאימות ולפנים (לט). אף לא את המתאימות (מ): ה נפגם הזובן (מא). או עריה של נקבה (מב) במוקדשים (מג). נפגם הזנב מן העצם (מד) אבל לא מן הפרק (מה). או שהיה ראש הזנב מפציל עצם (מו). או שיש בשר בין

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

חוליא לחוליא מלא אצבע. בחוליות של זנב ריחוקות זו מזו מלא אצבע דהיינו רוחב גודל: ן אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. מתני' חסורי מחסרא וה"ק. אין לו שתי בילים בשתי כיסין אלא בכיס אחד. א"ב שני כיסין ובילה אחת הרי זה מוס: ר"י אומר אם יש לו ב' ביכים. אסיפא פליג דקאמר ת"ק אם אין לו אלא בילה אחת ושני כיסין הוי מוס. לא היא דכל שיש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי בילים. אבל אריכא מודה דכי אין לו אלא כיס אחד [כמו] שאין לו אלא בילה אחת דמי: רבי עקיבא אומר. בידוע לא אמרי'. אלא מושיבו על עכוזו גרסינן. ודוגמתו בפרק כילד מעברין [ד' ל"ג]. עכוזו תנן. או עכוזו תנן. על עכוזו על עגבתו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא בילה אחת בשני כיסין: וממעך. וממשמש בכיס ובכסלים: אם יש שם ביצה אחת סופה לצאת. ואם אינה נאחה הוה מוס: והתיר רבי עקיבא. דהוי מוס הואיל ולא מלאה במקומה כשמיעך ומשמש. וכן הלכה: ן בעל חמש רגלים או שלש. הא דחשבינן ליה בעל מוס ולא טרפה. הני מילי כשיתר או חסר בידין דהיינו אחים של גד הראש אבל חסר רגל או יתר רגל מרגלין התחרוגים. הויא טרפה ואסורה באכילה: קלוטות. עגולות. ואפי' הן סדוקות הוי מוס. דפרסות בהמה טהורה. אינן עגולות: שחול. בשמשש ירכו תרגום מציתיהו שחלתיה: כסול. דרך הבהמה בהיכך מהוברת לאליה סמוך לכסלים. ולא למעלה מן הכסלים. וזו הירך על גבי הכסל: ח אף על פי שאינו ניכר. כשהוא עומד שאין השבר נראה. אבל ניכר כשהוא מהלך שהוא צולע. דאי אינו ניכר כלל לא הוי מוס: מומין אלו. נשבר עצם ידו ועצם רגלו שהוזכרו למעלה: אילא. פס חכם: ענול

ירכו. וכגון דלא איעכול ביה דאי איעכול ביה טרפה ממי הוי [כדפי' הר"ב בפ"ג דחולין כוף מתני' ח'] רש"י. וכתב הרמב"ם בפ"ז מהל' בילת מקדש שהו שרוע החמור בתורה והכי תניא בת"כ זה שנשמטה ירכו ובגמ' שנשתרבבה ירכו. ופירש"י. באחד מירכותיו גדולה מחברתה: שאחת מירכותיו גבוה. כתב הר"ב דרך הבהמה שהירך מחוברת לאליה סמוך לכסלים כו' וזו הירך על גבי הכסל. וכן בפירש"י דרך הבהמה כו' סמוך לכסלים. והנה גראה לפ"ז כשהבני בתוך הכסל עצמו. הרי הוא גבוהה והוי מוס. ואף בפי' הרמב"ם כתוב כן. אמרו כסול זה שרגלו א' בתוך הכסל ע"כ. אבל בגמ' אשכחן דהכי תניא כסול שרגלו א' בתוך הכסל ורגלו א' על גבי הכסל. וג"ל להגיה כן בפי' הרמב"ם. וכתב עוד הרמב"ם וכסול גוזר מן כסלים: ח נשבר עצם ידו כו'. שנאמר (ויקרא כ"א) או [כו'] שבר רגל או שבר יד: אילא. כתב הר"ב פס חכם והוא הנזכר לשבח שהוא מומחה

לגסורות

חוליא לחוליא מלא אצבע מו): ן אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת מז). רבי ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסין יש לו שני ביצים. אין לו אלא כיס אחד אין לו אלא ביצה אחת מח). רבי עקיבא אומר מט) מושיבו על עכוזו נ). וממעך נא). אם יש שם ביצה. סופה לצאת נב). מעשה שמיעך ולא יצאת ונשחט נג) ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר רבי עקיבא נד). ואסר רבי יוחנן בן נורי נה): ן בעל חמש רגלים או שאין לו אלא שלש נו). ושרגליו קלוטות בשל חמור נז). והשחול והכסול. איזהו שחול שנשמטה ירכו נח). וכסול שאחת מירכותיו גבוהה נט): ח נשבר עצם ידו ועצם רגלו. אף על פי שאינו ניכר נט). מומין אלו ס) מנה אילא סא) ביבנה. והודו

וכן פי' הרמב"ם: ן אין לו ביצים. כתב הר"ב. חסורי מחסרא והכי קתני. אין לו [שהי] ביצים בשני כיסים. פירש"י. דכל בהמה יש לה לכל בילה כיס א' לפי שהכיס חלוק בחלציתו ומבחוץ ניכר. שהרי בחלצע הוא מסקע. וגראית בו צורה העמוקה. ע"כ. הא דכתב דכל בהמה. לא למעוטי אדם. דהא תנן באידך פרקין גבי מומי אדם כי הא דהכא. והעתיקה הרמב"ם בפ"ז מה' ב"מ כדמחסרי' למתני' דהכא ועמ"ש לקמן. אלא נקט רש"י בהמה. משום דבבהמה איירינן: רבי עקיבא אומר מושיבו על עכוזו. וכו'. כתב הר"ב. וכן הלכה וכ"כ הרמב"ם. וג"ל טעמו דס"ל דר"י ור"ע במלתיה דת"ק פליגי. והלכה כר"ע מחברו. אבל הרא"ש כתב בשם הרמב"ן מסתברא לן דהלכתא כת"ק דאמר ב' כיסים ובילה אחת הוי מוס. ולא בעי מיעוך. והיינו דאיכא בין ת"ק לר"ע: עכוזו. לכון הר"ב עכוזו גרסינן ודוגמתו בפרק כילד מעברין עכוזו תנן וכו' דף ל"ג בסוגיא דבני יהודה דייקי ליכא ואמתניתין דהכא אתמר הא מלתא. ולפיכך לא דייק הר"ב בלישנא שכתב ודוגמתו. דהא היא גופה היא. ולכון רש"י והכי אמרי' בערובין וכו'. והא דכתב הר"ב עכוזו גר' וכ"כ ג"כ רש"י לא אתו לאפוקי אכוזו באל"ף. דהא מכיון דאיכא דתני אכוזו ואיכא דתני עכוזו. אלא כ"ל לאתו לאפוקי הגירסא שהעתיק הרמב"ם בפירושו ובהבורו פ"ג מהלכות בכורות דגר' הרגיזו: ן בעל חמש רגלים או שלש. כתב הר"ב הא דחשבינן ליה בעל מוס ולא טרפה ה"מ כשיתר או חסר בידין כו'. אבל חסר רגל או יתר כו' הוי טרפה. גמרא. ויהיב טעמא דכל יתר כגטול דמי. ומסיים הטור י"ד סי' ל"ה. והוא שיהיה זה היתר מרחם עצם התחתון ולמעלה. ועיין בפי' הר"ב במשנה ו' פ"ד דחולין: ושרגליו קלוטות. וזהו קלוט האמור בתורה כדתניא בגמ': שנשמטה ירכו בשל חמור. ואם תאמר בתורה כדתניא בגמ': שנשמטה ירכו. ובגמ' שנשתרבבה ירכו. ופירש"י. באחד מירכותיו גדולה מחברתה: שאחת מירכותיו גבוה. כתב הר"ב דרך הבהמה שהירך מחוברת לאליה סמוך לכסלים כו' וזו הירך על גבי הכסל. וכן בפירש"י דרך הבהמה כו' סמוך לכסלים. והנה גראה לפ"ז כשהבני בתוך הכסל עצמו. הרי הוא גבוהה והוי מוס. ואף בפי' הרמב"ם כתוב כן. אמרו כסול זה שרגלו א' בתוך הכסל ע"כ. אבל בגמ' אשכחן דהכי תניא כסול שרגלו א' בתוך הכסל ורגלו א' על גבי הכסל. וג"ל להגיה כן בפי' הרמב"ם. וכתב עוד הרמב"ם וכסול גוזר מן כסלים: ח נשבר עצם ידו כו'. שנאמר (ויקרא כ"א) או [כו'] שבר רגל או שבר יד: אילא. כתב הר"ב פס חכם והוא הנזכר לשבח שהוא מומחה

ן אין לו ביצים. מ' פ"ז מ"ג מה' בכורות ה"ש מ"ל י"ד מימרא ס"פ: מושיבו על עכוזו. עיטונין נ"ג ע"ב מ"ר פס: ן בעל חמש רגלים. מ' פ"ז ה"ב ביצה נ"ח ע"ב חולין נ"ח ע"ב מ"ר פ"ב מ"ו פ"ב מה' איסורי מזבח פ"ח פמ"ב עצין כ"ח מ"ל י"ד מימרא ס"פ: שנשמטה ירכו. תו"ב תמול פרשה נ' ופרק ז': ח נשבר עצם ידו. מ' פ"ז מ"ב תמול פרשה ז' ע"ב מ"ר ס"ז מה' ביאת מקדש ה"ם מ"ל י"ד מימרא ס"פ:

שנויי נוסחאות

ן (או) אין לו. בד"ל ובכי"ק ליתא: אין לו אלא כיס אחד אין. בכמ"ס ואם אין לו . . ; במשב"ל אין לו שני כיסין אין והוגה בשב"מ בלשונו. מושיבו על עכוזו. בד"ל ובכי"מ . . הרגיזו; בכי"ק ובכמב"ן.. הרגווז ועי' הוי"ט; בשב"מ מושיבו אותו.. ותקון זה הוא לגא לוקך. אם יש (שם). במשב"ל ובכמב"ן ליתא. ולא יצאת ונשחט. בכא"ם ולא יצאה..; במשב"ל ולא יצא נשחטה והוגה בשב"מ ונשחט ויש להגיה ג"כ ולא יצאת (או יצאה). ן או שאין לו. בכמב"ן ובכא"ם ושאין לו. ושרגליו קלוטות. בכי"ק..קולטות.. והשחול והכסול. בכי"ק ובכמב"ן השחול.. ש אחת מירכותיו גבוהה. בכי"ק שאחת מיריביו . . ; בד"ל מיריכותיו . . ; במשב"ל שאחת מיריכים גבוהות והוגה בשב"מ שאחת מירכותיו גבוהות בשל חברתה וכ"ה בכי"מ (ושם.. גבוהה מחברתה); בכא"ם שאחד מירכותיו גבוה מחברתה והיו נכון; בכמב"ן כל שאחת מארכובותיו גבוהות. ח אילא. בכי"ק איילה.

ראשון לציון

ו חוי"ט ד"ה רע"א מושיבו כו' וכ"ל טעמו דר"י ור"ע במלתיה דת"ק פליגי [סברא זו כתבו תוס' לפרש פסחים פ"ג ע"א ד"ה ר"ם ושם קנ"ו ע"ב ד"ה וחותם ובעילוגין מ"ח ע"א ד"ה ר' יהודה ובזבחים פ"ג ע"א ד"ה המזבח. והכן] ע' יסל"מ:

יבין תפארת ישראל יבין

הזנב בראשו. דאז לא הדר ברית. או שהזנב נתפגל לג' ויש בכל א' עצם. ונראה כב' זנבות: מו) שחוליות הזנב רחוקות זמ"ז כרוחב הגודל: מז) א"כ ל"ל ריפא. אלא ה"ק אין לו ביצים בב' כיסין רק בכיס א'. או שיש לו ב' כיסין ואין לו רק בילה א': מח) אסיפא פליג דקאמר ת"ק בבילה א' וב' כיסין הוי מוס. וקאמר אינו דכל שיש לו ב' כיסין. בידוע שיש לו ב' ביצים. אבל בריפא מודה. דבשיש לו רק כיס א'. כאין לו רק בילה א' דמי: מט) לא כר' ישמעאל דאמר בידוע. אלא בכור שיש לו ב' כיסין ובילה א'. מושיבו וכו': נ) על עגבות שלו: נא) ממשמש בכיס ובכסלים: נב) ובלא יצאת. הוה מוס: נג) בכור בעל מוס: נד) וקיי"ל כת"ק דא"ל למשמש. אלא שותמו מיד בהזקת שאין לו רק בילה א'. ואפילו כשימלא אח"כ הבילה דבוקה בכסלין הוה מוס מדאינו

במקומו הראוי [טור ס"ט]. וי"א שכשלא משמשו בו תחלה ונמלא אח"כ בכסלים. יקבר [רמב"ם]: נה) מדסתם הגא. משמע דמיירי אפילו שהיתרת או החסרון הוא מרחם עצם התחתון ולמעלה. אפ"ה אינו רק מוס. ואי"ל א"כ בלא"ה טריפה [כחולין פ"ד מ"ז]. י"ל דהיינו דוקא כשהיתרת הוא ברגלים האחרונים. אבל הכא מיירי ברגלים שלגד הראש: נו) שפרסותיו עגולות. ואפילו שסועים כבהמה טהורה. עכ"פ פרסות הטהורה אינן עגולות: נז) היינו בוקא דאטמי הקף מדוכתיה. רק הכא מיירי דלא איעכל ביה. דלגל"כ בלא"ה טריפה: נח) דרך הבהמה שהירך שקוע בתוך הכסל. וזו רגל א' בתוך הכסל. ורגל הב' למעלה מהכסל: נט) שאין השבר נראה כשעומדת. אבל כשהולכת ניכר שצולעת. דבלא ניכר כלל לא הוה מוס: ס) כשבר ידו או רגלו כלעיל: סא) פס חכם

בקי

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

על אלו מומין פרק ו בכורות

לבכורות במשנה ה' פ"ד. ומש"ה הלכה כב"ד של אחריהם הואיל שהסכימו לדברי זה הבקי. והכ"מ בפ"ז מהל' ביאת מקדש. כתב עוד מנוס דבתרלי ניהו. ועוד דחכמים לא א"ל אלא לא שמענו ואין לא שמענו ראיה. ע"כ. [ועוד כ"ל מדתנן לקמן במשנה י"א. על אלו מומין כו'. וכלליהו להכך. [ס"מ דהלכה ניהו]: לא שמענו את אלו. וכן הנוסח בכל הספרים. ורש"י העתיק לא שמעט אלא אלו. וכן מצאתי מוגה במשנה: את שגלגל עינו שגול כשל אדם. ואלו הן השלשה שהוסיף את שגלגל עינו כו' רש"י. ובגמ' פרכינן למימרא דאלו הינו אורחיה ומיניהו המפלת מין בהמה כו'. דלר"מ אפי' עינו אחת כשל אדם הוי בהמה. ומכיון הא באומה בשחור של עין שאינו שגול כאדם. הא בגירא [ה"ג רש"י וכך הגירסא בגמ' פ"ג דמדה דף כ"ג] כל בית מושב הלובן והסירא קרוי גירא והוא ודאי שגול כשל אדם ע"כ. ובגדה פ"ג מפרש בהיפך דמקרא מושב העין לא הוי שגול בבהמה כאדם ואי הוי שגול הוי מוס. ומיהו כתב הכ"מ בפ"ב מהא"מ דגראה דהרמב"ם לא גרס כל זה ואחריו נמשך הר"ב: ופיו דומה לשל חזיר. היינו בשפתים כדמסקי' במתני' דלקמן ואע"פ שאינו הר כשל חזיר. שהוא חד כספוד כדאיתא בגמ': ב"ד של אחריהן אמרו כו'. כתב הר"ב וכן הל' וכ"כ הרמב"ם. ובדיבור אינא כתבתי הטעם: ט מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון. כתב הר"ב. ואם אינה עצם אחד. שהתוכים מודבקים למעלה אינו מום. וטעמא לא איתפרש. ומ"מ לא דמי לבעל חמש רגלים. דאזן בחוך אזן. אינו גראה כל כך: שהיא דומה לשל חזיר. ענולה כזנב החזיר ואע"פ שאינה דקה כמותה: שלש חוליות. דוקא בזנב של טלה הוא דבעינן ג' חוליות. אבל זנב של גדי חוליא אחת בלבד מוס. שתים אינו

ענול כשל אדם. דלאו הינו אורחא. שיהא גלגל עין הבהמה ענול כשל אדם: רוב המדבר. הינו אותו קלת הלבון שאינו מודבק למלקוחיו: ובית דין של אחריהן אמרו הרי אלו מומין. וכן הלכה: ט מעשה שהלחי התחתון. מוס דתנן לעיל דבפיו דומה לחזיר פליגי רבנן עליה דאילא. קמ"ל הכתא דלא פליגי רבנן עליה אלא בספתו העליונה עודפת על התחתונה אבל שפתו התחתונה עודפת על העליונה מודים רבנן דהוי מוס ומעשה נמי שהלחי התחתון עודף על העליון ואמרו חכמים הרי זה מוס. והני מילי כשעלה הלחי התחתון עודף על העליון אז הוי מוס אפי' בבהמה. אבל אין בה עצם. אלא בשפתו התחתונה ארוכה ומקבלה את העליונה הוי מוס באדם. אבל לא בבהמה: אזן הגדי שהיתה כפולה. שיש לו בתי אזנים מצד אחד אזן בתוך אזן: בזמן שהיא עצם אחד. שאין לה אלא תנוך אחד שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה הוי מוס: ואם אינה עצם אחד. שהתוכים מובדלים למעלה אינו מוס. וטעמא לא איתפרש. ומ"מ לא דמי לבעל חמש רגלים. דאזן בתוך אזן. אינו גראה כל כך: שהיא דומה לשל חזיר. ענולה כזנב החזיר ואע"פ שאינה דקה כמותה: שלש חוליות. דוקא בזנב של טלה הוא דבעינן ג' חוליות. אבל זנב של גדי חוליא אחת בלבד מוס. שתים אינו

לרבותא נקטיה דאפי' הגדי שדרך חזיו להיות מטות וכפולות. הרמב"ם ריש פ"ז מהב"מ: בזמן שהיא עצם אחד מוס. פירש הר"ב שאין לה אלא תנוך אחד וכו' ואם אינה עצם אחד. שהתוכים מובדלים למעלה אינו מוס וטעמא לא איתפרש. כ"כ רש"י. ובגמ' תניא אזנו כפולות *)בשחסות אחת. ה"ז מוס. בשתי הסחסות אינו מוס. אבל הרמב"ם רפ"ז מהב"מ כתב מי שהיתה אזנו כפולה לשתים וכו'. ובלבד שיהיו לו שני סחוסים. אבל אם אין לה אלא סחוס אחד. והרי הוא כנוף אחד שנכפל כשר. וכתב בב"י סימן ש"ט דגראה שהוא מפרש בזמן שהיא עצם אחד. היינו לומר שהאזן הנוסף הוא עצם אחד בפני עצמו. ובזמן שאינו עצם א' היינו לומר שהאזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו. ודחקו לפרש כן מנוס דלפ"רש"י קשה דאיפכא מסתברא. ושהוא תנוך אחד לא יהא מוס וכשהתוכים מובדלים יהא מוס מנוס דהוי אזן יתירה ואע"פ שבפי' המשנה לא פי' כן [כלומר דאילו דעתו הי' לפרש כך במשנה לא ס"ל למשתק ושלא לפרש ומדשתק ולא פי' ש"מ דס"ל דמשנה כמשמעה היא וכדפירש"י כ"ל]. י"ל שחזר בו בחבורו כמו שמצינו לו ז"ל שעשה כן בכמה מקומות וא"ל שהוא ז"ל גורס בברייתא בגמ' אזנו כפולות בחסחסת אחד אינו מוס. בב' הסחסות הרי זה מוס ע"כ. ובכ"מ לא כתב זה אלא אחר שכתב פירש"י. כתב וז"ל ורבינו גרשם שגרס בהפך וכתב סמ"ג דס"ג בתוספתא והיא הני' הנכונה שנימוקה עמה עכ"ל. מדבריו אלו גראה שכובר דאף במשנה גורס בהפך. ובמשנה שהובאת לידי מא"י מצאתי שהוגה בה בזמן שהיא עצם אחד אינו מוס. והשאר כולו נמחק: עצם. לכאורה גראה לפרש דתנוך קרי עצם. לפי שהוא נפש חזק דומה לעצם. כמו שהעתקתי מלשון הרמב"ם בדרים פרקין. אבל הרמב"ם כתב וז"ל עצם עצם הוא נוף אחד ונולם אחד כמו שגדל גולם א' רך וכפלו. גזור ממה שנא' (שמות כ"ה) וכעצם השמים לטוהר. ע"כ. מעמו שאע"פ שהוא דומה לעצם זה מחמת חזקו. אבל אינו עצם [באמת]: רבי חנניא בן גמליאל אומר כו'. כתב

*) כ"ה בד"פ וד"ק וכן הי' גירסתו בגמ' בה"ל ועי' בר"פ בחוי"ט ד"ה בשחסות ובד"ח הגיהו כלשונו בגמ' בתי"ת וכן העתיק סתו"ש עמו לק' בשם הכ"י.

יכין תפארת ישראל יכי

בקי במומין כלעיל [פ"ד מ"ה]: סב) ואלו הן הג' שהוסיף. את וכו': סג) שפתו העליונה עודפת על התחתונה: סד) ר"ל רוב אותו חלק שבלשון שאין מדובק למלקוחיו: סה) והכי קיי"ל: סו) דגם רבנן דפליגי אאילא. מודו בכה"ג. ודוקא שעלה לחי התחתון בולט. אבל אם רק שפה התחתונה בולטת ומקבלת שפה העליונה. לא באדם הוה מוס. ולא בבהמה: סז) שיש לו אזן תוך אזן ונקבי גדי אף בשדרכו להיות אזניו קמוטות וכפולות קלת: סח) שאין לו רק תנוך א'. שנכפף ולא תנוך אזן החיצון. ונתחבר למטה עם תנוך אזן הפנימי. וי"א דתנוך קרי ליה עלם. וי"א דעלם ר"ל נוף א' ר"ל שכל אזן נוף לבד. כמו דכתיב כעלם השמים לטוהר. דר"ל נוף השמים: סט) שהתוכים מובדלין למעלה: ע) ענול כזנב החזיר. אף שאינו דק כמותו: עא) דוקא זנב עלה. אבל גדי. ב' חוליות אינו

לאקרוביה דממעפינן סן תמים יהיה עיין שם ואולי באמת דקתני דכפול ואינה עצם אחד אינו מום היינו דלא הוי מאבראי לשחוט בחוץ אבל באמת פסול לאקרוביה, וצ"ע:

שגלגל עינו ענול כשל אדם. נלמ כ"ג פ"ח ומגלמי נלה פ"ב כ"ג מיי' פ"ב מה' מיקרבי מזבח פ"ג סיל שם: ופיו דומה לשל חזיר. לעיל ג' ע"ב: ושניטל רוב המדבר של לשונו. מיי פ"ז מה' ביאת מקדש פ"ז סיל שם: ט מעשה שהלחי התחתון. כו'. מ' פ"ח: ואמרו הרי זה מום. מיי' פ"ז מה' ביאת מקדש פ"ז ופ"ח פ"ח סמ"ג עשין ריפ"ח סיל ס"ל שיתיתה בפולה. מ' פ"ב מיי' פ"ז מה' ביאת המקדש פ"ב סיל ס"ל סימן ש"ם: זנב הגדי שהיא דומה לשל חזיר. מיי פ"ב מהלכות איסורי מזבח פ"ל סיל שם:

שנויי נוסחאות

לא שמענו את אלו. בכי"ק ובמסב"כ..אלא את אלו בכת"מ נוחק למ"ל את. (את) שגלגל. בכי"ק ובמסב"כ ליתא והוגה בכת"מ. ופיו דומה. בדמב"ן פיו.. לשל חזיר. במסב"כ ובכת"ם כשל.. ושניטל רוב המדבר של לשונו. במסב"כ. בלשונו בדמב"ן את שניטל.. שבלשונו. וב"ד של אחריהן. בדמב"ן ובכת"ם ב"ד..; בד"ב.. שלאחריהן; בכי"ק.. שאחריהם. ט מעשה. במסב"כ ומעשה והוגה בכת"מ לגמינו. עודף. בכי"ק בסעות עודף. רשב"ג (לחכמים). במסב"כ ובדמב"ן ובכת"ם ר"ג..; בכי"ק ליתא. שהיתה כפולה. במסב"כ היתה.. שהיא עצם. בכי"ק ובמסב"כ שהוא.. ואם אינה עצם כו'. בכי"ק אם..; בכת"ם בזמן שאין עצם אחד אין מום; במסב"כ בזמן שאין בו עצם אינו מום. רבי חנניא ב"ג. בדמב"ן ובכת"ם ר' חנינא.. שהיא דומה. במסב"כ שהוא..; בדמב"ן ובכת"ם שדומה. חוליות. בכי"ק חליות.

ראשון לציון

ח תי"ם ד"ח לא שמענו כו' וכמ"ל העתיק לא שמעט אלא אלו כו' פי' שהוזכרו למעלה וכן ליתא בכת"י שם:

תוספות רע"ק

ט [אות כה] בהרע"ב ד"ה ואם אינה עצם אחד. אינו נראה כל כך. וכ"כ רש"י וקשה לי הא מבואר דף ל"ט דלכ"ע ג' כליות הוי פסול דיתר כנשול דמי והוי כחסר כוליא דהכרון בפנים שטיה חסרון. הרי דיתר בפנים ממש דאינו נראה כלל פסול

אינו מום. וכן הלכה: **י יבלת** (ח) פורו"ם בלע"ז. ואפילו היא בלובן שבעין. ויש בה שער. הרי זה מום: ושנפגם עצם ידו. שניכר המום. ולעיל איירי בשנשבר: ושנפסק עצמו שבפיו. שהיינים קבועות בו. ולמעלה מן החוטין קא מיירי דלא חוטין נופייהו. דהייט הסיים מעמן שבאמצע הפה. הא תנן לעיל דאפילו נפגמו. או נגממו הוי מום: עינו אחת גדולה. כשל עגל: ואחת קטנה. כשל אווז: במראה. שנראה לכל שזו גדולה מזו: אבל לא במדה. שאם אינו ניכר אלא במדה. אינו מום: ולא הודו לו חכמים. לרבי יהודה. והלכה כחכמים: **יא** לערקוב. לקבר העליון שהוא מקום חבור הירך עם הכוס וכנגדו בגמל ניכר שיש לו כנגד תרכובה עליונה זו עצם בולט לאחוץ: כל תרבות העגלים כן. כל תרבות עגלים ומנהגן שיהא זנבן מגיע לערקוב [הלכך בזיר מהכי הוי מומא] וכשהן גדלות נמתחות עד למטה: שבאמצע הירך. הוא הקפיץ העליון שפירשתי דכנגדו בגמל ניכר: על אלו מומין שוחטין את הבכור. תע"ג דתנן ברים פירקין על אלו מומין שוחטין את הבכור הדר תנייה הכא. משום דתנן עלמה הוסיף וכו'. ואמרו לו לא שמענו את אלו. הדר וכלינהו לומר

ח) ואמרינ.

ולפיכך פסק הרמב"ם כן. ע"כ. דהרי הרמב"ם ס"ל דאזמו ח' כו'. קמיפלגי רבנן ומכשירין אפי' קטנה כפול. כמ"ש בפירושו ובחבורו. וא"כ הכתא ריכא וכיפא רבי חגיגא. ומליעתא רבנן. ועוד שהרי הרמב"ם פוסק לשאלת דר"ח הא דיבלת בפרק הנזכר. והא דפגימת ופסיקת עצם כלליהו בפ"ז מהלכות ביאת מקדש. במ"ש כל עצם שבגלוי מאחרן בו חרן. הרי זה מום כו'. ואע"פ שהכ"מ לא הזכיר אלא פגימה ולא פסיקה. ורליתי ג"כ מוגה במשנת א"י ושנפגם עצמו שבפיו. אבל בחזמו לא בסוף המשנה. הלכך הנכון מ"ש דדברי ר"ח הן והלכה כמותו פסק כמותו משום דס"ל דחכמים פליגי עליה בברייתא שהעתיק היכי דלא פליגי רבנן בהדיא. והוחיל וכן. הא דכתב הכ"מ דברים בכורות מבמע דרבנן קאמרי לה לאו מילתא היא דמשום דפרכינן לה מינה מבמע ליה דרבנן היא אבל כיון דהלכה כר' חגיגא לא מבמע כלל דרבנן קאמרי לה: ולא הודו לו חכמים. גמרא ועד כמה [תסא חברתה קטנה דמכשרי. רש"י] הניא אחרים אומרים אפילו אינה בבנייה אלא כפול כשרה. וזו היא הברייתא דהרמב"ם מפרשה דקאי אחזמו כו' כמו שכתבתי לעיל [ור"ל משא"כ רש"י מפרש דקאי אגיליס]: **יא** כל מרבית העגלים כן. לשון הר"ב כל תרבות כו' מגיע לערקוב הלכך בזיר מהכי הוי מומא וכשהן גדלות כו'. כך הגהתי מפירש"י שאין לפרש שדעתו כהרמב"ם שכתב כל מרבית עגלים כן ואזמו משום לפי שגדלים לאחר מכאן דא"כ לא ס"ל להר"ב לכתוב מן תחת עד למטה דהייטו למטה מן הערקוב: על אלו מומין שוחטין הבכור. כתב הר"ב תע"ג דתנן בר"פ על אלו מומין שוחטים את הבכור. ואי משום סיפא פסולי המוקדשין נפדין עליהם. הא נמי פסיטא מבחט שחטיגן מיפרק פרקין מבעיא. גמרא. ומ"ש הר"ב הדר תנייה הכא משום דתנן שלמה הוסיף כו'. וכ"כ הרמב"ם. וג"ל דלית לן למימר דכליל טפי מהכי משום דבהני דב"ד של אחריהן אמרו שהן מומין. אבל גירסתינו בגמרא. אייתי דתנן שלמה הוסיף וא"ל לא שמענו את אלו וקתני ואתי דיחידאי [כגון ר"ח בן אנטיגנוס ור"ח בן גמליאל וס"ד פליגי רבנן עליהו] קא סתיס בכולהו על אלו מומין שוחטין וכו' וכן גי' הרא"ש: ונעל

אינו מום. ח' הוא מום: עב) ווארצע: עג) בלובן שבעין. והוא שיש בו שער: עד) שניכר שחסר קלת מרוחב העצם. אבל לא נשבר: עה) שנפסק באמצע אותו עצם שהשיניים קבועין בו. ומיירי למעלה מן החוטין. שאין פגימת שיניים פוסל שם. אפ"ה בנפסק העצם הזה הוא מום: עו) כעגל. והאחר כדרכו: עז) כאווז. והאחר כדרכו. מיהו בשניהן שוין כעגל או כאווז כשריים: עח) שנראה לכל שזו גדולה מזו: עט) דבלא ניכר רק כשמדדוס. אינו מום:

יכין תפארת ישראל יכין

פ) ר"ל כפול מחברתה: פא) הוא מקום ברגל שקשור שם העצם הנ' שלמעלה עם העצם הב' [זה נקרא ערקב בעין. משא"כ מקום שקשור העצם הב' עם העצם שתחתון שנו הפרסות נקרא ארכב או ארכובה באלף]: פב) ר"ל כך גידול העגלים. שיהא זנבן מגיע לערקב: פג) שכשהן גדלין גם הזנב גדל ונמתח למטה טפי: פד) שלא הטעה בין עין לאלף: פה) דהייטו הקשר שבין השוק לקולית כלעיל: פו) קמ"ל אפילו הכי ג' שהוסיף אינה אלא דדוקא ר"ל

תוספות רע"ק

אחת גדולה כשל עגל או אחת קטנה כשל אווז. ואולם מלשון הרמב"ם בפירושו. ובחבורו. ובמור שתהא עינו א' גדולה כשל עגל והשנייה קטנה כשל אווז. מבואר דס"ל דמתני' לאו או או קתני אלא דדוקא בשינוי בשתיהן שהאחת גדולה והאחת קטנה:

י [אות כו] תוי"ט ד"ה עינו אחת גדולה. אבל אחת גדולה ואחת קטנה. בפשוטו נראה דעינו אחת גדולה והשנייה כדרכו. או אחת קטנה והשנייה בדרכו הוי מום דמחסת ברייתה או כחישתה היה ראוי שיהיה שניהם שווים. וכן נראה מלשון רש"י בריש מסכתין דף ג' ע"ב דכתב או

הר"ב וכן הלכה. וכ"כ הרמב"ם. וטעמא משום דבגמרא מפרשינן למלתיה. ועוד טיין במשנה י"ח: **י את שיבלת בעינו**. פי' הר"ב בלובן שבעין. ויש בו שער. דהלת"ה הא תני במשנה ב' מאין מומין בלבן. גמ'. ועיין משנה י"ב: ושנפגם עצם ידו כו'. כל עצם שבגלוי שמחרן בו חרן הרי זה מום. והוא בכלל חרון האמורה בתורה. הרמב"ם ספ"ז מהב"מ: ושנפסק. עיין בדבור לקמן: עינו אחת גדולה. ואחת קטנה. אבל שתיהן גדולות או שתיהן קטנות לא הוי מום דמחמת בריאותא יתירתא. או כחישותא יתירתא הוא דהוי. אבל אחת גדולה ואחת קטנה. לי מחמת בריאות הוא. תרוייהו בעו מיבדא. ואי מחמת כחישותא. תרוייהו בעו מיכחש. הכי אסיקנא בגמ' פ"ק דף ג' ועיין פירקא דלקמן משנה ד'. ופסטא דמתני' דכולהו דברי ר"ח בן אנטיגנוס הן ואפ"ה הלכה כמותו. שהרי הר"ב פי' ולא הודו לו חכמים לרבי יהודה והלכה כחכמים. וה"ל ודאי משמע דלא קיימי אלא אדר"י. ס"מ דאינו לר"ח לא מצינו שלא הודו. ועוד דבגמרא מפרש למלתיה. ועוד דה שלשיה מהטעם שכתוב במשנה לקמן. ואין נראה בעיני מ"ש הכ"מ בפ"ב מהלכות איסורי מזבח. דמינו גדולה כו'. רבנן קאמרי לה. והכי משמע ברים בכורות ולפיכך פסק הרמב"ם כן. ע"כ. דהרי הרמב"ם ס"ל דאזמו ח' כו'. קמיפלגי רבנן ומכשירין אפי' קטנה כפול. כמ"ש בפירושו וכחבורו. וא"כ הכתא ריכא וכיפא רבי חגיגא. ומליעתא רבנן. ועוד שהרי הרמב"ם פוסק לשאלת דר"ח הא דיבלת בפרק הנזכר. והא דפגימת ופסיקת עצם כלליהו בפ"ז מהלכות ביאת מקדש. במ"ש כל עצם שבגלוי מאחרן בו חרן. הרי זה מום כו'. ואע"פ שהכ"מ לא הזכיר אלא פגימה ולא פסיקה. ורליתי ג"כ מוגה במשנת א"י ושנפגם עצמו שבפיו. אבל בחזמו לא בסוף המשנה. הלכך הנכון מ"ש דדברי ר"ח הן והלכה כמותו פסק כמותו משום דס"ל דחכמים פליגי עליה בברייתא שהעתיק היכי דלא פליגי רבנן בהדיא. והוחיל וכן. הא דכתב הכ"מ דברים בכורות מבמע דרבנן קאמרי לה לאו מילתא היא דמשום דפרכינן לה מינה מבמע ליה דרבנן היא אבל כיון דהלכה כר' חגיגא לא מבמע כלל דרבנן קאמרי לה: ולא הודו לו חכמים. גמרא ועד כמה [תסא חברתה קטנה דמכשרי. רש"י] הניא אחרים אומרים אפילו אינה בבנייה אלא כפול כשרה. וזו היא הברייתא דהרמב"ם מפרשה דקאי אחזמו כו' כמו שכתבתי לעיל [ור"ל משא"כ רש"י מפרש דקאי אגיליס]: **יא** כל מרבית העגלים כן. לשון הר"ב כל תרבות כו' מגיע לערקוב הלכך בזיר מהכי הוי מומא וכשהן גדלות כו'. כך הגהתי מפירש"י שאין לפרש שדעתו כהרמב"ם שכתב כל מרבית עגלים כן ואזמו משום לפי שגדלים לאחר מכאן דא"כ לא ס"ל להר"ב לכתוב מן תחת עד למטה דהייטו למטה מן הערקוב: על אלו מומין שוחטין הבכור. כתב הר"ב תע"ג דתנן בר"פ על אלו מומין שוחטים את הבכור. ואי משום סיפא פסולי המוקדשין נפדין עליהם. הא נמי פסיטא מבחט שחטיגן מיפרק פרקין מבעיא. גמרא. ומ"ש הר"ב הדר תנייה הכא משום דתנן שלמה הוסיף כו'. וכ"כ הרמב"ם. וג"ל דלית לן למימר דכליל טפי מהכי משום דבהני דב"ד של אחריהן אמרו שהן מומין. אבל גירסתינו בגמרא. אייתי דתנן שלמה הוסיף וא"ל לא שמענו את אלו וקתני ואתי דיחידאי [כגון ר"ח בן אנטיגנוס ור"ח בן גמליאל וס"ד פליגי רבנן עליהו] קא סתיס בכולהו על אלו מומין שוחטין וכו' וכן גי' הרא"ש: ונעל

י ר"ח ב"א אומר. מ' פ"ב מ"ו, פ"ז מ"ו ניתם מקדש פ"ם מוס ר"ל סימן פ"ם: עיני אחת גדולה. לעיל ג' ע"ב מ"ו. שם פ"ח ה"ז: אזנו אחת גדולה. מ"ו שם הלכה ג' פיל שם: **יא** זנב העגל. מ' פ"ב: על אלו מומין. מ"ח פ"ח.

שנויי נוסחאות

י רבי חנינא בן אנטיגנוס. ככי"ק ר' חנניה בן אנטיגנס. **את שיבלת בעינו.** בל"ל וככי"ק את שיבולת.. וכן הוא ויבלת הוא

תוס' לגמרא בעלת יבלת; במשנ"ב. בעיניו ובוגה בכסו"מ. **ושנפגם עצם** ידו ועצם רגלו ושנפסק עצמו שבפיו. בכל"ם.. ידו ושנפגם עצם רגלו ושנפגם עצם שבפיו; ככי"ק ושנפסק.. רגלו ושנפקם עצם שבפיו; בל"ג.. ושנפקם עצמו שבפיו; במשנ"ב.. ידו ורגלו ושנפרק (ס"ל ושנפסק) עצמו של פיו ובוגה בכע"מ.. ועצם רגלו ושנפגמה עצמו של פיו ע"ם. **ואחת** קטנה. בכי"ק ועינו אחת.. (אזנו ר' קטנה). בכי"ק ליתא בטעות וכן ליתא בכמב"ן; במשנ"ב אזנו אחד.. ואחד. ובוגה בכי"ק. **אבל לא במדה.** בכל"ם ולא במרה. אחד מביציו גדולה כשתים בחברתה. וכ"ה אחד גם בכל"ם; בל"ל וככי"ק אחת.. ; במשנ"ב שתי ביציו אחת גדולה כשתים שבחברתה וכ"ה דרמב"ן. **יא** שאינה סגעת בכי"מ שהוא דומה (?). **העגלים.** בכי"ק ובמשנ"ב ובכמב"ן ובכל"ם עגלים. **שהן מגדילין.** במשנ"ב שיהו.. ובוגה בכע"מ; בכי"ק.. מגודלין. **לאיזה ערקוב אמרו.** בכי"מ ואיזהו ערקוב שאמרו וכ"ה במשנ"ב (ופס איזהו.. ובוגה בכע"מ באיזה ערקוב אמרו וכמו שהוא בכי"ק; בכמב"ן ובכל"ם ובאיזה). **רבי חנינא בן אנטיגנוס.** בל"ל ר' חנניא.. וכ"ה בכי"ק (ופס אנטיגנס). **לערקוב שבאמצע.** בכי"ק ובמשנ"ב ובכמב"ן ובכל"ם בערקוב..

ראשון לציון

יא חוי"ם ד"ה על אלו מומין כו' משום דבסתי דב"ד אלחריהן אמרו שהן מומין כו'. ע' יסל"מ:

אור גדול

י בתורע"ק אות כ"ו וכן נראה מלשון רש"י כו' וכן הוא בלשון רש"י פ"ה מ"ד (ל"ח א') גבי רועי בהמה:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

על אלו מומין פרק ובורות

יב ובעל גרב. כתב הר"ב וגרב האמור בתורה וכו' אחין יבם בין כפנים בין מבחוץ. גמ': ובעל חזזית. כתב הר"ב חזזית המגרית היא יליפת הכתובה בתורה. שהוא לא מבחוץ ויבם מבפנים. וכן לבון רש"י. וכתב וכיון דיבם מבפנים לא מתכי ע"כ. וימוקו עמו שהרי יבם בין מבפנים בין מבחוץ נמי מוסקבוע הוא כדלעיל ע"מ דיבמות לא יוכל להרפא. ומ"מ גירסתינו בגמ'. דמגרית לא מבפנים ויבם מבחוץ. וכן העתיק רש"י עצמו בפי' החומש פ' תבא: וזקן והולה ומזוהם. דת"ר מן הלאן מן הכבשים מן העזים פרט לזקן והולה ומזוהם. ולריכא דאי כתב למעוטי זקן דלא הדר בריה. אבל חולה דהדר בריה אימא לא. ואי כתב למעוטי חולה דלאו אורחיה אבל זקן אורחיה כו'. ואי כתב רחמנא הרי למעוטי הני דכחיני אבל מזוהם דלא כחיש. וא"כ למעוטי מזוהם מנהם מנהם דמלים. אבל הני דלא מחיש אימא לא. לריכא. ואיזה זקן מפורש בפ"ק דפרה [משנה ג']: ושנעבדה בה עבירה וכו'. דת"ר מן הבהמה להוציא רובע וגרבע ומן הלאן להוציא את הטוגה [*והר"ב לא דקדק לשונו. שמתחלה כתב גרבע את האשה ואח"כ כתב שגרבע: על פי עד אחד וכו'. כן הוא בס"א. וכך נ' רש"י אלא דבמקום הבעלים גורס עצמו. וכל זה נראה. שגם הוא גירסת הר"ב אבל בפי' הרמב"ם הוא כגי' הספר דל"ג לכל זה]: אין מום גדול מזה. כתב הר"ב אלגדרוגינוס קאי וכן רבנן נמי לא קיימו אלא אלגדרוגינוס אבל טומטום [דבהמה אלין זכרותו ונקבותו במקום אחד כרים לקים בגמ' אע"ג דמקלת דברין נדחין. כ"ל] מטיל מים במקום זכרות זכר ובעי למתביה לכהן [ואפ"ה לא נחתו במקדש דלא חזי להקרבה דגראה כבעל מום לפי שאין לו זכרות. רש"י בפי' דברי ריש לקיש] ומטיל מים במקום נקבות ספק חיישינן שמא נהפכה זכרותו לנקבותו [פירש"י נכפל גידו מבפנים ומוליא מים במקום [*שרגיל] נקבות [*להיות בנקבה]] ואע"ג דמיעוטא הוא הכא כיון דאשתני לענין טומטום אשתני דנהפכה זכרותו לנקבותו. [*וחיישינן]. הני מסיק הרא"ש: וחכמים אומרים אינו בכור. כתב הר"ב דבריה בפני עצמו הוא והלכה כחכמים. ועיין מה שכתבתי בפרק בתרא משנה ד':

יב אלו שאין שוחטין עליהן (פז): **יב** אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש (פח) ולא במדינה (פט). חורוד והמים שאינם קבועין (צ). וחטיו הפנימיות שנפגמו. אבל לא שנעקרו. ובעל גרב (צא). ובעל יבלת (צב). ובעל חזזית (צג). וזקן (צד) והולה (צה) ומזוהם (צו). ושנעבדה בה עבירה (צז). ושהמית את האדם (צח) (על פי עד אחד או על פי הבעלים). וטומטום (צט) ואנדרוגינוס (ק) לא במקדש ולא במדינה (קא). רבי ישמעאל אומר אין מום גדול מזה (קב). וחכמים אומרים אינו בכור. אלא נגזז ונעבד (קג):

לומר שאף על אלו מומין בוחטים: **יב** לא במקדש. לפי שאין רחוין שאין מקריבין במקדש. אלא מן המובחר: ולא במדינה. שאין מומין קבועים להפקיע קדושתן אלא מניחין אותו עד שיפול בהן מום אחר קבוע ויהיו נשחטים עליו: גרב. מין שחין לה מבחוץ ומבפנים. וגרב האמור בתורה דהוי מום. הוא שחין יבש: יבלת. בלובן העין. ואין בה שער. ועיל דחשיב לה במומין שבוחטין עליו מיירי דיש בה שער: ובעל חזזית. תרי גוני חזזית הוו. חזזית המגרית היא יליפת הכתובה בתורה שהוא לא מבחוץ ויבם מבפנים. והוי מומא דלא הדר בריה דאמר מר למה נקרא שמה יליפת המלפפת והולכת עד יום המיתה. וחזזית הפנויה כאן היא מן שחין שיש לה רפואה: ומזוהם. שיולא ממנו ריח רע: ושנעבדה בו עבירה. שרבע את האשה או שהמית את האדם ע"פ עד אחד. שאין לו אלא עד אחד לא ברביעה ולא בגניחה: או על פי עצמו. שאין שם עד אלא הבעלים האמרו ראיתיו שגרבע. או שהמית. ואינו נסקל על פיהם ואי הוו שנים עדיים כשרים מעידים בדבר הוי הטור בסקילה. ואפילו בהנאה מתסר: וטומטום ואנדרוגינוס. דספק זכר הם וקדשי. ספק נקבה ולא קדשי: אין לך מום גדול מזה. אלגדרוגינוס קאי *)דמשום נקבות הוי כמוס והוי כבכור בעל מום. ונהנה במדינה ואסור בגיזה ועבודה: וחכמים אומרים אינו בכור. דבריה בפ"ע הוא. ונגזז ונעבד. והלכה כחכמים:

*) כ"כ בר"ב ד"י ובד"ת הגיהו דמקום כמ"ש לפנינו בדפ"י.

יבין תפארת ישראל יכין

פז) ר"ל קדשים שנפסלו ע"י מומין אלו. פודין אותן וילאו לחולין: פח) מדאיכן רחויין להקרבה. דאיכן מהמובחה: פט) דעכ"פ לא מהשבו כמוס קבוע להפקיע קדושתן. רק מניחין אותן עד שיפול בהם מום קבוע אחר. ולא נשחטין: צ) אחורד נמי קאי: צא) שאין לה מבפנים ובחוץ: צב) ווארצע בלובן שבעין ואין בה שער: צג) מין שחין שיש לו רפואה. ואינו חזזית שבתורה. שהוא לא מבחוץ ויבם מבפנים. ואינו מהרפא: צד) שרותת מחמת זקנה: צה) אף שאינו מסוכן. כל שרותת מחמת חליו: צו) שריח רע יולא ממנו: צז) שגרבע או שרבע: צח) ומיירי שאין ברביעה או בגניחה רק ע"פ. או שהבעלים העידו כך. דאי בשנים ב' עדים. הבהמה בת סקילה היא: צט) שעור מכסה ב' מקומות העבירה שבבהמה. ואינו ניכר אם זכר או נקיבה הוא: ק) בלשון יון נקרא אים אנדרו. ואשה גינוס. וד"ל הכא שיש לו זכרות וגם נקבות [ועי' מ"ש שבת פי"ט בפירושינו סי' ל"ד]: קא) ר"ל דלהכי כפל ושנה תנא לא במקדש וכו' והרי כבר נשנה בראש המשנה. אלא דסד"א דטומטוס ואנדרוגינוס לא נכללו בהנך דרישא דאין נשחטין לא במקדש ולא במדינה. אלא רק דברי ר' ישמעאל הוא. דקאמר דטומטוס ואנדרוגינוס אין לך מום גדול מזה. ונשחטו עליו במדינה. ולא פליג ת"ק על זה. להכי הדר קמ"ל דגם בטומטוס ואנדרוגינוס ס"ל לת"ק דאין מום גמור: קב) אלגדרוגינוס לחוד קאי. דס"ל דדינו כבכור בעל מום. וכן רבנן ס"ל רק באנדרוגינוס דאינו בכור כלל. אבל בטומטוס בבהמה. שאין זכרות ונקבות שלה במקום אי. ס"ל לתרווייהו דאם מטיל מים במקום זכרות הוה זכר ליתנו לכהן. ואפ"ה אסור להקרבה. דגראה כאין לו ביצים. ובמטיל מים במקום נקבות. נקיבה הוה [ועי' תמורה פ"ה מ"ב]: קג) דבריה בפני עלמו הוא. והלכה כחכמים:

תוספות רע"ק

יב [אות כז] בהרע"ב ד"ה יבלת. בלובן העין. זהו דלא בפירש"י בסוגיא דף ס' ע"ב דמפורש דהכא בלובן ויש בה שיער אבל אין בה שיער שוחטין עליה במקדש דאין מום בלבן אפי' לפסול. ומתני' דלעיל דחשיב מומין לשחוט עליו במדינה מיירי בשחור. ובאמת לפירוש הרע"ב לכאורה תמוה דהא סמה דפריך הש"ס והא אין מומין בלבן מוכח דפשיטא ליה להש"ס דהיינו אפי' לפסול וא"כ איך יתורץ זה במה דמשני הש"ס אידי ואידי בלבן הא דלית בה שיער והיינו מתני' דהכא לפי' הרע"ב. הא הדרא קושיא לדוכתיה דאין מומין בלבן. אחר כך ראיתי שתמה כן הלח"מ על הרמב"ם בפסקים בפ"ב מהלכות איסורי מזבח שהם גם כן בשיטת הרע"ב:

שנויי נוסחאות

יב אלו. בכי"מ ובמכ"ב ואלו. חורוד. בד"ל חורווד; בכי"ק הורוד; במכ"ב חוורוד. וחטיו הפנימיות. בכי"ק חיטיו..; בד"ל וחוטיו..; במכ"ב וחוטין.. שנפגמו (אבל לא שנעקרו); בד"ל שנפגמו ושנעקרו ולית בה וכן ליתא בכי"מ (וגם שנפגמו ושנגממו) וכן ליתא בכי"ק (וגם שם ס"ל כמו בכי"מ). ובעל גרב ובעל יבלת. בד"ל ובכי"ק.. יבולת ועי' לעיל; בכי"מ ובעלי גרב ובעלי ילפת ובעלי יבלת וליתא ובעל חזזית ועי' רע"ב. וזקן. במכ"ב זקן. ושנעבדה בה. בכי"ק ושנעבדה בו וכ"ה בו גם במכ"ב והנ"ל תקן בה ואינו יודע למה. (את) האדם. במכ"ב ליתא. (ע"פ ע"א או ע"פ הבעלים). בד"ל ובד"י ובכי"ק ליתיעוי' הוי"ע ובגמ'. רבי ישמעאל. במכ"ב ובכמ"ן ר' שמעון. אין מום. בכי"מ ובמכ"ב אין לך מום. (ונעבד). בכי"מ ליתא כטעות.

תוספות חדשים

יב תוי"ט סד"ה ובעל חזזית כו' וכן העתיק רש"י כו' אבל מוהר"ם שם הטעיק לי כש"י בהיפך לת מבחוץ כו'. ועיין (בס"ג) שהוכיח שמוכח כן דאל"ל קשה מדידיה מדידיה כו' ע"ש באריכות:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פרק ז **א מומין** אלו. הפוסלין בבכור פוסלים בכהן לעבודה בין קבועים בין עוברים כל זמן שהן עליו: הכילון. שראשו חד מלמעלה ורחב למטה ודומה לכסוי של חבית שקרוי אכלה. לפיכך נקרא כילון: והלפתין. שראשו דומה ללפת. שרחבה מלמעלה והולכת ונלה מלמטה: מקבן. שדומה ראשו למקבת שבולע הפלחה לאחר וכן ערפו מאחוריו. ולגדעיו שוה ראשו ודומה לפטים דהייטו מקבת שיולא מלפניו ומאחריו: וראשו *) שקוט. גרסינן. ים מפרסים שראשו בולט הרבה. ויולא לאחר כלפי פנו. ויש מפרסים שאינו בולט כלל לפניו. כעין בקיפס מאחריו שאין ראשו בולט מאחוריו כלל. והוא מחוסר שדומה כמי שנחתך ממנו חציכה מאחוריו. ולשון שקיפס שקול פיסא [סנהדרין ס"ד ע"ב] שמיטלה ממנו חציכה ובתוספתא מוגה ג"כ לאחר שקוט. שראשו מוטל בין כתפיו ודומה כמי שאין לו לאחריו. ובעלי החטוטרת ר' יהודה מכשיר. כשיש עלס בחטוטרת כ"ע לא פליגי דהוה מום. כי פליגי כשאין בה עלס.

ר' יהודה סבר חציכת בשר בעלמא היא. ורבנן סברי אמר קרא (ויקרא כ"א) [כא] איש אשר בו מום מזרע אהרן הכוה בזרעו של אהרן יעבוד. ושאינו שוה בזרעו של אהרן לא יעבוד. והלכה כחכמים: **ב** ואם יש לו הרי זה כשר. והוא שחציה בשת השער המקבת מאחז לאחז לאחריו ולא לפניו. דעפי הוי מי כשיש לו לאחריו ולא לפניו. יותר מכשיש לו סביב כל הראש ובאמצע קרח. וכ"ש דיש לו לפניו ולא לאחוריו דפסול: גבינים. גבות העין: שגבינין שוכבים. שעורות גבינו חרוסים ומוטלים על עינו: מי שיש לו שני גבים ושתי שדראות. לא שיש לו שני גבים ממש דהוא לא חיי. אלא כגון שסדרתו עקומה ומיחזי כגבין וסדרות הרבה וכולי עלמא מודו דכל הני מומי דחשיבי הני תנאי הוי מוס ומבטעות דורשים בלבד איכא ביניהו. דכל חד סבר בהמוס שהוא מוגה הוא גבן האמיר בתורה: **ג** בוחל שתי עיניו כאחת. שהעמו בבין עינו שקוט. ואינו בולט כלל עד שבהוא בא להעביר מבחול בעינו. יכול למשוך המבחול בין עין לעין. ואין החוטם מעכבו: שתי עיניו למעלה. כגונא המלא בלא כשאר בני אדם: ושתי עיניו למטה. מן המקוס שמהגיס להיות:

*) כ"ה בכ"ב ד"ו ועי' בערוך הבלם ע' שקוט.

יבין תפארת ישראל יבין

פרק ז א) שמזרו בפרקן דלעיל שפוסלין בבהמה: ב) דכהן שהן בו. פסול לעבודה: ג) דרובן אינן שייכין כלל בבהמה: ד) שפיטצקאפף. ור"ל שראשו עשוי ככילון. והוא כסוי חבית שהוא חד מלמעלה ורחב למטה: ה) שראשו דומה ללפת. שרחבה למעלה והולכת ומתחדדת למטה: ו) שראשו דומה למקבת שפרחתו בולט לפניו וכן ערפו בולט ביותר לאחוריו [עי' לקמן סי' ח']. כמקבת שבולט מכאן ומכאן לחבית יד: ז) שיש באמצע קדקדו שקוט: ח) שאין בראשו בליטה מאחוריו כלל. ושקיפס. הוא טוערקינן שקיל פיסא. ור"ל שראשו דומה כאילו ניטל מאחוריו גוש מקדקדו: ט) בוקקעל: י) ויוקא באין בו עלס רק דלדול בשר. אבל בים בו עלס לכ"ע פסול: יא) וקיי"ל כחכמים: יב) מיהו בקרח באמצע ראשו. והשער מקיף הקרחה. לו שהקרחה מאחוריו. ונגד הפלחת יש לו שער מלוזן לאוזן. זהו גבן שאמור בתורה.

ופסול: יג) אייגענברוינע: יד) ר"ל אם ב' הגבינין מתחברין יחד ממעל לחוטם ומראין כגבן א'. זהו גבן וכו': טו) שעשר גבינו ארוכין ותלוין על עפעפיו. פסול כל זמן שלא גלחן: טז) שסדרתו עקומה. והומה כמי שיש לו ב' גבין. ולכ"ע כולהו פסלי. ורק בפירושא דקרא פליגי: יז) שחוטמו שקוע בין עיניו. עד שכשירלה לגבוע עיניו בכחול [והוא כעין לגע תכלת לבייי. שלבעו המזרחיים בה עיניהם ליופי ולרפואה [ככתובות דיא א']. ואיכא דס"ל א']. ותה לובע ב' עיניו במשיחה א'. ולא יעבבו החוטם [ותרוס הוא מלשון נפתלתי לת עריסה. שפירוהו לשון שמחון. ור"ל הכא שעי"ז שמם הדרת פניו. שבטיטל החוטם מבין העיניים נשתה ונשתנה כל הפניס [ביבמות דק"ב ע"א]: יח) ממקוס הראוי להן. לו שתי וכו': יט) לו עין וכו'. וקמ"ל דישא ב' עיניו למעלה לו למטה. אף בהב' עינים עומדות בשורה אחת כראוי. וקמ"ל סיפא אף בדק עין א' נתקלקל מקוס מוסבו:

מכנגד

פרק ז **א מומין אלו א) בין קבועין בין עוברין פוסלין באדם ב).** יותר עליהן באדם ג). הכילון ד). והלפתן ה). המקבן ו). ושראשו שקוע ז). ושקיפס ח). ובעלי החטוטרת ט). רבי יהודה מכשיר י). וחכמים פוסלין יא): **ב** הקרח פסול. איזהו קרח. כל שאין לו שטה של שער מקפת מאזן לאזן. ואם יש לו הרי זה כשר יב). אין לו גבינים יג). אין לו אלא גבן אחד יד). הוא גבן האמור בתורה. רבי דוסא אומר כל שגבינין שוכבין טו). רבי חנניה בן אנטיגנוס אומר. מי שיש לו שני גבים. ושתי שדראות טז): **ג** החרום פסול. איזהו חרום. הבוחל שתי עיניו כאחת יז). שתי עיניו למעלה יח). ושתי עיניו למטה יט).

פרק ז **א מומין** אלו בין קבועים בין עוברים פוסלין באדם. ויש לה בא"כ. כמ"ש ברפי"ב דזבחים. ומ"ש הר"ב. כל זמן שהם עליו יש בא"כ מדכתיב. מום בו. פרט לבעבר מומו: יותר עליהן באדם הכילון וכו'. גמרא דאמר קרא. כל איש אשר בו מום מזרע אהרן איש שהוא בזרעו של אהרן. פירש"י. איש השוה בזרעו של אהרן הוא דבעי מומא. הא אין שוה בזרעו של אהרן. בלא מומו כמי מפסל. ובפ"ק דף ג' כתב שוה בזרעו. שדומה לבני אדם: ושראשו שקוע. וכן גורס הרמב"ם ומפרש שיהיה דמות ראשו כמי שנתן ידו על גוכה ראשו ונתפשט עד שבלמו לדדיו. ומי שראשו כדמות זה קורין אותו בני אדם [בעברי] קוצי. ע"כ. ובחבורו רפ"ח מה' ב"מ. כתב מי שאמצע קדקדו שוקע למטה כמי שדחקו בידו: ובעלי חטוטרת ר"י מכשיר כו'. כתב הר"ב כי פליגי כשאין בו עלס. ר"י סבר כו' ורבנן סברי אמר קרא. איש אשר בו מום וגו'. ושאינו שוה כו'. לא דר"י לא ס"ל הך דרשא דא"כ לפלוג בשולהו. אלא דס"ל דתחיכת בשר בעלמא [היא]. ואינו בכלל שאינו שוה. ובגמ' מר סבר הא שאינו שוה בזרעו של אהרן. ומר סבר קרקורא [חתיכה] דבשרא בעלמא הוא: **ב** כל שאין [לו] שטה של שער כו'. פי' הר"ב מאחריו כו' מכסים לו סביב כל הראש ובאמצע קרח. שהוא פסול. כדאיתא בגמרא: גבינים. פי' הר"ב גבות עיניו. מלשון גב המוצב על גבי [חרסו] חורסים. הרמב"ן בפי' החומש: שגבינין שוכבים. כתב הר"ב ומוטלים על עיניו. וכן ל' רש"י ול' הרמב"ם על עפעפי עיניו: **ג** איזהו חרוס הבוחל בתי עיניו כו'. ול' חרוס מל' כל חרס אשר יחרס. והחרמתי [את] עריהם עניין חרבן. ויקרא חרוס כי החוטם הדרת פניס. כמו שאמר אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם [מכנה ג' פ' בתרא דיבמות] ואשר אין חוטמו כתוקר בני אדם צורתו חרבה. הרמב"ן שם: שתי עיניו למעלה וכו'. דת"ר בעינו [תבלול בעינו דה"ל למיכתב דק תבלול. ואנא ידענא דלא

פ"ז **א** מומין אלו בי קבועין. מ"ג מ"ש לעיל ג' ע"ב כתוכות מ"ה פ"ח מיי' פ"ו מה' ביאת מקדש ה"ב: **ב** הקרח פסול. פ"ג פ"ח: סקפת מאזן לאזן. עי' יבמות כתובות פ"ז ה"ז קדושין פ"ב ה"ד: אין לו גבינים. מ"ג מ"ב מיי' פ"ח מה' ביאת מקדש הי"ז: רחב"א אומר. נלה כ"ד מ"ח: **ג** החרום פסול. מ"ג מ"ב

שנויי גוכחאות

פ"ז **א** יותר עליהן (באדם). בכי"ק ויתר.. וכ"ה במכב"כ (וכם ליתא והוגה בעמ"מ). הכילון והלפתן. בד"ג. והלפתים; בכי"ק.. והלפתם. המקבן ושראשו שקוע. בד"ג והמקבן.. וכ"ה בכי"ק ובמכב"כ (ובכס.. שקום וכ"ה בכי"מ). ושקיפס. בד"ג ובכי"ק ובכי"מ וסקיפס; במכב"כ וסקיפת. ובעלי החטוטרת. בכי"ק בעלי החטורות; בכי"מ ובמכב"כ.. חסרות. רבי יהודה מכשיר. בכי"מ ר' מכשיר. **ב** איזהו קרח. בכי"ק איזה הקרח. מקפת. במכב"כ מוקפת והוגה בד"מ. ואם יש לו. בכי"ק ובמכב"כ אם.. אין לו אלא. במכב"כ או אין.. הוא גבן. בד"ג והוא גבן; במכב"כ והו גבן..; בכי"ק זה הוא הגבן. (כל) שגבינין. במכב"כ שגבינין ולית, רבי חנניה בן אנטיגנוס. בכי"ק.. אנטיגנס; במכב"כ.. חנינא. (מי) שיש לו. בד"ג (משיש לו; במכב"כ ליתא; בכי"ק כל שיש לו. שדראות. בכי"ק שיורות **ג** איזהו חרום. בכי"ק אי זה הוא החרום. למעלה כו' למטה. בד"ג ובכי"ק לפעלן.. למטן.

תוספות הדשים

פרק ז **א** הרע"ב ד"ה מומין כו' פוסלין כו' עי"ל. דולפטין בנ"ם דגרב גרב ילפא ילפא ליתן לה לתמור של זה בזה: שם ד"ה מקבן כו' שבולע כו' עי"ל. וכ"י פיכם דומה לקרום שראשו עגול וקלר כדומה ולהרמב"ם פי' אחר בכל אלו עיין בפירושו ובחבורו פרק מ' מה"ב:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דלא שייכי אלא בעין] כל מה שבעינו. מכאן אמרו שתי עיניו למטה וכו': מפני מראית העין. אגשרו ריסי עיניו קאי. רש"י. וכן דעת הרמב"ם ספ"ח מהב"מ. וכן במתני' דלקמן דתכן נמי הכי. ולא קאי אלא אדסמיך ליה כמו שאפרש שם בס"ד. ומ"ש הר"ב. והר"מ כשנשאר בעפעפים רוחס וכו' וכן לא נפיסי שערי. ודוחק זה לזה. הרמב"ם. ומ"ש הר"ב. וג' דיעות חלוקים יש וכו'. והמומין היתרים באדם ואינן בבהמה לוקה אם עבד. כן כתב הרמב"ם בפירושו ובחבורו פ"ו מהלכות ביאת מקדש. ואע"ג דלא כתיב ביה לאו בסדיא. דלא ילפינן לה אלא מדיוקא דאים הבוה מזרע אהרן בעי מומא. הא שאינו בוה כו'. כמ"ש לעיל. אפ"ה מחייבו מלקות. דלא אמרינן. אלא לאו הבא מכלל עבה עשה. והאי לאו מכלל עשה קאתי. כך כ"ל לדעת הרמב"ם. אבל רש"י כתב וז"ל. עבה מי שאינו בוה בזרעי של אהרן עובר בעבה אם [עבד] דהכי משמע הבוה בזרעו אהרן [ואין בו מום] הוי כהן ויעבוד. שאינו בוה לא יעבוד. ולאו הבא מכלל עבה עשה. ע"כ. ומשמע דגרס בהדיא בגמרא. דעובר בעשה: ד עיניו גדולות כשל עגל כו'. אע"ג דבבהמה לא הוה מומא כשבתיהן בוות. כמ"ש בפ' לעיל משנה י'. הכא משום שאינו בוה בזרעו של אהרן. מפסל אף בשתיהן בווין. גמרא פ"ק דף ג': איזהו למע. איתנהו תוכתי דבמאי דסיים פתח. וכמ"ש ברפ"ק דשבת: שאזניו קטנות. אעפ"י שבשתיהן קטנות דומיא דעיניו. וז"ל הרמב"ם פרק ח' מהלכות ב"מ מי שבתי אזניו קטנות הרבה ומי שבתי אזניו נפוחות דומות לספוג: דומה ג לספוג. לשון הר"ב שכוולות וסתומות. וכן לשון רש"י. שהם וג והוא נמר היש כמ"ש הרמב"ם כאן ופ"ה דאבות [משנה ט"ו] כשבוחבת מיש היא מתנפחת ונקביה מהרחבים וכשכובשין אות: ומוליאין ממנה מה שבאבה. היא מתיבשת ונכוצת וכל נקביה נעשים צרים. ויסר בעיני רש"י לפרש שדומות לספוג כשנתרוקנה שאז היא בעינה. אבל הרמב"ם כתב נפוחות דומות לספוג. כמ"ש לעיל בשמו. דהיינו כשהיא מליאה ממה שבאבה דהשתא הוי כמו סיפך מאזניו קטנות. וכן ראיתי בערוך ערך נמח שכתב דומות לספוג שאזניו גדולות מקובלות ביחד: ד שפתו העליונה עודפת כו'. ואפילו אין בו עלם משא"כ בבהמה. כמ"ש הר"ב

עינו אחת למעלה. מן המקום הנהוג: ועינו אחת למטה. מן המקום הנהוג: רואה את החדר ואת העליה באחת. שעינו עומדות במקומן הרואה אבל עינו אחת רואה למעלה ועינו אחת למטה. יחדר למטה ועליה למעלה. וכל מי שהוא מעוות הראות עושה כן. שמדבר עם חבירו וגראה כאילו מביט בפני אדם אחר: סבי שמש. כשרואה להביט אל השמש ממנו עיניו וכוגר עפעפיו: זגדום. זוג בעים. דום בלשון רומי שעים. כלומר הזוג של עיניים. לו של גביני העין שדרכם להיות שוין חלוק לבני עינים. כגון עינו אחת שחורה ואחת כעין התכלת. באחת מגבות עינו שער מרובה ובאחת מעט. וכן בכל שאר זוגות של אברים כל זוגא דלא בוו להדדי זגדום קרי ליה: צירן. שעינו זוגות דולפות ויורדות תמיד דמעה: שנשארו ריסי עיניו. שנפל שער שבעפעפיו: מפני מראית העין. אבל מוס גמור לא הוי. והמי מילי כשנשאר בעפעפים רוחס שער. אבל אם לא נשאר רוחס לשער כל עיקר הרי זה מוס גמור. וכן אי נפיסי שערי בריסי העין. הוי מוס גמור. ובלשה דיעים חלוקים יש במומי אדם. המומין הסוין באדם ובבהמה. כהן שעבר ועבד בהן לוקה ועבודתו מחוללת. והמומין היתירים באדם ואינן בבהמה. לוקה אם עבד ואין עבודתו מחוללת. והמומין שהן מפני מראית העין אם עבר ועבד אינו לוקה. ואין ג"ל שאין עבודתו מחוללת: ד גופו גדול מאבריו. שיעור גופו גדול מן הראוי. לפי שיעור שאר אבריו. כגון ידיו ורגליו וכוקיו: הוטמטו גדול. שיעור הוטמס כשיעור אגבע קטנה של ידו. ואם היה ארוך מכן. או קצר מכן הרי זה מוס: דומות לספוג. שכוולות וסתומות: ד דדיו שוכבים. גדולים עד שגראים שוכבים

עינו אחת למעלה[ב]. ועינו אחת למטה[ג]. רואה את החדר ואת העליה באחת[ד]. סבי שמש[ה]. זוגדום[ו]. והצירן[ז]. ושנשארו ריסי עיניו[ח]. פסול. מפני מראית העין[ט]: ד עיניו גדולות. כשל עגל. קטנות כשל אווז[י]. גופו גדול מאבריו[יא]. או קטן מאבריו. הוטמטו גדול מאבריו. או קטן מאבריו[יב]. הצמם והצמע. איזה הוא צמע. שאזניו קטנות. והצמם שאזניו דומות לספוג[יג]: ד שפתו העליונה עודפת על התחתונה. והתחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום[יא]. ושניטלו שניו. פסול מפני מראית העין[יב]. דדיו שוכבים כשל

יכין תפארת ישראל יכין

ב) מכנגד העין האחר: בא) שעיניו עומדות במקום הראוי. אבל איסון העין משונה. שבהוא נוטה לממלו הוא לופה ומביט לעינו. או איפכא. שיעלען בל"א: כב) נ"ל דסכי הוא לשון סכך דסכהוא במקום בהמה זורחת. סוכך וסוגר עיניו. מדאינו יכול לפתחן שם: כג) כל זוג דלא שוה אהדדי נקרא זוג דום. דמלת דום בלשון יון הוא שנים. ר"ל זוג שאינו שוה כאחד. רק הן שנים שכל אחד משונה מחבירו וכגון שאינו ת' שחור וא' הכלת: כד) שעיניו זוגות דמעה תמיד. ואע"ג דכבר תגא ליה גבי בהמה [פ"ו מ"ג]. והרי אדם שוה לבהמה לדין מומין [כרים פרקן]. אפ"ה הדר ותגא ליה הכא גבי אדם. דבאדם אין לו רפואה. ומשא"כ בבהמה התרפא ע"י אכילת לח ויבש: כה) שנשאר שער שבעפעפיו: כו) אגשרו ריסי עיניו לאוד קאי ומראית עין דקאמר הכא ולקמן משנה ה'. לאו משום דגראה כמום. אלא משום דאינו מקובל על העין יפה. והא"מ כשנשאר בעפעפיו רוחס שער.

תוספות

פרק ז ג [אות כח] הרע"ב ד"ה רואה את החדר. חדר למטה ועליה למעלה. לשון הברייתא דף ס"ד ורואה את החדר והעליה באחת אי שסדבר עם חבירו ואחר אומר לי רואה. ולשון דלא"כ הרי זה מוס גמור. וכן במרובה הבער בריסי עין יותר מדאי. פסול: כז) ואע"ג דבבהמה בשאינן שוות. אפילו כעגל לא כאוות אינו מוס [כלעיל פ"ו מ"א] עכ"פ באדם מדאינו בוה לכל זרע אהרן. הוה מוס. ושלשה דיעין חלוקים במומין (א) המומין הסוים באדם ובבהמה. כהן שעבד בהן לוקה ועבודתו מחוללת. (ב) והמומין היתירין באדם מבבהמה. אם עבד לוקה. ועבודתו כשרה. (ג) והמומין הפסולין רק מפוס מראית עין. עבודתו כשרה ואינו לוקה: כח) ר"ל גופו גדול יותר מסיעור הראוי למדת רגליו וזוקיו: כט) דשיעור אורך הוטמס כאורך אגבע קטנה של אותו אדם. ובאורך לו קצר יותר מזה. פסול: ל) שהן גדולות עבות ונפוחות כספוג: לא) משא"כ בבהמה ארוך שיהיה אלחי גופיה אורך התחתון מעליון לו איפכא [כפ"ו מ"ח וט"]: לב) ואע"ג דלעיל [פ"ז מ"ד] בבהמה אפילו רק נפגמו לו נגמרו הסוייס פסול. התם בבהמה

רע"ק

הרע"ב צ"ע: [אות כט] שם ד"ה סבי שמש. שעמין עיניו. בגמ' תני רב יוסף סני שמש ופי"ש"י ששונא את השמש וא"י לראות מקום שהחמה זורחת שם:

כפני מראית העין. דוגמתו בלאים פ"ג מ"ד פ"ם מ"ב שנת פ"ח פ"ג פ"ד פ"ג ג"מ ג' פ"ח לקמן מ"ב ירחמני פתח פ"ד ה"ב דמתי ס"ו פ"ב בלאים פ"ב כ"ח ה"ב ופ"ה פ"ו ה"ב שנוים פפ"ח פ"ב ה"ה פ"ג פ"ח ה"ב: ד עיניו גדולות כשל עגל. פ"ד פ"ח מ"י פ"ב מ"ב: מיסוני מזנח פ"ב פמ"ב פפ"ן ק"ח טוב י"ד פינן פ"ם: גופו גדול כאיבריו. פ"ז פ"ח מה' ביאת מקדש פ"ו: חוטמו גדול מאבריו. מ"י פ"ח מ"ב: כל שאינו קטנות. מ"י פ"ב פ"ב: ה שפתו העליונה עודפת על התחתונה. מ"ד פ"ח ביאת מקדש פ"ח: ושנשארו שניו פסול. מ"י פ"ח מ"ו: דדיו שוכבים כשל אשה. כ"ד ע"ב מ"י פ"ח מ"ו ביאת מקדש פ"ח:

שנויי גוסחאות

עינו אחת למעלה.. למטה. כד"פ וד"ק וד"י ועינו אחת למעלן..למטן וכ"ה בד"ל (ומס עינו). העליה באחת.במסב"כ.. באחד.סבי שמש זוגדום. בד"ב.. זוגדים; במסיות ד"פ זוגדם; בד"ו וריוא זוגדם; בגמי מ"ד ע"א זגדום; בכי"ק וחוגדם;במסב"כ.,והוגדן. ושנשארו ריסי. בכי"ק שנשרו רסי וכ"ה שנשרו גם בד"ל. ד (הוטמטו כו' קטן מאבריו). בכי"ק ליתא כ"ז נעשות. הצמם והצמע. במסב"כ הצומם והצומע וכן בסמוך והוגה בכס"מ; בכי"ק הצימס והצימע וכן בסמוך; בכס"מ בסס ס"ח הצימס והצמע וע"ם לות יו"ד. איזהו צמע כו' והצמם. בכי"ת איזהו צימם כל שאזניו קטנות צימע כל.. וכ"ה בל.. גם במסב"כ וכן בסמוך; בכי"ק.. הצימע.. ד והתחתונה עודפת. במסב"כ התחתונה.. ושנטלו שניו. במסב"כ ושנשרו.. והוגה בסט"מ כלפנינו. דדיו במסב"כ דדין.

תוספות חדשים

ג תוי"ט ד"ה מפני כו' פס"ח מהב"מ. וכן מי שנפלו שיניו (הרמב"ם שם):

ראשון לציון

פרק ז ג במשנה זוגדום וע"ל בפי' הר"ב וכן איתא בערוך: ד במשנה הצמם והצמע בירסת הערוך הלשון והלשון איזה הלשון שאזניו קטנות לשון אחר כו' ע' יבלינו: [שם הר"ב ד"ה הוטמטו כו' כשיעור אגבע קטנה וכו'. רש"י לא פירש כן בסוגיא ע"ם ועי' בל"ק בתמה על הר"ב דלפי פירושו לא הו"ל למנקט במתני' מאבריו. ואפשר דנקט מאבריו דהן אגבע קטנה שבגמ' שם יהי' מ' מאבריו דהיינו שיהא דומה לו' מאבריו לא משעבים כו. אבל אם אגבע קטנה לארוך ביותר לא קר ביותר לא משעבים כו]:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בוכבים כדלי אמה: נכפה. נופל מחמת חולי: אפילו אחת לימים. שאינו נופל תדיר אלא פעם אחת לזמן מרובה: רוח קצרית. שרוחו קצרה מחמת [מרה] השחורה הגוברת עליו לפרקים ונשאר בלא הרגש: המאושכן. שכיס של ביצים שלו ארוך עד שמגיע לארכובה בין שהוא נפוח מחמת רוח או מחמת ליחה: ובעל גבר. בעל אבר. שמתארך הגיד שלו ונעשה גדול עד שמגיע לארכובותיו: שנמרחו אשכיו. שנמוחו ביצין: שהרוח באשכיו. וע"י כן ביצין נפוחים: שמראיו חשוכין. שהוא בחור. ואע"פ שאינו שחור ככושי ולשון מרוח אשך מראו חשך ולאו בביצים משתעי קרא. ובעיקר הדין לא פליגי שכל אחד מהם מודה במוס שמונה חבירו דהוי מוס. ולא נחלקו אלא בפירושו של מקרא. ומשמעות דורשין איכא ביניהו: ן המקיש בקרסוליו. שארכבותיו עקומות להון וקרסוליו לפנים. ונוקשים זה בזה כשהוא מהלך. ומקיש בארכבותיו הוי איפכא. שרגליו עקומים כלפי חוץ. ומרוחקים זו מזו עד שארכבותיו למעלה [העקומות] כלפי פנים נוקשות זו בזו: בעל הפיקין והעיקל. וקא פריש עיקל ברישא: כל שהוא מקיף פרסותיו. כשיושב ומקרב פרסות רגליו זו לזו. אין ארכובותיו נוגעות זו לזו. שעקומות כלפי חוץ. ובעל הפיקין הוא שפיקה יולא מגודלו מחיכת בשר עגולה כפיקה יולאה מגודל של ידו או מגודל של רגלו: עקבו יוצא מאחוריו. כגון שעקבו עומד באמצע רגלו שחצי הרגל לפנים וחצי רגל לאחור: רחבות כשל אווז. שקלוטות הן כשל אווז ואין

פרק דלעיל משנה ט'. ושם בגמרא משום דהוי בכלל שאינו בוה בזרעו של אהרן. ויש מזה. דהא דתנן לקמן מפני מראית העין לא קאי אלא אשכנזו שניו בלבד: כרסו גבה. לשון אשה לג). כרסו צבה לד). טבורו יוצא לה). נכפה אפילו אחת לימים לה). רוח קצרית באה עליו לו). המאושכן לז). ובעל גבר לח). אין לו ביצים. או אין לו אלא ביצה אחת לט). זהו מרוח אשך האמור בתורה מ). רבי ישמעאל אומר כל שנמרחו אשכיו מא). רבי עקיבא אומר כל שרוח באשכיו מב). רבי חנניה בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכים מג): ן המקיש בקרסוליו מד) ובארכבותיו מה). ובעל פיקה. והעיקל. איזהו עיקל כל שמקיף פרסותיו. ואין ארכבותיו נושקות זו לזו מו). פיקה יוצאה מגודלו מז). עקבו יוצא לאחוריו מח). פרסתו רחבה

יחזקאל כ"ז [ט'] : אין לו ביצים כו'. עמ"ש בזה בשם הרמב"ם בפרק דלעיל משנה ו'. ולשון הרמב"ם בנא"י לא זכרם הגה מפני שהם מיוחדים באדם לפי שכבר זכר שהם ג"כ מומי בהמה אמנם זכרם להודיעך שאלו המומין הם הנקראים בתורה מרוח אשך: שנמרחו אשכיו. דאי כת"ק ה"ל לכתוב חסר אשך. ופי' הר"ב שנמרחו אשכיו שנמוחו ביצין מכמע שתי ביצין וכדאמר אשכיו לשון רבים. והא דכתב קרא אשך לשון יחיד פירושו שאין לו בוס אשך. ולא דמי לאין לו אלא ביצה אחת דמודה בה רבי ישמעאל כדכתב הר"ב דליכא ביניהו אלא מכמעות דורשין. [דשאני] התם שבברית מתחלת ברייתו חסר ביצה אחת. כ"כ הכ"מ

פ"ח מהכ"מ: שרוח באשכיו. גמ'. דאי כר"י ממרוח (אשכיו) [נ"ל אשך] מבעי ליה. פירש"י דהא מ"ס דמרוח מבמשת היא: שמראיו חשוכין. גמ'. דאי כר"ע רוח אשך מבעי ליה אלא שמראיו חשוכין וקשבר גורעין ומוסיפין ודורשין פירש"י גורעים חי"ת ממרוח ואלף מאשך ומוסיפין חי"ת במקוס אל"ף ואל"ף על מרוח והוי מראו חשך. ע"כ. ועמ"ש בזה במשנה לקמן: ן המקיש בקרסוליו כו'. דת"ל שבר רגל אין לי אלא שבר רגל מנין לרבות הקישן [פרש"י [הקישן היינו] המקיש והעיקל (ופיקה יולא) [והקלשן היינו פיקה יולאת מגודלו]ת"ל או שבר רגל: איזהו עיקל. כתב הר"ב קא פריש עיקל ברישא כו'. וכבר כתבתי במ"ד. דזמנין דפריש הכי. אבל להרמב"ם לא פריש במתני'. אלא עיקל בלבד. דפיקה יולאה מגודלו. לא הוה וכבר כתבתי במ"ד. דזמנין דפריש הכי. אבל להרמב"ם לא פריש במתני'. אלא עיקל בלבד. דפיקה יולאה מגודלו. לא הוה פירוש דבעל פיקה. ומפרש בעל פיקה הוא שהיה עקבו מאחר רגליו בולטת ויולאת יותר מן הראוי: שמקיף. פירש הר"ב פירוש דבעל פיקה. ומפרש בעל פיקה הוא שהיה עקבו מאחר רגליו בולטת ויולאת יותר מן הראוי: שמקיף. פירש הר"ב כשיושב ומקרב כו'. עמ"ש במ"ג פ"ד דמסכת תרומות: פיקה. פי' הר"ב חתיכת בשר עגולה כפיקה. ועיין בפירושו לסוף פ"י דחולין [ומ"ש שם]: רחב כשל אווז. פי' הר"ב שקלוטות הן כשל אווז. ואין אריכן יתר על רחבן וכן ל' רש"י. ובגמ' לא חימא דטרפא ולא סדיקה. אלא כיון דטרפא אע"ג דסדיקה. ופירש"י טרפא קלושה. והעיקר פי' טרפא רחבה ומשוה. ונמצינו למדין

*) בד"פ וד"ק והקיקל.

יכין — תפארת ישראל — יכין

דרכה לפנות פיה כשלוחת. ונראה מז החסרון [ועיין רתוי"ט שם] לג) שמדולדלות למטה ושוכבות על הגוף: לד) ר"ל עבה ביותר: לה) ר"ל שנופל לפעמים בחולי הנכפה. אפילו לעתים רחוקים: לו) שנבעת לפעמים מפחד רוח רעה: לז) שכיס הערוה מגיע לברכיו: לח) שגיד הערוה מגיע לברכיו: לט) ר"ק אין לו ב' ביצים בב' כיסין. רק בכיס א'. או שיש לו ב' כיסין ואין לו רק ביצה א' (כלעיל פ"ו סי' מ"ז). ואע"ג דכבר תני לה נבי בהמה. ואדם שוה לבהמה במומין. אפ"ה אצטריך הכא לאשמעינן דהיינו מרוח אשך שכתב בתורה: מ) דאשך היינו ביצי זכר. ורדם מרוח אשך. שנעשו ביצין רוח ר"ל שנחסרו ונעשו אין: מא) דדרש מרוח אשך. לשון מרוח. ור"ל שנמרחו אשכיו ומתמעטו: מב) שביצין נפוחים ומלאים רוח. ודרש מרוח לשון רוח כת"ק. ואפ"ה לא קאמר כוותיה דא"כ. הו"ל למכתב חסר אשך: מג) דדרש מרוח אשך נוטריקון. דאינו כתב מרוחו אשך. ור"ל שעור בשרו שחור וחשוך. אף שאינו שחור ככושי ממש [כך נ"ל פירש מ"ש בס"ס. ר"ח בן אנטיגנוס לא תני כושי ר"ל לא דקאי אמשנה ו' דלא גרס התם כושי. אלא קאי אמשנתינו. דמראה תשכים דקאמר ר"ח לאו היינו כושי]. וה"ל כ"ע מודו דכולהו מוס הוא. רק פליגי בפירוש המקרא: מד) לפעמים פירושו ברכיים. ולפעמים פירושו עקב [ועדתוי"ט אהלות פ"א מ"ח]. ולפענ"ד דפירושו הכולל הוא מקוס שמחובר עצם על עצם ע"י עלמות קטנות [געלענק בל"א]. והכא ר"ל. מקוס שמחובר הפרסה להארכובה הנמכרת עם הרגש. דהיינו בברכיים עקומות לחוץ. ועי"ז מקוס חיבור הפרסה להארכובה מתקרב לרגל האחר. ונוקשות זה בזה בלכתו: מה) ר"ל או שמקים בברכיים. שרגליו התהפוכים עקומים לחוץ. ועי"ז הארכובות סמוכות ומנקשות זו בזו בלכתו: מו) ר"ל או שכסמוך הפרסות זו לזו אי אפשר לו להסמיך הארכובות. או בעל פיקה. היינו שפיקה וכו': מז) שיש בליטת עצם מגודל ידו או מגודל רגלו: מח) שעי"ז רגלו עומד באמצע

[סדר קדשים ח"א] **כט**

שנויי נוסחאות

קצרית. במכ"ב קצרה ולגו' בסע"מ. המאושכן. בד"ל המעושכן; במכ"ב המאושבן; בכי"ק והמשושבן וכן הגיה בסע"מ בכס"י בשם ס"ל; בבריתא בגמ' משובן; ובערוך ע' שעבז ג' משועבו. (או) אין לו אלא. בד"ל ובכי"ק ליתא. והו מרוח. במכ"ב הדי וה מרוח. שנמרחו. במכ"ב שנמוחו וגוגה בסע"מ. רבי חנניה בן אנטיגנוס. במכ"ב ר' הנינא. בכי"ק . . אנטיגנוס. ן המקיש. במכ"ב מ ק י ש. ובארכבותיו. בד"ל ובכי"ק ובארכובותיו וכן בסמוך ארכובותיו. (ובעל) פיקה והעיקל. בכי"ק.. פיקים. ; בד"ל פיקים . . ; במכ"ב. . הפיקים העיקל ; בכי"מ הפיקס והציקל. איזהו עיקל. בכי"ק ובמכ"ב. העיקל. כל שמקיף. בכי"ק ובמכ"ב. שהוא מקיף. ונושקות. בכי"מ ובמכ"ב נוקשות והוגה בסע"מ בלעיגו ובי' רע"ב. פיקה יוצאה. בד"ל ובכי"ק ובמכ"ב. יוצא. לאחוריו. בכי"ק לאחריו. פרסתו רחבה. בד"ל וד"י רחב; במכ"ב פרסותיו רחבות.

ראשון לציון

ה במשנה ר"ח בן לגטיגנוס אומר. ע' יכ"מ: הר"ב ד"ה רוח קצרים כו' (מרה) השחורה הגוברת עליו כו' [וכ"פ הרמב"ם בפי' ובגמ' מפרש רוח קצרית מלי ניכו תגא בן נפלים בא עליו דהיה שד וכ"כ הרמב"ם בתחורו פ"ח מהכ"מ ה' ט"ז וי"מ]. [והמגיה שם הוסיף ע"ז בהר"ל ולפשר לומר דהם מפרשים בברייתא תגא בן נפלים וכו' שי"ז בלא התגברות המרה בתורה] עיין יש סדר למשנה: שם ד"ה שמראיו חשוכין וכו' אע"פ שאינו בחור וכו' ע' הישוב בגמ' מ"ד ע"ב היינו כושי וכו' ולפי פי' הר"ב מלי פריך היינו כושי הא זה אינו ככושי אדרבה פ"ל למפרך והתנן כושי גם לשון מרוח דודי זקני התוי"ט בד"ה הכושי תמוה שהתחיל דכולם

נכפה. מיי' שם הפ"ז המאושכן ובעל גבר. מיי' שם הי"ב: אין לו ביצים. מיי' שם פ"ז ה"ח ופ"ח הי"ב טור יו"ד סימן ש"ם: רי"א כל שנמרחו אשכיו. מי"ב פ' אמור סוף פרשה ג': ן המקיש בקרסוליו. מ"ל מע"ב מיי' פ"ח מה' ביאת הקדש הי"ב: כל שבקיף פרסותיו. מ"ה מ"ל מיי' שם טור שם: פיקה יוצאה מגודלו. מי"ב אמור פרשה ג':

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שרש"י בפירוש המשנה הרכיב שני הפירושים ביחד [*וכ"ל לייסב שו"ם ואין כו' ר"ל לו אין כו']: אצבעותיו כו'. העתיק הרמב"ם בידיו וברגליו: עד הפרק. באיזה פרק אמרו בפרק ראשון הסמוך לכף היד. הרמב"ם בחבורו: [*והתכבה אם יש בה עצם פסול. פי' הר"ב דהואיל והתכה כו' וכ"כ רש"י. ותימה דלקמן מפרש הר"ב כ"ם אם היה בידו אחת חמש ובידו אחת שש דהוי מום כו'. והיאך תלי טעמא הכא בהואיל והתכה כו'. והרמב"ם בפ"ח מה' ב"מ אם חתך את היתירה כשר. ואם היה בה עצם אפילו חתכה פסול ע"כ ולדבריו פי' ותתכה כלומר אפי' אם תתכה]: שש ושש עשרים וארבע. ליכנא דקרא נקט רש"י. ובגמ' עביד לריכותא אקרא: רבי יהודה מכשיר וחכמים פוסלים. וביהם מקרא אחד דרשו ותני עוד מלחמה (שמואל ב' כ"ה) וכתיב (שם) ויהי לה מדון ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש מר סבר בגוטיתיה משתני ומר סבר בשבחיה משתני גמ': הבושי. ה)[*והא]דבמתני' דלעיל קאמר ר"ח בן אנטיגנוס כל שמראיו חשוכים ופי' הר"ב שהוא שחור. ואע"פ שאינו שחור כלומר. גם ל' הרמב"ם נראה כן. שכתב ואע"פ שאינו שחור בתכלית ע"כ וכתבו גם שניהם דלאו אחלקו עליו לענין הדין וא"כ למאי לילטריך למתני תו כושי ול' רש"י לעיל שהוא שחור כבושי. ע"כ ב). [*הא מסקינן בבוגיא. דר"ח בן אנטיגנוס לא תני כושי]: הבושי והגיחור והלבקן וכו'. פי' הר"ב שחור אחוש ולבן וכו' והשמר שמא תעלה בדעתך שאלו השמות נאמרו על הגוויים. לפי שאינן אלא שמות לבני אדם שיש בהן אלו הגוויים. הרמב"ם. ובת"כ מרבה להו לכל הני מאיים אים ואלטריך קרא לרבינהו דלא תילף מבהמה דפסל אותו ואת בנו. וכולה דמתני' דלקמן והכשיר בה הכושי וגיחור כו' אדם שהכשיר בו אותו ואת בנו כו' אינו דין שנכשיר בו את הכושי כו' ת"ל אים אים ריבה. וכ"ל דהיינו טעמא דתנא דידן דתני פסולים באדם וכשרים בבהמה ולמאי כ"מ אלטריך למתני דהא תנן בר"פ יתר עליהן באדם כו' וכה"ג פרכינן בפ' דלעיל מי"ח כמ"ש שם הר"ב אלא לומר שאע"פ שכשרים בבהמה לא תילף באדם. ועיין במשנה דלקמן: והשבור. כתב הר"ב שאם אינו עבד לוקה. עמ"ש בזה במ"ג: רבי אליעזר אומר אף בעלי דלדולין. פי' הר"ב כמין חתיכות בשר כו'. באיזה מקום ביאה בכל הגוף. הרמב"ם בחבורו. וכתב הר"ב והל' כר"ח בן יעקב וכ"כ הרמב"ם בפירושו. וגם בחבורו העתיק דבריו. וכ"ל דבך גירסתם ולפיכך פסקו כמותו דמשנתו קב ונקי ובגא"י מלאתי לחתך בן יעקב מפירוש הרמב"ם. ולי נראה מ"ש: ן אלו כשרים באדם ופסולים בבהמה. אותו ואת בנו כו'. בת"כ ממעט מאשר בו מום פרט לאותו ואת בנו כו'. והלא דין הוא. ומה אם בהמה שהכשיר בה הכושי וכו' פסל בה אותו ואת בנו וכו': אותו ואת בנו. [פסול לקרבן] דמחוסר זמן הוא. רש"י. ובגמ' מאי אותו ואת בנו אילימא אהרן ובניו דאותה חייב וכנו מי נהיג והתניא אותו ואת בנו טהג בנקבות. ולא בזכרים [כמ"ש הר"ב רש"ה דהולין] אלא תיפה ובמה דאותה הבא בהגת ובמה בהגת בת עבודה

ל) בד"ם תמיהני. ב) בד"ם מסיים בזה"ל וגם ע"ז יש לתמוה דלמאי כ"מ חוזר ובאלו, ורמב"ם בחבורו לא העתיק הא דר"ח בן אנטיגנוס ובד"ק ס"ב הלי ו' וסיים בלפמנו. וע' לאל"ל.

תר בידיו וברגליו. מ"ר סם פי"ל: הבושי והגיחור והלבקן והקפח והנגעים. מ"ם ע"ב בלבוש ל"ח פ"ב מוספתא בלבוש פ"ו מ"ו' מבא מקבא הפ"ו: ן אלו כשרים באדם. מ"ם ע"ב:

שנויי נוסחאות

או קלוטות עד הפרק. בכי"ק או קולטות..; במסב"כ או קלוטות למעלה עד.. היתה בו יתרת. במסיות ד' ויויעל וויוועל.. יתרה; במסב"כ היתה בה.. וכ"ם בכי"ק (ומס יתירת). אם יש בה עצם. בד"ל.. בו.. והגיחור. במסב"כ הגיחור; בד"ל ובכי"ק והגיחר. והקפח. בכי"ק והקיפה; בד"ל והחפח ובסט"מ בכס ס"ל והכיפה. והחרש. בכי"ק החרש. רשב"ג אומר שומה בבהמה כו'. מכאן עד סוף המשנה ליתא בכי"מ; במסב"כ.. מן הבהמה.. רבי אליעזר. בכי"ק ובמסב"כ ר' אלעזר; בכ"ם בסס ס"ל ראב"י ועי' תוי"ט. דלדולין. בכי"ק ובמסב"כ הדלדולין; בסט"מ הוגה התלתולין. ן אלו. בכי"מ ואלו.

ראשון לציון

דמולם לא נתלקו על ר"ח בן אנטיגנוס וא"כ קשיא אמולהו וסיים רתב"ל לא תני כושי. ובלעדי אלה הכה נעלם ממני סבן הבוגיא דפריך הייגו כושי אמו מבום דתני בתתני' כושי לא ה"ל לרתב"ל לפרש דעתו בפי' הכתוב מרוח אחר. ואם כה יאמר דק"ל ל"ל למתני כושי בסמוך הא אלטריך למתני דאף הכי דפליגי על רתב"ל בפי' הכתוב מודו דכושי פסול. ואף אי נימא דפליג לגמרי תני ליה להבוותו מחלוקת ואתי"ב סרס. גם התיכון אין לו הגנה רתב"ל לא תני כושי מה יוסף ומה יגיע לתנא המוקדם בזמן אם רבי המאוחר בזמן סדרה בבבבה אם לא. ואתי' אחר נדקדק עוד על רתב"ל שמיאן בדעת המולקים משום דא"כ רות אבך מיבעיא ליה גם עליו יקשה מרחו אבך מיבעיא ליה. לכן לגמד דעת סוגיא זו מה

תוספות רע"ק

ו [אות ל] במשנה. והחרש והשוטה בשו"ת נודע ביהודה חלק אה"ע סי' נ"ג מסתפק אם חרש היינו דוקא אינו שומע ואינו מדבר או דאף באינו שומע לחוד הוי מום:

יכין תפארת ישראל יכין

בחמלע הפרסה. חלי פרסה בולע לפניו והליה לאחריו: מט) ר"ל שהפרסה קלוסה וענולה שאין אדכה יותר על רחבה: נ) בידו או ברגלו: נא) מדובקות ב' יחד: נב) ר"ל עד פרק האמלעי של אצבע: נג) שמדובקות למעלה לגד הליפורן: נד) הפרידן כדי שיהיו מחולקין זע"ר: נה) אצבע יתירה: נו) וה"ה בלא חתכה. ורק מבוש שאין בה עצם נקט וחתכה. דבבה"ג הוקא בחתכה כשרה: נז) אצבעות: נח) הואיל וכל מנין אצבעותיו שוין: נט) דס"ל כחיסות אחילד ליה בימין: ס) דס"ל בריאות והוזק אחילד ליה בשמאל. מיהו בחיטר לפ"ז לכ"ע פסול: סא) שעורו שחור: סב) אחוש כארגמן: סג) לבן כשלג. וכל אלו שמות אומות הן שבבש אוזן סד). אצבעותיו מורכבות זו על זו נ). או קלוטות נא) עד הפרק נב) כשר. למטה מן הפרק נג) והתכה נד). כשר. היתה בו יתרת נה) וחתכה. אם יש בה עצם פסול נו). ואם לאו כשר. יתר בידיו וברגליו שש ושש נז) עשרים וארבע. רבי יהודה מכשיר נח). וחכמים פוסלים. השולט בשתי ידיו רבי פוסל נט). וחכמים מכשירים ס). הבושי סא). והגיחור סב). והלבקן סג). והקפח סד). והנגעים סה). יוהחרש. והשוטה. והשכור סו). ובעלי נגעים טהורין סז). פסולין באדם. וכשרין בבהמה. רבן שמעון בן גמליאל אומר שוטה בבהמה אינה מן המובחר. רבי אליעזר אומר אף בעלי דלדולין סח). פסולין באדם. וכשרין בבהמה סט): ן אלו כשרין באדם. ופסולין בבהמה. אותו ואת בנו ע).

ואין אדכן יותר על רחבן: קלוטות. מדובקות זו בזו: עד הפרק. אחמלעי של אצבעות: למטה מן הפרק. דהייגו לגד הלפורן שמחוברים כולן: וחתכן. שיהיו מחולקים ככר: היתה בו יתרה. אצבע יתירה: אם יש בה עצם *)פסול. דהואיל וחתכה. הרי הוא מחוסר אבר שמצא בה: שש ושש עשרים וארבע. כלומר אפי' הוי אצבעות ידיו ואצבעות רגליו שוין שבכל יד ובכל רגל יש שש ושש. אפ"ה חכמים פוסלים וכ"ם אם היה בידו אחת חמש ובידו אחת שש דהוי מום עפי. והלכה כחכמים: השולט בשתי ידיו רבי פוסל. דכבר כחיסותא אחילדא ביה בימין: והבמים מכשירין. סברי בריאותא היא דאחילדא ליה בשמאל. והלכה כחכמים: הבושי. שחור: הגיחור. אדום כארגמן: הלבקן. לבן ביותר: והקפח. ארוך ודק. שאינו עב לפי ארכו. והוא מכוער ומגונה: והשבור. ולא מיין הוא דאחיב כבטל מום מן המומים היתירים באדם. שאם עבד לוקה ואין עבודתו ממולאת. אבל השכור מיין ושכר אם עבד חלל דבפרשת שתויי יין כתיב (ויקרא י') ולהבדיל בין הקדש ובין החול. ושכור דמתני' אינו אלא שבתה אלא הרבה. או רוב דבש. או אכל דבילה קטילית ונתבלבלה דעתו שאלו הבובים כבעלי מומים. ואין מחללים עבודה: ובעלי נגעים טהורים. כגון בוהק וכולו הפך לבן. דאי מנגעים טמאים לא אריך למימר דאפילו אכנסת עזרה חייב כרת: תלתולין. כמין חתיכות בשר יוצאות תלויות בהן. והלכה כר"ח בן יעקב: ן אותו ואת בנו. אב ובנו כהן עובדים עבודה ביום אחד ובזמן אחד. ואין אותו

*) בר"ב ד"י פסולה.

ל אותו

תוספות יום טוב

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אותו ואת בנו בבהמה קרבין ביום אחד: וטרפה. שנולד בה אחת מסימני טרפות המנויין בפ' הלו טרפות. איזה קריבה ט"ג המזבח: ויוצא דופן. שקרעו את אמו והוציאוהו חי. בבהמה פסולה להקריבה. דכי יולד כתיב פרט ליולא דופן. ובכהן המקריב לא מפסיל בהכי: הנושא נשים בעבירה. כהן שנשא גרושה וחללה זונה ונדר ועובד. אע"פ שעדיין לא גירש מותר לעבוד אחר שנדר שלא יהנה הוא ממנה והיא ממנו עד שיגרש. והוא שידור על דעת רבים שאין לו התרה אלא לדבר מצוה. ולילא למיתם שמא יגיע אלא חכם ויאמר דלצורך דבר מצוה הוא שואל שיתירו לו את נדרו. דכיון דקי"ל שהבא להתיר נדרו צריך לפרש על מה נדר ודלמי כי במע חכם דמסוס שהיא גרושה או זונה דאסורה לו נדר לא ברי ליה נדרו: עד שיקבל עליו שלא יהא מיטמא למתים. הכא שני ליה בקבלה ולא מדרינן ליה כמו נבי נושא נשים בעבירה. משום דהתם יצרו תוקפו. אין יצרו תוקפו. הלכך בקבלה גרידא סני ליה:

ומטרפה). ויוצא דופן (עב). ושנעבדה בהן עבירה. ושהמית את האדם (עג). הנושא נשים בעבירה (עד) פסול. עד שידיר הנייה (עה). המטמא למתים פסול. עד שיקבל עליו שלא יהא מטמא למתים (עו):

היא. לטולם אהרן ובניו דכוותה היא ובנו ומתני' תנינא היא דאמר [חולין דף ע"ה] נוסג בזכרים ונקבות: וטרפה. עי' בפי' הר"ב רפ"ו דתמורה: ושנעבדה בהן עבירה ושהמית את האדם. גם זה שם. ובג"א ל"ג ואפשר משום הא דפ"ה דברכות ד' ל"ב. אמר רבי יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא יאמר כפיו שנא' (ישעיה א') ידיכם דמיס מלאו. וכ"ש לעבודה וה"ה למגלה עריות אלא דק"ל דא"כ לתני דפסולי באדם. גם לא ראיתי להרמב"ם שפסלן באדם: עד שידיר הנייה. כתב הר"ב והוא שידור ע"ד רבים שאין לו התרה אלא לדבר מצוה. אבל לדבר מצוה יש לו התרה. גמ'. ופי' התוס' בשם ר"ת משום דמסתמא ניחא להו לרבים:

יבין תפארת ישראל בועז

עובדיס ביחד אפילו לכתחלה: עא) דבאדם כשר מדהו"ל מוס שבסחר: עב) דג"כ כשר במקריב ולא בקרבן: עג) עי' פ"ו סי' ל"ח ל"ח: עד) כהן שנשא גרושה. חללה. או זונה: עה) שנודר על דעת הרבים שלא יהנה מהאשה הפסולה. דבכהנ"ג אין לנדר ההרה רק לדבר מצוה [כי"ד רכ"ח]. ואין לחוש שמא יאמר להחכם לנדר מצוה נדר. ליתא. דעכ"פ הרי קיי"ל דצריך לפרוש הנדר לפני מתיריו (כס סי"ד). ומ"כ כשיאמר להחכם שנדר מפלוניות הגרושה או זונה. לא יתיר לו החכם (א): עו) וסני בקבלה לחוד בלי נדר. מדאין יצרו תקפה עליו:

פרק ז (א) אמר המפרש

לחכם ממה נדר. מכ"ש דא"ל לומר להחכם לאיזה סיבה נדר. אם לדבר מצוה או רשות. דהרי אפילו למ"ד צריך לפרוש. אפ"ה ס"ל לתוספת [ערכין דכ"ג א' ד"ה מר] דא"ל לומר להחכם לאיזה סיבה נדר. ואף דלא קיי"ל כן [כי"ד רכ"ח סי"ד]. עכ"פ למ"ד א"צ לפרוש. ודלמי כ"ע מודו דא"ל לפרוש הסבה. דהרי אפילו גוף הנדר א"ל לדיהיה לפרוש ממה נדר. ומה"ט אפילו פורט סבה בשקר. שאומר שלדבר מצוה נדר. י"ל דמהני התרתו. משא"כ מה שתולה באיכות גוף הנדר. כגון לומר להחכם האיך היה הנדר אם היה ע"ד פלוני או על דעת הרבים. גם למ"ד א"צ לפרוש הנדר. ודלמי צריך לפרוש. לכיון דכל עיקר טעמא דמ"ד א"צ לפרוש הנדר. הוא דלמא נייז ליה לדבורים [כניסין דל"ה ב]. ובאיכות לשון הנדר גופיה דלא שייך נגיה דלמא נייז. להכי לכ"ש צריך לפורטו. עכ"פ ק"ל לפ"ז לר"ב מה משני הש"ס דמדיר ליה על דעת הרבים. הרי למ"ד דא"ל לפרוש. אכתי איכא למיחש שיאמר להחכם שלדבר מצוה נדר, בשלמא לש"ס ל"ק מידי. די"ל דלא חיישינן שיקבל דבכה"ג לא יועיל לו התרת החכם. אבל להר"ב דס"ל דחיישינן להכי לוקא שברת דצריך שיפרוש הנדר. א"כ נשארת הקושיא למ"ד א"צ לפרוש. ואת"ל דדוקא למ"ד צריך לפרוש. מתירין נדר שעל דעת הרבים כשיפרוש שנדר לדבר מצוה. דמדצריך לפרוש. ואיהו קאמר שלדבר מצוה נדר. ודלמי קושטא קאמר. אבל למ"ד א"צ לפרוש הנדר והסיבה. הרי אמרינן לעיל דלדיהיה אפילו שיקר ולא גילה להחכם הסיבה האמיתית מהני. א"כ אין מתירין שום נדר שעל דעת הרבים. ואפילו אומר שלדבר מצוה נדר. לא מסתמינן ליה. דמדא"ל לפרוש חיישינן שמא ישקר הסיבה. עכ"פ ק"ל לר"ב הרי כל מה שהכריח להש"ס לאוקמה בנדר שעל דעת הרבים. היינו רק למ"ד אין צריך לפרוש אבל למ"ד דצריך לפרוש לא צריכינן לאוקמה בנדר שעל דעת הרבים. וא"כ הר"ב שפסק דצריך לפרוש. ואפ"ה מצריך שידור שעל דעת הרבים. אותו האבל בתרי לתנין. וביותר ק' על הרמב"ם [פ"ו מביאת מקדש] שפסק כמו שיהו נמי ס"ל דקי"ל דצריך לפרוש הנדר [כפ"ו דשבועות ה"ה]. והכי קיי"ל [בשמת בי"ד רכ"ח ו"ד]. דאפילו בדיעבד בלא פרט לא מהני. וק' מובא. דא"ל למה צריך שידור ע"ד הרבים. אמנם נ"ל לבי מאי דאשכחן בש"ס לשנא דצריך. דכמה פעמים משמע צריך ואין לו תקנה (כיומא ד"ס ע"א ושירובין מ"ח א'). ועוד אשכחנא טובא לשנא דצריך דמשמע רק לכתחלה (ניטין דע"ו א') דסד"א צריך לכתחלה, ובברכות (דע"ו ב'). סד"א צריך ואין לו תקנה. ומגילה (ד"כ ע"א) הקורא שמע צריך שישמיע לאזנו. ופירש רש"י שם דלשיטו רק לכתחלה. ועי' תוס' חולין (ד"ג א') ד"ה אין השומר. ותוס' מגילה (דט"ז ב'). ומג"א סי' ל"ב סקמ"ו. וסמ"ז א"ח [סי' רי"ט סק"א]. א"ב י"ל דהרמב"ם ס"ל דהאי צריך לפרוש הנדר דקאמר הש"ס. אף דהכי קיי"ל. עכ"פ רק צריך לכתחלה קאמר. וכן משמע לשנא דרמב"ם (פ"ו משבועות ה"ה) שכתב ח"ל וצריך שיאמר כך וכך נדרתי ומדלא כתב בש"ע (רכ"ח) בדיעבד לא מהני. משמע דרק לכתחלה קאמר. ויש לי ראיה לדבריו. דהרי מעשים בכל יום שאומרים בהפרת נדרים שעושין בערב"ש לא לפורטן כי רבים הם. ש"מ בדיעבד מהני בלא פרטן. ומסתי"ה הכא דרבים הם אחשב בכל לוכתא בדיעבד (כס"מ פ"ל כשבת ה"ח ס"ג). א"כ י"ל דלרמב"ם ור"ב כיון דאפשר לתקן. חיישינן שמא יתירו לו אף שלא פרטו והרי בדיעבד מהני. לכהי תקנו שיאמר שנדר ע"ד הרבים. דבכה"ג אפילו בדיעבד לא מהני שלא במקום מצוה (כי"ד רכ"ח סקכ"א). ואילה"ק הרי הש"ס קאמר. שיהא למ"ד צריך לפרוש וכו'. והרי לדבריהו דהאי צריך רק לכתחלה הוא. גם לכך מ"ד ק' ניחוש שמא לא יפרוש. י"ל דכיון דאשכחנא ממי כ"פ לשנא דצריך ואפילו בדיעבד. וגם אכתי לא אשיב הש"ס הכא תקנתא דע"ד הרבים. קאמר הש"ס שפיר וי"ל דהך מ"ד ס"ל דלא חיישי שמא יעבה החכם להתיר אף שלא יפרוש. אבל למסקנא דאשכחן תקנתא דע"ד הרבים. ודלמי דהכי שפיר טפי אפילו לגי"ד צריך לפרוש. דבכה"ג ליכא חשש כלל. אפילו יעבה החכם בזה. אח"ב מזכרתי שגם רמב"א (קכ"ח סקכ"ח) הקשה קושיא זו. בשם בה"ו. ותירץ כיון דלא אפשקא הלכתא בש"ס כמאן. חיישינן שמא יעבה החכם ליתר הלכתא כמ"ד א"צ. וזה כעין דבריהו הנ"ל. אמנם ק"ל דהרי קיי"ל כרבא לגבי אביי דלא חיישינן לב"ד טועין (ביבמות דק"ו א'). ודוחק לחלק בין חכם יחיד לב"ד וזכר לדבר בקרליתא אבל גר בשבת דבב' לא חיישינן שמא יטעו (כא"ח רע"ה ס"ב). אולם עוד הקשה רמב"א למה אשה שנולדת ליתומים שמי לא ניחש שמא יעבה החכם להדירה שלא ע"ד הרבים (כניסין דל"ה ב'). ותירץ הש"ס בממונא לא החמירו כל כך כי הכא באיסורא. או י"ל כיון דאיכא פלוגתא. דלתוס' (ערכין דכ"ג א'). אף למ"ד צריך לפרוש. עכ"פ א"צ לפרוש הסיבה מפני מה נדר. ומ"כ בשלמא הכא בכהן. י"ל שמא יבא אבל חכם ויאמר נדרתי הכאה מאשתי פלונית הגרושה. ולא יגלה הסיבה דמפני שהוא כהן נדר ממנה. להכי צריך שיפרוש ע"ד הרבים. משא"כ באשה דעכ"פ צריך שתפרוש כל הנדר. לומר נדרתי שיאסרו עלי כל הבירות אם הנהמתי מכתובתי. וכיון שישמע חכם כן לא יתיר לה. עכ"ל. ותמיהני דמצאנו דלא קיי"ל כתוס' ההוא דמ"ש לעיל. ק' ממי מאי קאמר הש"ס הנחא למ"ד צריך לפרוש והאיך הוא הניחא. הרי גם לדיהיה לא ניחא. דשמא לא יגלה להחכם. הסיבה דמפני שהוא כהן נדר. ויש לישב דלמ"ד ה"ק הניחא למ"ד צריך לפרוש. י"ל דס"ל נמי דצריך לפרוש הסיבה. אבל במסקנא לא צריך לומר דס"ל כן. או י"ל דס"ק הש"ס הניחא למ"ד צריך לפרוש הנדר י"ל דמדרינן ליה בהך לישנא. שנמי מודר הכאה מפלונית הפסולה לי וכיון דיפרוש לשון כל הנדר לא יתיר לו החכם. ואי"ל א"כ נתקן אף שידור כך ולא יהא צריך ע"ד הרבים. י"ל דבאמת בנודר כה"ג נמי מהני. וכך תלא תקנתא קמינן. וה"ה באופן אחר. ותו דהך תקנתא עדיפא. שמא באמת יעבה החכם להתיר אף שלא יפרוש או שמא יעבה הוא לבני לפרוש כל הנדר. משא"כ ע"ד הרבים ידיע טפי לכל דאין לו התרה:

ציונים

ומטרפה. מיי' פ"ג מה' מעולי מזבח ה"י: ויוצא דופן. מיי' שם פרק ג' ה"ז: ושנעבדה בהן עבירה. מיי' שם פ"ג ה"ט: הנושא נשים בעבירה. נימין נ"ה ע"ב מיי' פ"ו מה' נימין מקדש ה"ט: המטמא למתים פסול. מיי' שם:

שנויי נוסחאות

ומטרפה. במשב"כ מרפה. ויוצא דופן (ושנעבדה בהן עבירה ושהמית את האדם) הנושא. וכ"ה במכב"ב (ונס והנושא); בג"ע ובכי"ק ובכי"מ ליתא ועי' תוי"ט. עד שידיר הנייה. במשב"כ עד שידירנה הנאה. המטמא למתים. בכי"ק והמיטמא וכן בסמוך; במכב"כ והמטמא וכן בסמוך.

ראשון לציון

מה מקנו לי דברי העכוך שפי' על רחב"א ו"ל כל שמרלין חשוכים מי שיש לו מרוח לעולם פניו תשוכים ע"כ נזה כאיר עיניכו דתחב"א מייירי ג"כ בשוס דביאים כמו איך תגלי (דלא כפוכש"י והר"ב שהוא דחוק דרחב"א לא משתעי בביאים אך בדבר חדש שלא מכר בלבו) אלא שמיישר לי הכתוב לכך פי' בשוסיפים ובוכשים מרומז בזה מרמז חשך ולפי שתבת המלאה בא ע"י שהוא ידכה בביאים הביינו רוח אחר לכך בא המ"ש כלומר שזהו שמרמז חשך הוא בא מרוח אחר. דרות בביאים לחוד אם אין פניו חשוכים לא מעלה ולא מוריד. ובזה יפה עולה קושית הגמ' היינו טוסי ר"ל למאי צריך קרא הא בעבדי הרוח בביאים אם פניו חשוכים הוא פסול מעשה טוסי וקאמר רחמ"א לא הני כוסי כלו' לא ס"ל כלל דטוסי פסול בלי רוח בביאים ותרוייהו לייכי וע' היעיב רש"י ד"ה קביא לוי וכו') [ודו"ק כי יכון מאד והדבריס לאוין למי שמכון]: ז תוי"ט פר"ח ושנעבדה בהן עבירה כו' וגם לא ראיתי להרמב"ם כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

ז [אות לא] תוי"ט ד"ה ושנעבדה. וכ"ש לעבודה. בתוספות יבמות דף ז' ע"א בתב להביא דהרב נפש אף דפסול לנ"כ אינו פסול לעבודה. וראיתי במ"ל פ"ם מהלכות ביאת מקדש הלי פ"ו שתשיב כן ע"ש:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פרק ח **א יש** בכור לנחלה ואינו בכור לכהן כו'. אין מאמרו באלו הד' חלקים על מי שלא קדמו שום דבר בכוס פנים שהוא בכור לפי שזה דבר מבואר. אבל על מי שהוא בכור ואע"פ שקדמה לו לידה שאין מושמין לאותה קדימה. הרמב"ם: איזהו בכור לנחלה כו'. הכא נקיט אמאי דפתח ביה וזימנין דנקט אדסליק מיניה כדמפרש ברים נדרים. תוס'. ועמ"ש בשם הר"ן ברים שבת: שיצא ראשו הוי. כתב הר"ב האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו. שאפי' עולד הנפל כולו אינו מפקיע את הבא אחריו שאין לבו דוה עליו וכ"ש אם יצא ראשו אינו מת והאי דנקט ראשו משום בכור לכהן נקט ליה. ובילאת ראשו הוי ילוד ופוטר את אחיו מבכור לכהן רש"י פ"ד דחולין דף ס"ח ואשתמיטתי' למהר"ל וזאלק כהן שכתב בפי' ס"ע ח"מ כי' רע"ז להוכיח מדנפשיה דאפי' עולד כולו אין הבא אחריו בכור לנחלה ואינו זכר דברי רש"י דבחולין לא הוה בעי למשכוני נפשיה: וחב"א עד שיהא בו מלורת אדם. עיין בפ' הר"ב מ"ב פ"ג דנדה: סנדל. פי' הר"ב לבוא עם ולד. ולשון סנדל יש מפרשים שנאוי ודל: או שליא. דאין שליא בלא ולד אלא שנמוח ומיהו פטר רחם הוה: ושפיר מרוקם.

פרק ח **א יש** בכור לנחלה ואינו בכור לכהן [לאחר לכהן פדיונו] חמשת סלעים: הבא אחר הנפלים. כגון שהיו תאומים לאחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד כלו לו חדשיו והנפל שלא כלו לו חדשיו יצא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו ויצא. זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו. ואע"ג דיליאת ח) הראשון חביבא לידה מעליא. וטעמא מכוס דכתיב ראשים אומו מי שלב אביו דוה עליו אם מת. יצא נפל [בשוגגת ראשו] ראשון דלאו בר קיימא [הוא] דאין לבו דוה עליו אבל לענין פטר רחם פטו'הוי ולד[אחרון]דבפטר רחם תלה רחמנא והרי הראשון פטר את הרחם: ובן תשעה ג)מת שיצא ראשו. והחזירו. ויצא אחיו הוי בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב דאין לבו דוה עליו ולענין כהן לאו פטר רחם הוא. אבל יצא ראשו בן ט' חי ואח"כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו: וכן המפלת בהמה כו'. למפטר מנחלה לא חשיבי דאין הלב דוה עליהם. אבל פטר רחם מיהא הוי: וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת אדם. לא חשיב פטר רחם. והבא אחריו הוי בכור לכהן. והלכה כחכמים: כנדל. תחיכת בשר עשויה כדמות כנדל ואין לה צורת אבריה ורגילה

פרק ח **א יש** בכור לנחלה א) ואינו בכור לכהן ב). בכור לכהן ואינו בכור לנחלה. בכור לנחלה ולכהן. יש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן. איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. הבא אחר הנפלים שיצא ראשו חי ג). ובן תשעה שיצא ראשו מת ד). והמפלת כמין בהמה חיה ועוף ה). דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת האדם ו). המפלת סנדל ז) או שליא ח) ושפיר מרוקם ט)

ח) כר"ב ד"ה הראשון. ט) כ"ה בכל הד"י.

פ"ח א יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. פי' ע"ש נדרים ב' ע"ב: איזהו בכור לנחלה. תולין ס"ח בע"ח מיי' פ"ב מה' נחלות ה"ו טוש"ע ח"מ סימן רע"ז ס"ו: ובי' בכור לכהן. מיי' פ"ח מה' נחלות ה"ל טוש"ע יו"ד סימן ש"ס סע"ד כ"ב:

שנויי נוסחאות

פ"ח א ואינו בכור. כרמב"ן וכרא"ש ואין.. (בבור) לכהן ואינו. כראש"ם ליתא. יש שאינו. נד"ל ובכי"ק ובמסנ"ב ויש.. איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. כראש"ם ואיזהו בכור לנחלה ולא לכהן. הנפלים. במסנ"ב נפלים. שיצא ראשו חי. נד"ל ובכי"ק ושיצא.. ; כראש"ם אע"פ שיצא ראשו חי; וכ"ה במסנ"ב (ובס.. את ראשו חי); וכרמב"ן אע"פ שהוציא את ראשו חי. ובן תשעה שיצא (ראשו) מת. בכי"ק בן..; כראש"ם או בן..; בכי"מ ליתא כרמב"ן.. ומת. והמפלת. בכי"ק ובמסנ"ב המפלת. מצורת האדם. במסנ"ב וכרמב"ן.. אדם; כראש"ם צורת אדם.

תוספות חדשים

פרק ח א הר"ב ד"ה וחכ"א כו' והבא אחריו הוי בכור לכהן כו' עכ"ל. ואפילו יש בו צורת אדם הבא אחריו הוא בכור לנחלה ודקתני עד שיהא בו צורת אדם לענין פטר רחם. עוד וכ"י מ"מ רע"ז: (ממהורש"ת ש"ל):

ראשון לציון

פרק ח א במשנה שיצא ראשו חי במסכ"ג איתא אע"פ שיצא ראשו חי וכן הוכח בחולין ס"ח [ועי' הוס' בדה כ"ה ע"ב ד"ה קמ"ל ויש לעיין בזה הרבה אמנם מצאתי רוב דברים בדברים ב"ת סי' רע"ז גם בתשו' שאלית יוסף סי' כ"ה לכן קראתי ועיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

פרק ח א [אות ל"ב] הרע"ב ד"ה סנדל. ורגילה לבוא עם ולד. וכענין זה עצמו שהולד שבא עמו ויצא אחר הסנדל אינו בבור לכהן דהסנדל פטר רחמה. דאילו לענין בא אחריו לסוף שנה. בלא"ה אינו בכור לכהן משום הולד שעם הסנדל. נדה דף כ"ו ע"א ופירש"י שם. וע' במהרש"ל ומהרש"א שם:

יבין תפארת ישראל בועז

פרק ח א) ליטול פי פנים: ב) שא"ל ליתן לכהן הה' סלעים בעד פדיונו: ג) בתאומים מיירי. והוליא בן ח' חדשים ואז הקדימו אחיו הב' ונולד בחודש הבו'. זה האחרון בכור לנחלה. דאע"ג דהולאת ראשו של ראשון לידה מעליא הוה. עכ"פ לא היה רק נפל. ובכור שאחר נפל. בכור שמעליא הוה לנחלה מדכתיב בנביה ראשית אונו. דמשמע שלבו דוה עליו. לאפוקי נפל אין לב האב דוה עליו. אבל לענין פטר רחם שפיר הנפל שהוליא ראשו חי היה פטר רחם. [וע"ל דנקט נפלים לשון רבים. לאתויי אפילו אפילו בפחות מבן ח'. ואפשר אפילו אחר בן ז' שהוליא ראשו והחזירו נמי דינא הכי]. מיהו בהוליא בן ח' ראשו מת והחזירו. אז הבא אחריו בכור לכהן נמי הוה. מדהיה הראשון בן ח' מת. וכמו כן בלא היו תאומים. כיון דעל כרחך בשעת לידת ב' כבר נולד הראשון לידה נמורה. להכי בבא"ג אפילו היה ראשון בן ח' מת. כל שאמו של ראשון טמאה לידה. הבא אחריו פטור מפדיון [י"ל ש"ה כ"ב וכ"ג ורמב"ם פי"ח מבכוריים הי"ד] (א): ד) ואפילו אחר ראשו במעי אמו והוליאו אין הבא אחריו בכור לכהן[כנדה דכ"ס ח'. ודלא כר"ב]. אבל בן ט' שיצא ראשו חי והחזירו ויצא אחיו. הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוה [ח"מ רע"ז]: ה) אפילו היה בן תשעה חי. עכ"פ מדאין צורתו כאדם לא חשיבי ואין לב האב דוה עליהן. ואהכי הבא אחריו הוה בכור לנחלה. ס"ל דפטר רחם עכ"פ הוה לפטור הבא אחריו מפדיון: ו) דאז דוקא חשיב פטר רחם מדיני לו קלת צורת אדם. ולהכי הבא אחריו פטור מכהן. משא"כ באין לו צורת אדם כלל. אז הבא אחריו חשיב פטר רחם לכהן. ונוטל גם פי פנים [ש"ח]. ואע"ג דסנדל נמי אין בו צורת אדם ואפ"ה מחשב פטר רחם לפטור הבא אחריו מכהן. וכסיפא. י"ל התם יהוע שהיה לו צורת אדם ורק נתמעך: ז) תחיכת בשר בלי צורת פנים שלפעמים בא עם הולד. והוא ג"כ ולד בנפחת צורתו. כדשנתעברה אמו תאומים. לפעמים ולד א' דוחק חבירו במעי אמו ופוחת פניו [רש"י נדה דמ"ה א']. ומדאמו נטמאה לידה. מדהיה לו פ"א צורת אדם. להכי מודו רבנן דפטר מכהן להולד שעמו שבא אחריו: ח) תחיכת בשר חלול שיולאין ממנו כעין דקין [נדה כ"ו א']. ואין שליא בלי ולד [חולין ע"ז א']. ועיין מ"ש פ"ג. סי' ז' ח: ט) כמין שפופרת שיש בו ריקוס ולד. וכלהו משום דבותא דבכור לכהן נקט. דאפילו הכי. בילא אולו מסקיעו לבא אחריהן

פרק ח (א) ובש"ם במשנה נדרים אע"פ שהוליא ראשו חי וכ"כ הגי' ברא"ש הכא. ובריי"ף בפרק י"ג. וקשה על מאי דקאי מלת אעפ"י. אי לענין נחלה אע"פ שיצא ראשו חי דמשמע דכ"ש בילא ראשו מת. שהבא אחריו בכור לנחלה. והרי אפילו בילא אולו מת אז חי. בכור הבא אחר נפל בכור לנחלה הוא [כסמ"ע ח"מ רע"ז סק"ג] ולא אתבטל בכורה לנחלה רק בבא אחר בן תשעה שילא רוב ראשו חי. ואפילו בבא אחר בן תשעה שילא כולו מת. הוה ליה בכור לנחלה דכל שלא שהה ג' יום בחדש הוה ליה נפל [כשבת קל"ה ב'] והבא אחריו הוה ליה כ"ב א אחר נפלים [ועיין רע"ז ח"מ רסי' רע"ז]. וכ"ש דליכא למימר דכל שכן בילא הנפל כולו אי שיהיה הבא אחריו בכור לנחלה. זה אינו כ"ש. ואי נימא מלת אף על פי אאינו בכור לכהן קאי. מאי כ"ש. אי נימא דכ"ש בילא ראשו מת. ליתא. דהרי בבה"ג בחמת הבא אחריו הייב בפדיון. ואי נימא דהכ"ש דר"ל בילא כולו חי. נ"ל ליתא. דהרי אפילו יצא כולו מת. הבא אחריו פטור מפדיון. מדילא הנפל כולו. ונ"ל דלגדלין קאמי מלת אע"פ דקאי אמלת אי לענין נחלה. ור"ל וכ"ש בילא מת ואפילו כולו שהב' בכור לנחלה. וקאי נמי מלת אע"פ אמלת ראשו לענין בכור לכהן ור"ל וכ"ש בנולד כולו אפילו מת. אין הב' בכור לכהן:

אור גדול

פרק ח א במשנה הבא אחר הנפלים. עיין בר"ב כגון שהיו תאומים אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו כו'. והוא לשון רש"י. וע' בזר"ד (סימן שע"ד סעי' מ') בתאומים שמת אחד תוך שלשים והשני חי לאחר שלשים אין מתאבלין על הראשון ולא אמרינן מדהשני בן קיימא הראשון נמי הי' בן קיימא. ועי"ש בבית מאיר שהקשה מיבמות (צ"ח א') דתאומים שמה אחת הי' א"ב איך אפשר דלהראשון לא כלו חדשיו ולהשני כלו חדשיו. ולק"מ מכמה מעמים לא מיבעי לרש"י דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת היינו דוקא בן קיימא אבל נפל מתעברת. עי' יבמות (י"ב ב') תוס' ד"ה שמא ונדה (ב"ה ב') ד"ה קמ"ל פשיטא דלק"מ. אמנם אף לשי' ר"ת ביבמות שם לק"מ דלא מיבעי אם נימא דפסקינן כרבה תוספאה דאמרינן אישתהי. וכדאיתא ראבה"ע סי' ד' סעי' י"ד) פשיטא דלק"מ דאפשר דאחד נגמרה צורתו בשבעה ואישתהי. והשני

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

חתיכה של בשר שמרוקם בה טרת העובר ועל שם שעשויה כפופרת של ביצה קרויה שפיר: והיוצא מחותך. שנחתך אבר אבר ובדרך זה יצא כולו אבל ראש מחותך לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותך. והוי נמי בכור לכהן: שכבר ילדה. דלענין נחלה דאב כתיב ראשית אונו. ולענין כהן תלא רחמנא בפטר רחם: עודה שפחה. אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו. או נכרית ונתגיירה ומשבאת ליד ישראל ילדה [נמי הוי] בכור לנחלה שהרי לא היו לזה בנים: רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן. דבנים העולדים בנכריותה לא פטרי. ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי: נתגיירה כעוברת. ובעלה עמה וילדה. הרי אומו ולד בכור לכהן דפטר רחם הוא בישראל. ולא לנחלה דכיון דהורתו שלא בקדושה לאו בר נחלה הוא. דזרע עובד כוכבים רחמנא אפקריה. דכתיב (יחזקאל כ"ג) וזרמת סוסים זרמתם: ילדה היא ובהנת. בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע אי זה ולד של ישראל: או היא ולויה. דלויה נמי בנה פטור מחמת סלעים כדאמרן בפ"ק: או היא ואשה שכבר ילדה. ואין ידוע אי זה בנה: בכור לכהן. ובעלה של מבכרת חייב חמשת סלעים לכהן דהא בן זכר יש לו כל היכא דאיכא ולא לנחלה. דהא לא ידע בריה דמאן הוא: וכן מי שלא שהתה כו'. הוא בכור לכהן. והוא יפדה את עצמו. ולא לנחלה דהא לא ידע מאן יריש. ואפילו כפסוק לא יריש דהאי מדחי ליה לגבי האי והאי מדחי ליה לגבי האי. ומתני' דקתני ולא לנחלה על הבא אחריו קאמר שהבא אחריו אינו בכור לנחלה. דשמא זה

הספק

הר"ב מחיכת בשר כו' ול' סגדל י"מ כו'. משמע דלי"מ נמי סגדל מחיכת בשר כו'. ולא משמע כן מדבריו פ"ק דכריתות מ"ג ופ"ג דנדה מ"ד. ושם בגמ' דף כ"ה מסקי דא"ל לורת פנים. ול' הרמב"ם פרק י' מהלכות איסורי ביאה חומרא החמירו בו לעשות בו משוש ולד אע"פ שאין בו צורת פנים הואיל והיא עשאה לידה מפני הולד שעשו ע"כ: הבא אחריהן בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. תנייא משוש בבא דבתרה דפליג בה ר"י: משבאת לישראל כו'. ואינו בכור לכהן דאינו פטר רחם. רש"י: עד שיפטרו רחם מישראל. ליבא דעד לא ידענא לפרושי. דהא ר"י מוסיף על דברי ת"ק. והכי הל"ל כשיפטרו כו': נתגיירה מעוברת כו' ואינו בכור לנחלה. פי' הר"ב דכיון דהורתו שלא בקדושה לאו בר נחלה הוא. דזרע עובד כוכבים רחמנא אפקריה. דכתיב וזרמת סוסים זרמתם. עמ"ש במ"ב פ' י"ל דיבמות: איזהו בכור לנחלה ולכהן. החלוקות הארבעה יכללם שתי מאמרות. המאמר האחד שהוא חלוק בעצמו. ובזה המאמר שתים מן החלוקות והן הראשונות שהוא בכור לנחלה

והיוצא מחותך י). הבא אחריהן. בכור לנחלה ואינו בכור לכהן יא). מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה יב). עודה שפחה ונשתחררה. עודה נכרית ונתגיירה יג). משבאת לישראל ילדה. בכור לנחלה ואינו בכור לכהן יד). רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר (שמות י"ג) פטר רחם בישראל. עד שיפטרו רחם מישראל טו). מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה טו) נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת יז). ילדה היא וכהנת יח). היא ולויה כ). היא ואשה שכבר ילדה כא). וכן מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים. ונשאת וילדה. ואין ידוע אם בן תשע לראשון. או בן שבע לאחרון כב). בכור לכהן כג) ואינו בכור לנחלה כד). איזהו בכור לנחלה ולכהן. המפלת

תוספות חדשים

תוי"ט ד"ה עד כשיפטרו כו' לא ידענא לפרושי. ל"נ שפירושו אקרא קאי וס"ק הקרא לעולם לא נקרא פטר רחם אלא בישראל ואפי' ילדה בגיותה לא נקרא פ"ר עד שילד בישראל. (מהרש"ל ת"ל): הר"ב והיוצא מחותך כו' אבל הם מחותך כו' אבל ריסעא שרא כן ברש"י כתבו ג"כ אבל להלכה קי"ל כר' יוחנן בנדה דף כ"ט ע"א דאפי' במחותך פוטר הראם וכ"כ כל הפוסקים גם הר"ב בעצמו בפ"ג דנדה מ"ם ע"ם (מהג"ל): הר"ב ד"ה עודה שפחה כו' בלידה כו' עכ"ל לא ידענא מלי אלין

שנויי נוסחאות

הבא אחריהם כת"ם.. אחריו. שכבר ילדה עודה שפחה. כת"ק שכבר ילדה וילדה עודה..; בשט"מ הגיה שכבר ילדה ילדה עודה. משבאת לישראל. כת"ם ומשבאו.. ואינו בכור לכהן. במס"ב ואין.. פטר רחם בישראל. כ"ה נד"נ ובכל הנ"י ובמס"ב.. וכ"ה כמי"ק (ומס ופטר..). ובד"ח הגיהו.. בבני ישראל משום דלכון שלעינו לא נמצא במקרא אבל לפ"ז סי"ל להגיה גם אפר כל רחם כמ"ש בשמות שם ואולי צריך להגיה.. מבני ישראל כמו שהוא בבמדבר ג' י"ג שם ליהא מלא כל ולכאורה יש לזה סמוכים מלשון מישראל דבשמוך אף דיקשה מדוע שבא קרא דשמות המוקדם ובעיקר דין הבכור והכיא קרא דבמדבר המאוחר שבני לוים. דהא בריש מכילתין דתנן בישראל ולא בלחרים פי' רש"י והכי"ב ג"כ שהוא קרא דבמדבר ג' י"ג. אבל הרמב"ם הביא גם

יכין תפארת ישראל יכין

אחריהן מפדיון. וכ"ש בסיה לו טרת פנים מעליא. אבל לנחלה הרי אפילו טרת אדם מעליא. כל שנולד מת אפילו היה בן ט'. או בסיה בן ח' אע"פ שהוא חי. הבא אחריו בכור לנחלה הוה. ולכעיל: י) שחתך הולד והוציאו לאבריה כולו: יא) הדר ותני הכי. מדאפסיק במילתיה בפלוגתא דר"מ וחכמים [וגם בל"ז כך דרך התנא. אם הכך דנקט לעיל מניה נפיקין מילתיה] [כמ"ש ביב פ"ח מ"א]: יב) דהולד ראשית אונו אבל אינו פטר רחם: יג) חמשת אלה שכבר ילדה קודם. וה"ק אפילו ילדה בעודה שפחה. ונשתחררה. או בעודה נכרית ונתגיירה. ואח"כ נישאו לישראל זה וילדו לו: יד) דאפילו ולד שילדה בעודה שפחה או נכרית חייב פטר רחם: טו) דבנכריותה לא חייב פטר רחם. וקיי"ל כת"ק [י"ד ס"ה כ"א]: טו) או נתגיירה וכו': יז) ובעלה עמה. או וכו': יח) ובעלה עמה. [לעיל נקט שפחה קודם גיורת והכא איפכא. נ"ל דלעיל והכא תלוייהו בדרך לא זו אף זו קתני. דלעיל קאמר לא מבעיא שפחה דנתחייבה במלות כאשה. אלא אפילו היתה נכרית כשילדה ולד הראשון. אפ"ה מחשב לת"ק פטר רחם אז. והכא דמיירי בילדה בשעת הולד שנתעברה בגיותה. נקט רבותא איפכא. לא מבעיא נכרית דנתעברה בשעה שלא נתחייבה במלות. אלא אפילו שפחה שנתעברה בשעה שנתחייבה במלות כשאר אשה. אפ"ה אינו בכור לנחלה]: יט) בת ישראל מבכרת שילדה עם בת כהן מבכרת. ונתערבו הולדות: כ) דלויה נמי בנה פטור מפדיון בכור: כא) ונתערבו ב' הולדות: כב) ועי"ז יש להסתפק בכור של מי הוא. ומאיזה נחלה יטול פי שנים. וכמו כן בהבן הבא אחריו יש להסתפק אם הוא לבכור לנחלה להאחרון: כג) דהא פטר רחם יש כאן בכל הנך דלעיל. ולכן אבי הבכור נותן הפדיון לכהן בעד בנו בכל מקום שהוא. ובמסופק אם הוא בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון פודה הבן א"ע לכשיגדל: כד) דבנכרית ובשפחה היו הוריהם בלא בקדושה [מיהו בנן הבא אחריהן. יש חלוק. דבנכרית אינו בכור לנחלה מדאינו לאמות אונו. והכי עכומ"ז אית לו חיים [ח"מ רע"ז ס"מ]. אבל בשפחה שאין לה חיים [ביבמות פ"ב א'] הבא אחריו הוה בכור לנחלה]. ובהנך וולדות שנתערבו. הרי לא ידענו בן מי הם. לכן אפילו חלק הפשוט לא יטלו מב' מיני הנכסים. וכן הדין ג"כ בספק בן ט' לראשון או וכו'. אבל גם הבן הגולד אחר הספק אינו בכור לנחלה

אור גדול

באבה"ע (סי' קנ"ו סעי' ד') דבכשיו גם יולדת לפ' יולדת לסקופעין דנשתנו הסבעין א"כ פשיטא לדידן לדינא משכחת דאחד נגמרה צורתו בתחלת מ' ואחד לסוף מ' ולא כלו אצלו. ואשה ט לדינא מבל הטעמים הנ"ל: בתוספות חדשים ד"ה ולד נ כו'. נ"ז איננו מובן אמנם י"ל עפ"י דרכו ע"פ גמ' דבכורות (י"ם א') דפטר רחם הוא פרט ופירוש על הכלל דבכור זכר עד שיהא נ"כ פטר רחם יעושה"ם:

והשני נגמרה צורתו לתשעה ולא כלו חדשיו וכראיתא נדה (כ"ו א'). ואף אם נימא דלא קי"ל כרבה תוספאה וכמ"ש התוס' נדה שם נ"כ לק"מ. דל"מ אם נוכל לומר דהם בני שבעה כגון דלא מוכח מהכרת העובר א"כ פשיטא דא"ש דהא יולדת לו' לכ"ע יולדת לסקופעין כראיתא נדה (ל"ח ב') וא"כ אפשר דאחד נגמרה צורתו מתחלת ז' ואחד לסוף ז' ולא כלו אצלו והוי נפל. ואף אם מוכח דהם בני מ' אפ"ה לפי מאי דקי"ל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לנחלה ואינו בכור לכהן לו בהפך. והמאמר הסמי שאינו חלוק. וזה המאמר שתי החלוקות האחרונות. שהוא בכור לנחלה ולכהן. לו שאינו בכור כלל ועכשיו שמתמיל לבאר הששים חלוקות האחרונות. הכלולות במאמר אחד. חזר ואמר איזהו

ב יוצא דופן. מ"ז ע"ב עי' בפרי תנא שבקש רמ"ג מ"י ע"ב מכ' ראמת בריש"ב ופ"ל מכ' בכורים פ"ז בריש"ב מ"מ פירון בפ"ז פפ"ז ובריש"ע י"ל סי' ע"ה בעיף כ"בפרש"א הראשון לבחלה מ"י תו"כ פרשה מזריע פרק ל"ז:

ג מי שלא בברה אשתו. מ"ח ע"ל מ"ל מ"ל מכ' בכורים פ"ב מוי' י"ל סימן ע"ה פעי' כ"ה:

שנויי נוסחאות

מלא דם מלא מים. בכ"ק ובי"מכ"ב ובמ"ן הסדר מלא מים מלא דם. גנינים. בגמ' פרק ג' מ"ג גנונים. וכ"ה ברמב"ן. ורמשים. בכ"ק ורסמים. המפלת יום. ברמב"ן ובכל"ס והמפלת. ובכ"ה במכב"ב (ובס ליום). הבא אחריהם. ברמב"ן ובכל"ס. אחריו. ג שלשים (יום). בכל"ס ליתא. והבנים קיימים. בכ"ק הבנים.

ראשון לציון

ב ברע"ב ד"ה יוצא דופן כו' יצא הסמי דרך הרחם כו' עיין יסל"מ: תוי"ט סד"ה יוצא דופן כו' שבכורה תמות. [עע"ג ממשנה דבכורות ז' ע"ב וסוגיא דגמ' ע"ח דפליגי ר"ש ורבנן ע"ש דמוכח דבשאר בחיים תיתיה ע"ש] עיין יסל"מ:

תוספות חדשים

אפילו דקאמר הר"ב הכא מוקי לה בגמ' לרבי יוחנן דקי"ל טוחיים דאיילי שבשלה ישראל שלא היה לו בנים ואפילו היתה בת ישראל דבנים הראשונים תשובים בנים ג"כ כו' בכור לנחלה כיון דלא הוי ליה בנים רק משום דאינו בכור לכהן דפליג ר"י אשמעתין בכורות ע"ש וא"כ לשמעה דהר"ב אינו מדוקדק כלל. רק שהעתיק דברי הש"י אבל הש"י סיים ואינו בכור לכהן וא"כ אפילו לאפוקי מר' יוסי הגליל דמקרי פטר רחם אפילו בהיתה שפחה אבל הר"ב לא כתב זה הלשון אם כן לא שייך אפילו לעמן נחלה. (מהר"ל):

תוספות רע"ק

ב [אות לג] הרע"ב ד"ה יוצא דופן. כי' הרמב"ם דא"א. לפ"ז קשה על הירושלמי הובא בתוס' בגדה דף כ"ו ע"ב ד"ה סנדל דהולד שבא עם הסנדל אינו מתקיים אין פתרון בלל לסתני' דהבא וצ"ע: (כן מצאתי בהעתקה ולפע"נ מ"ס יש בכאן ושייך למאמר הקודם): [אות לד] תוי"ט ד"ה רבי שמעון אומר ל' לידה משמעותו. קשה להבין

הספק בן האחרון הוא: מלא גנינים. מלא גוונים הרבה. פירוש אחר תולעים שהספיר עשוי כולו חתיכות חתיכות קטנות דקות דומות לתולעים: דגים וחגבים. לאו ולד גינהו דלא נאמרה בהן ילידה כלדם: יום ארבעים. מסתעברה מיא בעלמא גינהו ואין כאן ולד עד למחרת יום ארבעים. דלארבעים יום הוי ילידת הולד: ב יוצא דופן והבא אחריו. דרך רחם כגון שקרעו אמה שתאומים בבטנה כו'. אבל להוציא ולד וכו' ואתרפא האמה והתעבר ותלד כתב רמב"ם דאי אפשר וכראה עוד מדבריו. שבהכרח תמות: שניהם אינן בכור. כתב הר"ב הראשון לא הוי בכור לנחלה וילדו לו בעינן. גמרא. ופי' רש"י וילדו לו בעינן דרך לידה. וכן יראה שהיא דעת הר"ב מדכתב ולא פירש. אלא דסבר דבמשמע' שמעינן לה. וכתבו התוס' דמשמע דמלשון לידה נמר וקשה דבגדה פ' יולא דופן [דף מ'] ברישא מפרש דאין יוצאין עליו ימי טומאה וטהרה מנוס דכתיב (ויקרא י"ב) אמה כי תזריע וילדה זכר. עד שתלד ממקום שמזרעת [וכן פי' הר"ב שם] אבל מלשון לידה לא אלא יש לפרש דגמר הכא לידה [לידה] מהתם. ע"כ: ולא לכהן. בפרק י"א מהלכות בכורים הפתיקה הרמב"ם וכתב עליו הכ"מ שהיא בבכורות כוף פ"ב וכר"ע. ע"כ. ולא היא דהתם לענין בכור בהמה אלא הך דהכא הוא וכת"ק: רבי שמעון אומר הראשון לנחלה. לשון הר"ב סבר וילדו אף יולא דופן במשמע וסברא המוהה היא זו. דמהתכרא לשון לידה משמעותו כדרך הלידה של כל העולם. ובגמרא ר"ש לטעמיה דאמר תלד לרבות יולא דופן. ועיין ברפ"ה דנדה. שכתבתי מהיכא משמע ליה דרבויא הוא. ופירש רש"י לרבות יולא דופן דהוי לידה מעליא ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה. הלכך גבי וילדו לו נמי לידה מעליא חשיב ליה דגמריגן מהתם: והשני להמש סלעים. כתב הר"ב סבר בכור לרחם אע"פ שאינו בכור לולדות הוי בכור. וא"ת מהאי טעמא גופיה [יהא] יולא דופן בכור לחמש סלעים ואף על גב דכתב בית פטר רחם כדאשכחן בסוף פ"ב דתנן יולא דופן והבא אחריו ר"ש אומר שיהתא ירעו עד שיסתאבו ומפרש דמספקא ליה בכור לדבר אחד אי הוי בכור אי לאו ואף על גב דהתם נמי כתיב פטר רחם. י"ל דסברת ר"ש חלוקה מר"ש ואע"ג דהבא אחריו פטיטא ליה טפי דהוי בכור מר"ש מ"מ יולא דופן גרע ליה וממעט ליה מפטר רחם. תוספות: ג האב פטור. כתב הר"ב וה"ה שהבן הנשאר פטור כו'. והאי לישנא דנקט התם פטור. משום סיפא דבעי למתני מת האב כו'. רש"י: [*אם נתנו עד שלא חלקו נתנו. כלומר כדין נתנו. שהרי כל שלא חלקו הרי הכוד של הנכסים אף לר"מ. ומחוייבים לתת. וכן מוכח בסוגיא]: ואם לאו פטורין. כתב הר"ב דסבר ר"מ האחין שחלקו בנכסי אביהן דין לקוחות יש להן. לפי שאין בירה

כו'

לנחלה. דשמא הראשון היה בכור: כה) ספופרת: כו) ר"ל מלא גוונים הרבה. כמראה דם ומראה כסף ועלמות. לו ר"ל גוונים שהספופרת מלא כעין תולעים קטנים וגזה לו בזה אין בו ריקוס ולד דבכה"ג אין הבא אחריו בכור לכהן וכרישא: כז) אפילו יש בו ג"כ קלת צורת אדם. עכ"פ הכך גריעי מבהמה היה ועוף. מדלא נאמר בהו ילידה כבאדם: כח) דאם לא נגמר צורת הולד עדיין עד שיעברו עליו מ' יום אינו: כט) שקרעו דופן בבטנה של אמה שתאומים בבטנה בהקשותה בלדתה והוציאו וולדה מ' דרך הדופן. כדי להעיל לכה"פ הולד. ואח"כ יצא אחיו דרך הרחם. אבל בלא תאומים. א"א שתחזור להתעבר ותלד. דמלוי שהמות כשיבקעו בטנה: ל) הראשון לא הוה בכור לנחלה. דוילדו לו בעינן. ויליאה דרך דופן לא מקרא לידה. והסמי נ"כ לא. מדאינו רואה אינו ובכור לכהן נמי לא הוי. דראשון אינו פטר רחם. והסמי אינו בכור לבנים. רק בכור לרחם: לא) מדכתיב אשר תלד. לרבות

יכין תפארת ישראל יכין

יולא דופן. על כרחך דגם דרך דופן מקרי לידה: לב) דס"ל בכור לרחם אף שאינו בכור לולדות. נמי הוה בכור לפדיון. [ונ"ל דאפ"ה י"ל דס"ל דבהמה הכא אחר יולא דופן אינו בכור לכהן. כר"ע לעיל [סס"ב]. דמדס"ל לר"ש בכור לדבר אחד הוה בכור. על כרחך כר' אלעזר פ"ל. דקאמר [לעיל די"ע א']. דמדאלעזר קרא למכתב בכור יתירה גבי בהמה. ע"כ לשטתי הכא אחר יולא דופן אלא יהיה לכהן. יע"ש]: לג) ונתעברו: לד) קמ"ל אף אלא אלא ידע הי מעייהו הבכור. אי נמי דוקא קמ"ל. לאסמעינן דהא הבנים עלמן פטורים מלפדות א"ע: לה) ר"ל לא לבד הבן. אלא אף האב פטור. דמלי למימר לכהן שמא הבכור מת קודם שנתחייבהי בפדיונו. והממע"ה. אבל כשמת א' מהבנים לאחר ל' הרי אף כשמת בכור לאחר ל' חייב לפדותו: לו) לאחר ל' וקודם שפדאן. דבכר נתחייב לגמרי: לז) הה' סלעים מירושת אביהן לכהן: לח) הירושה: לט) ר"ל כדין נתנו. ואינו יכולין לחבוע לחזרה. שכל שלא חלקו הרי הכוד על הנכסים

דס"ל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מן הלקוחות. הלכך אם חלקו עד שלא נתנו פטורים: רבי יהודה אומר נתחייבו הנכסים. קסבר האחים בחלקו יורשים הן. דים ברירה לומר כל אחד זכה בחלקו. ומלוה על פה גובה מן היורשים. והלכה כר"י: זכר ונקבה אין כאן לכהן בכלום. דלא"ל הנקבה ילאם ראשונה. והמוליא מהבירו עליו הראיה: ד שתי נשים. על איש אחד וילדו שני זכרים במחבוא שנתערבו: אם לכהן אחד נתן. פדיון שניהם יחזיר לו הכהן ה' סלעים הואיל ומת בתוך שלשים. ואיגלאי מלתא דנפל הוא ושלא כדין שקל: אין יכול להוציא מידם. דכל חד וחד מדחי ליה ואומר הריני מחזיק בם בשביל פדיון החי: או שני זכרים ונקבה. ילדו הנשים שלו במחבוא: נותן חמש סלעים לכהן. דממה נפשך חד הוי בכור אם האחת ילדה שני זכרים האחד בכור. ואם האחת ילדה זכר ונקבה נמצא שחברתה ילדה זכר לבדו. והוא בכור ואותו שעשה הנקבה פטור שמא נקבה ילדה ראשון: אין לכהן בכלום. דהיינא למימר הנקבות ילאו תחלה. ואין כאן בכור: האב פטור. דמלי למימר בן המבכרת מת: נתנו עד שלא חלקו כו'. כדפרישנא לעיל. והלכה כר"י: זכר ונקבה אינו בכור. לא חשיב כתובה בתורה. כיון שא"ל לפרש בתורה שיעור הגתינה דפשיטא מה שהוא לוה לריך לפרוע. עכ"ל.

וע"ק היאך פסקינן כר' יהודה דים ברירה ואנן קי"ל דבדאורייתא אין ברירה. כמ"ש הר"ב בהגהה דדמאי לעיל. וכן קשה למאי דפירשו לקמן דס"ל כתובה בשטר דמיא ופסקו דלא כותיה והכא פסקו כוותיה. ולא מתרלה מלתא אפי' כי נימא דמש"ה פירשו הכא בטעמא אחרינא דהא אף לטעמא דהכא קשיא הלכתא דהכא אהלכתא דדמאי. ואם חזינן להרמב"ם בחבורו פי"א מה' בכורים וכן הטור סי' ש"ה דפסקו לדר"י. לכך כ"ל דודאי טעמי' דר"י כדמסקינן לקמן דס"ל מלוה הכתובה בתורה כתובה בשטר דמיא ועל הדרך שפירשו התוס'. ומיהו אגן דלא קי"ל הכי כמ"ש הרמב"ם והר"ב לקמן. ועוד בספ"ק דערכין. הא דפסקינן הכא כר"י לאו מטעמיה דלקמן ולאו מטעמא שכתבו הרמב"ם והר"ב בבאן. אלא היינו טעמא כדמסיק הרא"ש בפ"ק דב"ק ובספ"ז דב"ב גבי האחין שחלקו ובא ב"ח כו'. דהלכתא בטלה מחלוקת. וכתב דאע"ג דקי"ל בדאורייתא אין ברירה לענין אחים שחלקו ליה לן דבלקוחות הן ולא משום דיורשים הם ויש ברירה אלא דסברא מוחלטת היא דיהמי כרעא דאבוהון אינון לפרוע חובת אביהן בבוה ["ומ"ש הר"ב דמלוה ע"פ גובה מן היורשים. עיין במשנה ב' פ"ה דערכין]: ד שתי נשים שלא בכרו. עיין מ"ש בשם התוס' בפ"ק משנה ג': וילדו ב' זכרים. לשון הר"ב במחבוא ונתערבו וכן לשון רש"י. וכך העתיק הטור וכתב ב"י דלא הולרך לכתוב כן אלא משום סיפא. דבהו אלטריך דלא ברור לן וכו': בתוך ל' יום. כלומר בתוך ל' יום אחד כדתנן בבפ"ד דערכין דל' יום דבכור ל' יום אחד. ועיין במשנה ה' ו' פ"ה דנדה: יחזיר לו חמש סלעים. פי' הר"ב ואיל ומת בתוך ל' ואגלאי מלתא דנפל הוא וכן פירש"י. והתוס' כתבו דבחנם פי' כן דאפי' קים לן ביה דכלו לו חדשיו. בכן חדש אלא רחמנא. עיין בפירוש משנה ו': אם נתנו עד שלא חלקו כו'. לריך שום לריכותא אמאי תני תו פלוגתא דר"מ ור"י. תוס':

יחזיר

יבין תפארת ישראל יבין

מ) דס"ל אין ברירה. ולא אמרינן שהגיע לכל א' מהבנים חלקו הראוי לו. רק הוה ליה כקנה זה מזה חלקו. וא"כ הו"ל כלקוחות. והה' סלעים הו"ל מלוה על פה. שאינו גובה מלקוחות. והבנים עלמן משלהן ג"כ א"ל לפדות א"ע. מדכל א' מסופק אם חייב. הו"ל הממע"ה. להכי פטורים לגמרי. אבל כשלא נתערבו לא היו פטורים לגמרי. דאף דאין כאן נכסים מחבוי. כל שלא נפדה מאביו. חייב הבן לפדות א"ע משלו כשגדל. [מיהו אע"ג דבשאר דוכתיה פ"ל לר"מ יש ברירה. היינו היכא שבירל בדבריו משיקרא. כגון ב' לוגין שאני עתיד להפרים [דמאי פ"ז מ"ד]: מא) דס"ל מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי וגובה מלקוחות. ואף דקי"ל בכל דוכתי דמלוה דבתורה לאו כשטר דמי. אפ"ה קי"ל הכא כר"י דנתחייבו הנכסים [ס"ה כ']. משום דאף דהו"ל רק כמלוה על פה שעל האב. והרי מדקי"ל נמי בדאורייתא אין ברירה. הו"ל הבנים רק כלקוחות. ומלוה ע"פ אינו גובה מלקוחות. אפ"ה לענין תשלומי חוב אביהן הבנים כרעא דאבוהון מיהו. ומחייבי לשלומי חוב על פה של אביהן [רא"ש פ"א דב"ק סי' ו']: מב) דשמא הנקובה נולדה תחלה. והממע"ה: מג) שלא אים א': מד) ונתערבו: מה) ב' הפדיונות: מו) דפחות מכן חודש פטור מפדיון: מז) דלא מלי האב לומר. לכל כהן נתתי רק חלי מעות הפדיון של כל א'. ויחזיר לו חלי של המת. ליהא דאע"ג דבבה"ג בנו פדוי [בכבורות דש"א ב']. דמלי ליהן דמי פדיון בנו אפילו לעשרה כהנים. עכ"פ הכא מדלא פ"רש כן בשעת שנתן המעות. מלי כל א' מהכהנים לומר הנני מוחזק בפדיון הה': מח) שילדו ב' נשיו המבכירות ונתערבו: מט) דממ"ב חד זכר הוא בכור [ועי' לעיל פ"ב מ"ז]: נ) דשמא הנקובות ילאו תחלה:

ר"ל

נתחייבו נכסים. מיי' שם פ"ע ש"ע שם ספ"ו כ"ו: זכר ונקבה. מיי' שם פ"ח ש"ע שם ספ"ו כ"ו: אחת בכרה ואחת שלא בכרה. מיי' שם הל"ד פ"ח ש"ע שם ספ"ו כ"ח

שנויי נוסחאות

רבי יהודה אומר. נכי"מ רבי אומר. נתחייבו (נכסים). נ"ל וב"ר שיות דפו"י וכרא"ש. הנכסים; בכי"מ ליתא. ד שתי נשים. בכי"ק וכרא"ש. נשיו. אם לשני כהנים. בכמב"ש ואם.. שלא בכרה. כרא"ש לא בכרה. שלשים (יום). כרא"ש ליתא; והבנים קיימין. נכי"ק הבנים.. נתחייבו נכסים. כרא"ש . . בו הנכסים והקיפו לת המלה בו.

תוספות רע"ק

להבין הא כתבו תוס' והביאו תוי"ט לעיל בסמוך ד"ה שניהם אינן בכור דמלשון לידה לא ממעט יוצא דופן. אלא דרבנן ס"ל דגמרינן לידה לידה מטומאת לידה דכתיב כי תזריע ממקום שמדעת. וא"כ לריש ל"ע ללמוד מטומאת לידה דהא בלאו הכי ליכא למעט יוצא דופן מלשון וילדו. והתם בטומאת לידה לאשוקי דלא נימא דכי תזריע משמע דוקא ממקום שמודעת:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ן יחזיר. פי' הר"ב דנפל הוי וכפירש"י. ועיין מ"ש לעיל בשם התוס' [בד"ה יחזיר]: רבי עקיבא אומר אם נתן לא יטול. פי' הר"ב מספקא ליה לר"ע מדאלטריך למיכתב כו' ה"ל ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים אז דלמא כי אין מלמדין לעלמא [דלא משתעי מבכור ודערכין כמו אי הוה כתב חדם במידי אחריני] אבל לגופייהו [כגון בכורי דורות מבכורי מדבר דאידי ואידי בבכור הוא משתעי] מלמדין. גמרא: בחזקת שנפדה עד שיביא ראיה. וע"ל עד שיאמרו לו וכן הוא בגמ' והכי מייתי לה בפ"ח דב"מ דק"ב. וכן גי' הרמב"ם והטור. וז"ל רש"י עד שיאמרו לו לבן שלוה לביו בכעת מיתתו שלא נפדה ובאמירה שני בלא עדות גמורה דהך חזקה דמהאקינן ליה בחזקת שנפדה. לא אז היא חזקה משלייתא דרובא דאינו לא עבדי למפרע חובו מיד. והכא לא שייך למימר עד שיביא [הכהן] ראיה דהכא יכול לומר לו הבן לכהן דעלמא יהביה אבא ובב"מ כתב דכהן לאו בעל דינו הוא. דאי בעי א"ל לדידך לא יהיבנא אלא לכהן אחר. ולכאי תני עד שיאמרו לו ע"כ. ומש לא כתב ובאמירה שני בלא עדות גמורה וכו': שמצותו על אביו. כתב הר"ב כלומר שמאביו נשתעבדו הנכסים. וכן לבון רש"י בגמרא. ובפירוש המשנה כתב מצות פדייתו על אב זה. היתה על אביו בחיי ע"כ. ומ"ש הר"ב דש"ל לר"י מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר עמ"ש בזה במשנה ג' בשם הרוש'. ומ"ש הר"ב וחמש סלעים דידיה כו' אינו כהן ועריך ממשעבדי וכו' ובהגה חמש בני חורי פריק לבריה. ולכאו התוס' וא"ת היכי עריך ממשעבדי. הא אין נפרעים מנכסים מטועבדים במקום שיש ב"ח [כדתנן במשנה ב' פ"ה דגיטין] ואפילו כי פריק לבריה מתחלה [כדכתב הר"ב] אכתי להדרי לקוחות מהני חמש שפדה בהן בנו וי"ל דהכא מלקוחות שקנו מאביו לפיכך אין חוזרין על נכסים שהרי שעבודו של כהן קדים. והיינו דקאמר שמלוה על אביו. כלומר שמאביו נשתעבדו הנכסים. ובהני חמש בני חורי פריק לבריה מיד. דאי יהיב בני חורי חמוש פדיון דידיה. הו לא מפריק בנו דשמא שעבוד הלקוחות קודם לגידת בנו. ורבנן כבני

מלוה

זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: ה שתי נשים של שני אנשים. שלא בכרו. וילדו שני זכרים(פו). זה נותן חמש סלעים לכהן. חה נותן חמש סלעים לכהן. מת אחד מהן(נא). בתוך שלשים יום. אם לכהן אחד נתנו. יחזיר להן חמש סלעים(נב). אם לשני כהנים נתנו. אינן יכולין להוציא מידם(נג). זכר ונקבה. האבות פטורין(נד). והבן חייב לפדות את עצמו(נה). שתי נקבות וזכר(נו) או שני זכרים ושתי נקבות. אין כאן לכהן כלום(נז): ן אחת בכרה ואחת שלא בכרה של שני אנשים. וילדו שני זכרים. זה שלא בכרה אשתו. נותן חמש סלעים לכהן. זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום(נח). מת הבן בתוך שלשים יום(נט). אף על פי שנתן לכהן. יחזיר לו חמש סלעים(נט). לאחר שלשים יום. (נו)אף על פי שלא נתן יתן(נו). מת ביום שלשים ביום שלפניו(נו). רבי עקיבא אומר אם נתן. לא יטול. ואם לא נתן. לא יתן(סא). מת האב בתוך שלשים יום. בחזקת שלא נפדה(סב). עד שיביא ראיה שנפדה. לאחר שלשים יום. בחזקת שנפדה עד (נ"ל שיאמרו לו) (סג) שיביא ראיה שלא נפדה. הוא לפדות ובנו לפדות. הוא קודם את בנו. רבי יהודה אומר בנו קודמו. שמצותו על אביו ומצות מחבירו והרע כחו]: הוא קודם לבנו. הכל מודים כל היכא דליתא ליה אלא חמש סלעים. הוא קודם את בנו דמלוה דידיה עדיף. כי פליגי דאיכא חמש סלעים ממשעבדי וה' בני חורי ר' יהודה סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וה' סלעים דידיה דאחייב בהו אבוה אזיל כהן ועריך ממשעבדי כלומר ממאביו נשתעבדו הנכסים. ובהני חמש בני חורי פריק לבריה מיד. דאי יהיב בני חורי חמוש פדיון דידיה. הו לא מפריק בנו דשמא שעבוד הלקוחות קודם לגידת בנו. ורבנן כבני

זכר ונקבה. יש לומר אותה שלא בכרה ילדה הנקבה. ואין כאן בכור: ה מת אחד. מן הולדות: יחזיר להם חמש סלעים. ויהלוקן שני האבות. וה"מ כשכתב אחד מהן הרשאה לאחרו אבל אם לא כתב אחד מהן הרשאה להברו כי אזיל חד מינייהו לגבי כהן דאי ליה לומר בגד אחי. וכי אזיל חיך דאי ליה לומר בגד אחי: זכר ונקבה האבות פטורים. דכל חד וחד אמר ליה לכהן. הנקבה שלי היא: והבן חייב לפדות את עצמו. דמ"מ בכור הוא: שתי נקבות וזכר. יש לומר אחת ילדה נקבה והאחת זכר ונקבה והנקבה ילדה תחלה הלכך אין כאן לכהן כלום. וכן ב' זכרים וב' נקבות: ן אחת בכרה ואחת שלא בכרה וכו'. אין כאן לכהן כלום. דל"ל המבכרת ילדה הנקבה: מת הבן בתוך שלשים יום. אבכורות ודאין דעלמא קאי: יחזיר. דנפל הוא. ולא מחייב בפדיון עד לאחר שלשים יום: מת ביום שלשים ביום שלפניו. ואע"פ שנתן לו יחזיר דגמרינן מדם חדש ממדבר כתיב הכא (במדבר י"ח) ופדויו מבן חדש תפדה. וכתיב במדבר (שם ג') פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה דמשמע לאחר שלשים. רבי עקיבא אומר אם נתן לא יטול. מספקא ליה לר"ע מדאלטריך למכתב ומעלה גבי ערכין. ולא גמרי ממדבר. הוו להו שני כתובים הבאים כאחד. ואין מלמדים. הלכך אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן. דהמוליא מחבירו עליו הראיה. והלכה כחכמים: בחזקת שלא נפדה. דלא עביד איניש דפריק תוך שלשים: לאחר שלשים בחזקת שנפדה. דכהן [הוי מוליא

יכין תפארת ישראל יכין

נא) ר"ל ח' מהולדות: נב) ויחלקום ב' האבות. ודוקא כשכתבו הרשאה זה לזה. דאל"כ מלי הכהן למדחי לכל חד ולומר בגד אחי. וע"ל דמדיסולין לבוא בהרשאה לא ידחה לותן הכהן. ואפשר דכופין על מדת סדום כזה דלמה ישריקו על מנן: נג) דכל חד אמר הנקיבה שלי: נד) כשנדל: נה) דשמא הנקבות ילדו תחלה: נו) דשמא המבכרת ילדה נקיבה: נז) אבכור וודאי דעלמא קאי: נח) דקודם ל' אינו חייב בפדיון. אפילו כלו לו חדשיו. בודאי אינו נפל: נט) ויבכך נמי על מלוה פדיון. אבל לא שהחיינו [ס"ה י"ב]: ס) ואע"פ שנתן יחזיר: סא) דמספקא ליה אי בעינן בבכור מבן חודש ומעלה. וקיי"ל כה"ק דפטור [שם]: סב) מדאינו רגיל אב לפדות בנו תוך ל': סג) ר"ל

שתי נשים של שני אנשים. מ"ח ע"ב מיי' פ"ל מה' נחלות הלכה כ"ו מוס"פ י"ד מ"מן ס"ה סעי' כ"ט: ן אחת בכרה ואחת שלא בכרה. מ"ח ע"ב: מת הבן בתוך שלשים יום. ע"ב ע"ל מיי' פ"ל מהלכות פדיון הבן ה"ז מוס"פ י"ל מ"מן ס"ה סעי' י"ב: לאחר שלשים יום. נקמן נ"ל ע"ב: מת האב בתוך שלשים. נ"מ ק"ב ע"ב מיי' פ"ל מה' פדיון הבן הי"ח מוס"פ י"ל מ"מן ס"ה סעי' י"ד: הוא לפדות ובנו לפדות. קידושין כ"ט ע"ל מיי' שם פ"ב מוס"פ שם סעי' ט"ו:

שנויי נוסחאות

אין (כאן) לכהן. במכ"כ ליתא והוכה בסע"מ. ה בתוך שלשים (יום). במכ"כ ליתא. אין (כאן) לכהן. נד"ל ליתא. ן שלא בכרה. נלא"ם לא בכרה. מת הבן כו'. נד"ל וככי"ק היא מבנה בפ"ע וכ"ה במסב"ב. שנתן לכהן יחזיר (לו חמש סלעים). בכי"מ ובמכ"ב ליתא; בכי"ק שנתן לכהן יתן מת ביום והמלר ליתא נע"ס. מת האב בתוך ל' (יום). במכ"ב ליתא. עד שיביא ראיה שלא. נד"ל ובכי"ק ובמכ"ב עד שיאמרו לו שלא. הוא קודם את בנו. במסב"ב ובדמ"ן.. קודם לבנו. שמצותו על אביו ומצות בנו עליו. בכי"מ שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו.

תוספות רע"ק

ה [אות ד"ה] במשנה אז שני זכרים ושתי נקיבות. ואפילו ב' זכרים ונקבה אין לכהן כלום דכל א' יאמר אני איני בכור שנולדתי אחר חבר או אחר הנקיבה. והא דלא תני כן כיון דבאיש אחד וב' נשים לא משכחת לה לא מחני ליה. גמרא: ן [אות ל"ו] במשנה אף על פי שלא נתן יתן. דילפינן ערך ערך מערכין דבבכור כתיב תפדה בערכך (במדבר י"ח) מה ערך אם אמר ערך פלוני עלי ומת אותו פלוני חייב כדקתני ערכין פ"ה מ"ד ה"ג בסת הבן חייב. גמרא:

אור גדול

ן במשנה בתוך שלשים יום בחזקת כו'. והפודה את בנו תוך שלשים יום שיהול הפדיון לאחר שלשים ונתעכלו המעות פליגי בה רב ושמואל. והרמב"ם והרא"ש פסקו כרב דבנו פדוי. ועיין ביו"ד (סי' ש"ת סעי' י"ג). ועיין בבית מאיר (שם) שהקשה דהא פדיון הבן ממונא הוא ולא איסור כמבואר חילין (דף קל"ד) וא"כ אמאי פסקו כרב מבח דהלכתא כרב באיסורי. ונראה דלק"מ דלשמואל דאינו פדוי צריך הכהן להחזיר לו הממון שיחזיר ויפדה דהא נתן לכהן על פדיון ולא הי' לו לאכול כיון דבנתאכלו אין בנו פדוי. וא"כ אין שום נפ"מ לענין ממונא רק אם צריך ליטול מכהן ולהחזיר ולפדות ואין נ"מ רק לאפוכי מטרתא. ואף דלפעמים משכחת נ"מ לענין ממון בגון היכא דא"א להחזיר וכיוצא ס"מ כיון דעיקר פלוגתייהו לענין איסורא שוב אמרינן הלכה כרב באיסורא ובמ"ש הרא"ש ב"ק פ' שור שנגח ד' וה' לענין ווסתות למועד לסירוגין יע"ש והוא פשוט: שם במשנה אעפ"י שנתן לכהן כו'. היינו שנתן לכהן תוך שלשים שיהול הפדיון לאחר שלשים. ואם נתן תוך ל' סתם עיין בש"ך יו"ד (סי' ש"ה ס"ק י"ט). ולי נראה דהוא מחלוקת רש"י עם הרמב"ם (פ"ב מאיסורי מזבח) ורבינו גרשום בבכורות (ל"ט א') דלרש"י דוקא בנתנה מהפדיון תוך ל' לא מעל אבל לאחר ל' מעל אף דפדה סתם תוך ל'. משא"כ להרמב"ם ור"ג שם. כמבואר להמעיין (וע"ל פ"ז מ":)

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא. ואי יהיב בני חורי בשביל בנו הו לא מפריק איהו דכהן לא מצי מריף לקוחות הלכך מלוה דידיה עדיף. והלכה כחכמים: ן חמש סלעים של בן. הסלע האמור במכנה הוא השקל האמור בתורה בכל מקום ופעמים נקרא בתורה כסף. המביס כסף. מלה כסף. והוא היה בימי משה משקל בלם מאות ועשרים גרגירי שעורה. ובבית שני הוסיפו עליו והעלוהו למשקל ג' מאות וס"ד בעורה וכן מוציים היום להמם סלעים של בן וגמלאו חמשת סלעים משקל אלף וט' מאות ועשרים בעורות ביעוניות של כסף מזוקק: במנה צורי. היולא במדינת לור. וכל כסף של תורה כגון חמשת סלעים של בן. וסלעים של עבד. וחמשים של אומם ומפתח. ומאה של מוציא שם רע. כולם במנה צורי שהוא כסף מזוקק. וכל כסף שהוא מדבריהם כגון הקנסות וכתובת אשה לדברי רמב"ם כולם כסף מדינה שאחד משמונה אלקים שבהם כסף וז' אלקים נחשת. אבל רבותי הורו שכתובת בתולה יש לה דין כסף של תורה. שכן כתוב במוסר הבתולות ומאתן זוז הן של כסף נקי. ומשקל כל זוז *)[ל"ו] שעורות: וכולן נפדין. ס"ק וכל הנפדים נפדין בכסף ובשוה כסף. חוץ מן השקלים. כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות נפדין בין בכסף בין בשוה כסף חוץ מן השקלים שהבא לשקל מחצית השקל צריך שיתן אותו מכסף נקי מטבע מצויר ולא שוה כסף. ומעשר שני נמי אין נפדה אלא במטבע של כסף שיש עליו צורה. ולא בשוה כסף. דכתיב (דברים י"ד) ונתת הכסף בידך כסף שיש עליו צורה: ן אין פודין. בכור אדם: לא בעבדים. אע"ג דאמרן לעיל בכסף ובשוה כסף.

*) בר"ב ד"ר י"ו. אין

התוס'. דאם היה מביא שוה כסף זמנין דמייתי נסכא [וכסף] רחים טובה באותה שוגה כאילו היה מביא כסף טבועה. ע"כ: ן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות כו'. גמ'. דכתיב (נמדבר י"ח) ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף המשה שקלים פרט (פדה) תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין

נכסים שקנה הוא. וכ"כ בפ"ק דקדושין דף כ"ט. ומסיימי וכן משמע מלשון דקתני שזה מצותו על אביו. ע"כ. ומ"ש הר"ב דשמא שעבוד הלקוחות קודם. וכן לשון רש"י. אבל בקדושין העתיקו התוס' ל' הקונטרס דמיירי בנשתעבדו קודם וכו':

ן חמש סלעים של בן. במנה צוריה). שלשים של עבדים). ומאה של מוציא שם רע. כולם בשקל הקדש במנה צורי סח). ובולם נפדין סט) בכסף ובשוה כסף. חוץ מן השקלים): ן אין פודין) לא בעבדים

ן חמש סלעים של בן [אבל] בכסף שקלים. וערכין. לא אצטריך ליה לתנא למתני [דבאנשים] כתיב בהדיא בשקל הקדש וערכין נמי פשיטא דבשקל הקדש הוי. כיון דכתיב (ויקרא כ"ז) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. תוס': סלעים. כתב הר"ב הסלע האמור במשנה הוא השקל האמור בתורה. עיין מ"ש בשם הרמב"ן במשנה ו' פ"ק דשקלים [*וחשבונו של הר"ב לה' סלעים משקל אלף תתק"ך שעורות כו'. נקל לעמוד עליו. שהרי ברפ"ק דקדושין. כתב שהפרומה משקל חצי שעורה. וכשם בסוגיה דף י"ב שקל"ב פרוטות בדינר וכל סלע הוא ד' דינרין מעתה לא ותחוב]: במנה צורי. כתב הר"ב וכל כסף של תורה. כגון חמשת סלעים כו'. שהן קטנין. גמ'. ומ"ש וכל כסף שהוא מדבריהם. עיין בזה מ"ש במשנה ה' פ"ו דכתובות ובפ"ה משנה ז'. ומ"ש הר"ב וכתובת אשה לדברי רמב"ם כו'. עמ"ש במשנה ב' פ"ק דכתובות: בולם בשקל הקדש. אע"ג דכבר תני במנה צורי. אלעזריכא למתני הו מצום אומם ומוציא שם רע. דלא כתיב בהו שקל וסד"א דהא דתנא ריבא במנה צורי וכו' אד' ואד' כי דייתי קאמר דהיכא דכתיב שקלים. יהיב שקלים צורי והיכא דלא כתיב שקלים יהיב זוזי בעלמא קמ"ל דמילף יליפי' מהדדי בכסף קלוב מכסף קלוב. גמ': חוץ מן השקלים. כתב הר"ב ומעשר שני נמי כו' ומייר נמי דאיון דתנן ברים חגיגה לב"ש ב' כסף ולב"ה מעה כסף ותני רב יוסף שלא יביא כונה לעזרה. ופירשו סיגים שלא יהיה שתי מטות כסף ולא יאמרו לו (לעולה) [שולת] דף אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות כו'. גמ'. דכתיב

יבין תפארת ישראל יבין

עד שיאמרו לו להבן שלוה אביו בשעת מיתתו לומר להבן שלא נפדה. ולא"ל עדות גמורה על זה: סד) אי ליכא רק ה' סלעים. כיצד מודו דהוא קודם לבנו. כי פליגי בהגיה אביו של אב קרקעות שבויים ה' סלעים במכרן הזקן. ועוד יש כאן בעד ה' סלעים בני חורין שבייבי לבן של הזקן. ר"י סבר מלוה שבתורה ככתובה בשטר דמי. ולהכי ה' סלעים שחייב הזקן בפדיון של האב. נובה אותן הכהן מהקרקעות. שיטרפם מהלקוחות. ואף דאין נובין ממשעבדי במקום שיש נכסים בני חורין. עכ"פ הכא חיוב פדייתו של האב. היה על הזקן. והוא מכר הקרקעות. ואיך יגבה הכהן מהבני חורין של בנו של זקן. ולהכי פודה האב בנו עם הה' בני חרי. דאם יפדה ח"ע בהבני חרי. לא יוכל לפדות בנו מהקרקעות. דהני הלקוחות קנו מהזקן קודם שנולד הנכד ואחר שנולד האב [כך פירשתי על דעת הר"ב. ולפענד"ג דלפי מ"ש תוס' דמיירי הכא בהזקן מכר הקרקעות. ולא שמכרן האב. מ"ש מ"ל לאוקמא שמכרן הזקן קודם שנולד הנכד. דהני אפילו מכרן אח"כ לא מצי הכן טריף להו בשביל פדיון הנכד. דהני הזקן שמכרן לא היה משועבד לפדיון הנכד]. ורבנן ס"ל מלוה שבתורה רק כמלוה על פה דמי. ואי יהיב הבני חורין בפדיון בנו. הו לא מפריק איהו נופיה. דהני הכהן לא יטרוף מהלקוחות. הלכך מלוה דידיה עדיף. והלכה כחכמים: סה) מלת מנה שזכרה משנה כאן. אינו ר"ל ק' זוז כבכל מקום. רק ר"ל אופן מניין המטבע [געטלערע בל"ה]. דהיינו כהמטבע שמונין בה בעיר צור. בהדינרין וסלעים שבצור היו שוים להדינרין וסלעים בחייבתן תורה בפדיון הבן. [וכל סלע האמור במשנה. שנקרא

[סדר קדשים ח"א] **לבוד**

בתורה נפעמים בשם כסף. ולפעמים בשם שקל. היה שעורו בימי משה. כסף נקי כמשקל ש"ך שעורות ביעוניות [גרלן בל"ה]. ובבית שני הוסיפו על המשקל הזה שתות מלבד. והעלו הסלע שיהיה משקלו שפ"ד שעורות. וכך היה משקל הסלע בזמן המשנה בעור [כרמב"ם פ"ה משקלים. וכך משערין נמי הסתת ה' סלעים של פדיון הבן. שיהיה כסף נקי כמשקל ה' פעמים שפ"ד שעורות. שהן יחד 1920 גרעינין. ולפי רש"ו [ש"ם סק"ח] משקלן יחד הן המשה לאמה וקוויעא ל' כסף נקי. ולש"ך שם ולדברי תמודות כאן שני לפדיון הבן בזמנינו סך ג' ר"ט. ולדבריו הגאון מהור"ר אליהו מווילנא זצוק"ל צריך לפדיון הבן ה' ר"ט שלנו. ועי' מ"ש בפירושיו שבועות פ"ו סי' ב' ושם אלדכתי]: סו) כשנגאו בור ומת: סז) שצריך ליתן לאביה: סח) הדר ותני שישלמו במנה צורי. משום אומם ומוציא שם רע. דאף דלא כתיב נבייהו שקל אפ"ה צריך שישלמו במנה צורי. מיהו כל כסף שחייב מדבריהן. כגון ק' ור' של כתובה. וקנסות שקנסו. נגבין בכסף מדינה בכל דינר שבו הוא שמונים שבדינר צורי. וי"א דאף דכתובה מדרבנן. אפ"ה נגבית בכסף צורי [וכן נוהגין במה שכותבין בכתובה דחזי ליכי מדאורייתא. ר"ל שתגבה אותה במטבע דאורייתא [אה"ע סי' ס"ו]. ולפ"ז שיעור ר' זוז דאורייתא שמותין לבתולה שהן ר' סלעים. לפי חשבון ש"ך הנ"ל הוא סך ג' ר"ט. ולהגרא"ו זצוק"ל הם ר' ר"ם]: סט) ר"ל וכל הנפדין. כגון בכור אדם והקדשות. נפדין וכו': ע) ר"ל מחצית השקל שחייב כל א' מישראל ליתן לשמקדש. חייב לתתו במטבע כסף שיש בו צורה. והא דלא נקט נמי מעשר שני. דנמי צריך מטבע עם צורה. ה"ש מדא"ל ליתן בפדיונו רק מטבעות נחושת: עא) בכור אדם:

שכשים

ן חמש סלעים של בן. מ"ש ע"ב קדושין י"א פ"ב יבוא למי בפוגים פ"ח ה"ב כל המשנה מו"ל פ"ח מה' נכוים ה"ו מו"ש ו"ד סימן ש"ה סעי' מ': שלשים של עבד. מו"ל פ"ח מה' נזקי ממון ה"ח חמשים של אונס ושל כפתה. מו"ל פ"ה מ"ו' נערה נתולה ה"ח: ומאה של מוציא שם רע. מו"ל שם פ"ב ה"ח: במנה צורי. ב"ר אבנים פ"ד ע"ב: וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף. יבוא למי אקלים פ"ב ה"ח ומי בפני עבנה קרם עבקא ק"ח מו"ל פ"ח מה' בכורים ה"ו טוש"ע י"ד סימן ש"ה סעי' ג': חוץ מן השקלים. מו"ל פ"ח מה' אקלים ה"ח: ן אין פודין בן אין פודין בו'. ל"ח פ"ח לא בעבדים בו'. ל"ח פ"ח בפני אבנה קרם עבקא ק"ח מו"ל פ"ח מה' בכורים ה"ו מש"ב עמון קמ"ם מוש"ב י"ד סימן ש"ה סעי' ג':

שנויי נוסחאות

ן שלשים של עבד. בהעתק המסחאות מכ"מ כתוב „ל' של עבד וכו' ליתא" ואין אמו יודעים כונת ה„וכו'". וחמישים של אונס כו' ומאה. בהמשנ"ב חמשים „. ועי' רש"ו והגהות הגר"ח בכ"ה בכ"ק (ובס.. מאה). כולם בשקל. בכ"ק וכולם.. מן השקלים. בכ"ק ובמשנ"ב משקלים.

תוספות חדשים

ז תוי"ט ר"ה. חוץ כו' ושייר נמי כו' והא דלא תנא במשנה גם הגמרא לא קאמר דשייריה ל"ל מפני דמתניתין לא מייתי אלא נמה שצריך לביות כסף דכתיב בקרא. ואפ"ה שוה כסף בכסף מה בה"ל מעשר שני דנפדית גם על פרוטה של נחשת בדאיתא בגמרא כאן בכסף כסף ריבא כו' (והר"ב לא דייק בלישנא שכתב ומ"ש כו' אלא במטבע של כסף כו' זה לשון כנ"ל) והכלשון מדאורייתא אין לה שיעור בדאיתא בריש פאה רק מדרבנן ומתניתין אייתי מדאורייתא וק"ל: (ממסורת"ת זצ"ל)

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כתב לכהן כו' חייב ליתן לו. בפרעות ק"ל ע"ל מי"ל שם ה"ז פוש"ב שם מ"ל: המפריש פדיון בנו ואבד. פוס"ב י"ל פיון ז"ם פ"ב פ"ו: ד"ל

שנויי נוסחאות

ח ולא בקרקעות ולא בהקדשות. נכי"ק לא... נרמב"ן.. ובהקדשות. שהוא חייב לו. במשנ"ב שהוא חייב ליתן והוא בשע"מ ובנ"ח כלפינו. מתנה. במשנ"ב במתנה.

תוספות חדשים

ח תוי"ט ד"ה אין פודין כו' ואפשר דאית ליה לתנא כו' ובקשה מל"ל לרמב"ם לדרוש מיעוטיה מקמא מה מלא מילו בגמרא אלא כ"ל משום דהכא השני כללים סמוכים ומש"ה קאמר בגמי דרבי אע"ג דבעלמא לא דרים ריבוי ומיעוטי הכא דרים ורבנן ס"ל דתנא דבי מערבא דשני כללות סמוכים דרשין בכלל ופרט וכלל וא"כ י"ל דרבנן בכל התורה כולה דרשי ריבוי ומיעוטי הון משני כללות סמוכים. רק שסה"מ וכ"י פירשו דברי הרמב"ם סוף המ"ח דס"ל כהנא דני ר"י כו' אבל יש לפרש כמ"ש הט"ז בריש סי' פ"ד ביורה דעה דגם הרמב"ם ס"ל מ"ל ע"ש: (מתהורים"ת ז"ל):

אור גדול

ח במשנה לפיכך אם רצה הכהן כו'. בגמ' (נ"א ב') תנינא להא דת"ר נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא בזה אחר זה יצא כו'. ופירש"י בבת אחת שהניח לפני כולן ה' סלעים והלך לו. עכ"ל. ומוכח מזה דפדיון הבן דמי לפרעון. ועי' בקצות"ח (סי' רמ"ג סעי' מ"ו ס"ק ד') שהביא בשם הפר"ח שיכול ליתן הפדיון לכהן בע"כ משום דפרעון בע"כ שמי' פרעון ועי' בנתיבות שם שדחה דבריו. והנה מרש"י הנ"ל נראה מבואר כהקצות. ודו"ק. אמנם יש לדחות דהנה בזה אחר זה פירש"י בכהן אחד. וס"ל דלעשרה כהנים בזה אחר זה לא יצא. וכן דקדקו הפרישה יו"ד (סי' ש"ה) והב"ח שם ובדברי חמודות באן. זהנראה בזה דרש"י ביון ליישב קו' תוס' (מ"ח ב') ד"ה דרבי מאיר דס"ל חמש ולא חצי חמש והכא מהני לעשרה כהנים בזה אחר זה. ולכך ס"ל לרש"י דבאמת אינו יוצא בזה דיוצא בזה אדר זה היינו משום דהפדיון באמת נגמר אח"כ כשהשלים לגמרי והוי כמו בתורת פקדון אצלו עד שנגמר לגמרי וכיון דבידו לפדותו עכשיו מחני לכ"ע אפי' נתאבלו עי' (מ"ש א'). וא"כ כ"ז אינו שייך רק בכהן אחד דאם לא יתרצה בעת ההשלמה לפדיון יצטרך להחזיר

משא"כ

כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. יצאו שטרות שאף על פי שהן מטלטלין אין גופן ממון. ואומרים גמי דלמאן דדרים ריבוי ומיעוטי לא ממעטינן אלא שטרות. ולפיכך אני אמה דבהדיא כתב הר"ב במשנה ה' פ"ג דשבועות. דהלכה כר"ע דדרים כל התורה כולה בריבוי ומיעוט. וכ"כ שם הרמב"ם. וא"כ בכהן ה"ל לדחות המשנה מהלכה. אבל הרמב"ם פסקה בחבורו פי"א מהלכות בכורים. וכן הטור סי' ש"ה. ואפשר דאית ליה לתנא דידן מיעוטא אחרינא למעט קרקעות ועבדים וכמ"ש במשנה ט' פ"ד דב"מ לענין כפל. דאע"ג דדרשינן בריבוי ומיעוט וריבוי. ולא ממעטינן אלא שטרות מיהא איכא מיעוטי אחרינא. וה"ל אפשר דאיתנהו מיעוטי. וכיולא בזה כתבו התוס' בפ"ק דב"מ דף ד'. לר' עקיבא ולר"מ. ע"ש בדבור אין נשבעין על כפירת וכו'. ומיהו לר' דאמרינן הכא בגמ' דדרים הכא בריבה ומיעוט וריבה ולא ממעטינן אלא שטרות. ודאי דליתא ליה מיעוטי אחרינא: לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות. עמ"ש בסידורן במ"ט פ"ד דב"מ: ולא בהקדשות. והתם נפקא לן מקראי בת"כ בפרשת ערכין. רש"י. והכי איתא התם בשקל הקדש וכל ערכך יהיה בשקל הקדש מה ת"ל לפי שנאמר ופדה יכול בעבדים ובשטרות ובקרקעות ת"ל בשקל הקדש אין לי אלא סלעים של קדש. מנין לרבות דבר המטלטל ה"ל ופדה לרבות דבר המטלטל וא"כ למה נאמר בשקל הקדש. פרט לעבדים ולשטרות ולקרקעות. ורחה לי דיליף מפדיון הבן. וכוד מצאתי בספר קרבן אהרן שכתב לפי שנאמר ופדה וגומר בילקוט גרים. לפי שנא' ופדויו מבן חדש תפדה. והכי דרים ליה בגמ'. דמדהכא משמע תפדה בכל דבר שיהיה. ולזה יכול אני לומר אף בעבדים וכו' ה"ל בשקל הקדש. דמשמע שלא יהיה אלא בכסף. ת"ל תפדה אך פדה תפדה דה"ל כלל אחר. ודרשינן ליה במדת כלל ופרט וכלל כו'. מה הפרט דבר המטלטל וכו' ע"כ. [*ועמ"ש לעיל בדבור דאין פודין כו'] :המפריש פדיון בנו כו'. נריך לי עיון

אין פודין לא בעבדים. ולא בשטרות. שאם יש לו שטר על חבריו בחמש סלעים ונתנו לכהן שיגבה לאותו חוב בפדיון בנו אין בנו פדוי: ולא בהקדשות. כלומר ולא ההקדשות נמי אין פודין אותן לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות: כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים. משום פדיון בנו: חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. דבר תורה בנו פדוי לכשיתן ומה טעם אמרו יתן ובנו אינו פדוי. גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות: לפיכך. דאמרינן שחייב ליתן לו ה' סלעים אחרים לפדיון בנו. אם רצה הכהן להחזירם וליתנם לו במתנה רשאי. אבל תקנה אחרת ליכא. ואע"פ שהכהן רשאי להחזיר וליתן החמש סלעים במתנה לאבי הבכור. אם דעת אבי הבן סומכת בוודאי שיחזיר לו הכהן החמש סלעים אין הבן פדוי. בין החזירם הכהן בין לא החזירם. כך נראה מן הגמרא: שנאמר יהיה לך ופדה תפדה. כשיהיה לך הפדיון אז בנו פדוי והאי

ולא בשטרות עב) ולא בקרקעות. ולא בהקדשות עג). כתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים. חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי עד). לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו מתנה. רשאי עה). המפריש פדיון בנו ואבד. חייב באחריותו שנאמר (במדבר י"ח) יהיה

קרא

עב) שכשיש לו שטר על חבירו. ונתנו לכהן שיגבנו בפדיון בנו. אינו פדוי: עג) ר"ל גם בהקדשות הדין כך שאין פודין באלו הנ"ל: עד) דכיון דמדאורייתא בנו פדוי בשטר כזה. להכי כבר הסתעבד לו וחייב ליתן לו. ואם"ה מדרבנן צריך לפדות בנו פעם אחרת. גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות (ב): עה) ר"ל לפי מה שאמרנו שחייב ליתן להכהן ה' סלעים אחרים. לפיכך אם ירצה הכהן להחזיר להאב במתנה את השט"ח שנתן לו. רשאי בכל גוונא אפילו היה בתחלה דעת האב שיחזירו לו הכהן. אינו מזיק. מדבל"ר פודהו. אבל בה' סלעים שהן באמת פדיון. דוקא באמר להכהן הילך הפדיון ע"מ שתחזירהו לי. בנו פדוי. אבל בלא פירש האב כן בדבריו. רק שהיה בלבו כך. והכהן היה סבור שנותנן לו לחלוטין בהפדיון. אין בנו פדוי. וה"ה באמר האב הילך המעות בעד פדיון בני ותחזיר לי המעות. ולא אמר על מנת. אמרינן אחזר בו האב קודם הפדיון מדבריו הראשונים שאמר שיהיו לפדיון. ואין

בנו

יבין תפארת ישראל בועז

אם על מנת. אינו תנאי כלל. רק פירוש וגמר דברים. תדע. דהרי מעשים בכל יום דאמרינן הרי את מקודשת לי בטבעת זו וכו'. ואי נימא דכל כי האי לישנא הוה תנאי. והו"ל כאילו אמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שתתן לך טבעת זו. וא"כ הו"ל כמעשה קידה לתנאי דנ"כ תנאי בטל ומעשה קיים. אלא כל כה"ג מדלא אמר אם לו ע"מ לא מהאב אמר תחלה. וכשלא קבר ב' העניינים יחד במלת בשביל לו באות ב [כמו בטבעת]. אם רצה המקבל מקיים עניין א' ומבטל השני. כהאי דאמר הבו ליה ת' זוז לפלניא ולוסיב ברתי. דאמרינן ת' זוז שקיל. וברתי' לי בעי לא נסיב [כגילה ד"כ ע"א]. ועי' מ"ש בפירושינו סוף פ"ו דשיאה מי"א בהחדושים [בועז אות ו]. ותו הרי אפילו בכל דאמרינן נס לדיקן כשלא נתקיים גמר דבריו בטל כל הענין. וא"כ מכ"ש הכא דאין כאן אומדנא רק דברים בדרוים אלא נתן להכהן השט"ח רק בעבור הפדיון. ואי"ל דהכא דמיא לפלוגתא דרב ושמואל [קדושין מ"ו ב'] במקדש אחותו. דקיי"ל כשמואל דמעות מתנה [אה"ע כ' א' ב']. ליתא. דזה דוקא באחותו. דדעתיה קרובה לגבה. ולא בנוכראה [כמ"ש הרא"ש בפ"ק דב"מ סס' ל"ט]. ותו התם אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו. משא"כ הכא וכי ס"ד באדם יודע דלא מהני פדיון כזה לעולא בש"ס. אע"ב דכשפירש נוקי לה לר' יוחנן בנתן לו השטר סתם. ולהכי אף שבנו אינו פדוי אע"ה כבר שהחייב לתת לו הה' סלעים ורק לסלקא דעתיה דש"ס התם בכתובות הוה מסו"ס הייב ליתן לו משום שהבן פדוי מדאורייתא. א"כ גם לר' יוחנן מתוקמי הכי. ואפילו פירש בדבריו שטתנו בעבור פדיון בנו. חייב ליתן לו כפי שהתחייב. משום דמדאורייתא בנו פדוי. ובה"ג משמי לרב [בקדושין מ"ו ב'] בתורס קישות ומגלא מרה [ע"ש] ועי' מ"ש תוס' כתובות ק"ב א' ד"ה ת"ש וד"ה אמאי]:

(ב) אמר המפרש. לכאורה מסוגיא דש"ס [כתובות ק"ב א'] משמע דלכירושא דמתניתין אינו עולה בקנה א' עם פירושינו הנ"ל. דסרי לפי מאי דקיי"ל כרבי יוחנן שם דהכותב לחבירו בשטר חייב אני לך מנה. הייב לשלם לו אף שלא לוה ממנו מעולם. [ח"מ מ']. ואפילו לא התם שמו תחת הכתב. ונם לא הזכיר שמו בשכתב. רק כתב בכתב ידו אני חייב לפלוני מנה. חייב לשלם. [כח"מ ס"ע א']. א"כ מה"ש בשכתב להכהן שחייב לו הה' סלעים. חייב לשלם לו. ולא מעשה שכבר השתעבד לו מדאורייתא כמ"ש לעיל. ורק לר"ל אמריך הש"ס לאוקמא הכי. והרי לא קיי"ל כוותיה. אמנם לעפ"כ אי אפשר לכרם כן. דהרי מתניתין דידן סתמא קתני. דמשמע אפילו כתב להכהן בהשטר או שאמר להכהן בשעה שנתן לו השטר שמתחייב לו הה' סלעים בעבור פדיון בנו [וכן כתב בפירוש בי"ד סי' ס"ה]. ובכה"ג ודאי ס"ל לרבי יוחנן הנ"ל. דעכ"פ מדפירש דרק בעבור הפדיון מתחייב. א"כ כשבנו אינו פדוי. אמאי יתחייב ליתן להכהן. ואת"ל אף בדפירש כן. עכ"פ כיון דמדרבנן אין בנו פדוי הו"ל כמתנה על מ"ש בתורה. דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה [כתובות דל"ו א']. ובכה"ג תנאי בטל ומעשה קיים [כאה"ע ל"ח]. ליתא. דכבר הוכחנו במקום אחר דכל שלא אמר באם לו על מנת. אינו תנאי כלל. רק פירוש וגמר דברים. תדע. דהרי מעשים בכל יום דאמרינן הרי את מקודשת לי בטבעת זו וכו'. ואי נימא דכל כי האי לישנא הוה תנאי. והו"ל כאילו אמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שתתן לך טבעת זו. וא"כ הו"ל כמעשה קידה לתנאי דנ"כ תנאי בטל ומעשה קיים. אלא כל כה"ג מדלא אמר אם לו ע"מ לא מהאב אמר תחלה. וכשלא קבר ב' הענינים יחד במלת בשביל לו באות ב [כמו בטבעת]. אם רצה המקבל מקיים עניין א' ומבטל השני. כהאי דאמר הבו ליה ת' זוז לפלניא ולוסיב ברתי. דאמרינן ת' זוז שקיל. וברתי' לי בעי לא נסיב [כגילה ד"כ ע"א]. ועי' מ"ש בפירושינו סוף פ"ו דשיאה מי"א בהחדושים [בועז אות ו]. ותו הרי אפילו בכל דאמרינן נס לדיקן כשלא נתקיים גמר דבריו בטל כל הענין. וא"כ מכ"ש הכא דאין כאן אומדנא רק דברים בדרוים אלא נתן להכהן השט"ח רק בעבור הפדיון. ואי"ל דהכא דמיא לפלוגתא דרב ושמואל [קדושין מ"ו ב'] במקדש אחותו. דקיי"ל כשמואל דמעות מתנה [אה"ע כ' א' ב']. ליתא. דזה דוקא באחותו. דדעתיה קרובה לגבה. ולא בנוכראה [כמ"ש הרא"ש בפ"ק דב"מ סס' ל"ט]. ותו התם אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו. משא"כ הכא וכי ס"ד באדם יודע דלא מהני פדיון כזה לעולא בש"ס. אע"ב דכשפירש נוקי לה לר' יוחנן בנתן לו השטר רק בעבור הפדיון. גם לר' יוחנן לא התחייב לתת לו הה' סלעים ורק לסלקא דעתיה דש"ס התם בכתובות הוה מסו"ס הייב ליתן לו משום שהבן פדוי מדאורייתא. א"כ גם לר' יוחנן מתוקמי הכי. ואפילו פירש בדבריו שטתנו בעבור פדיון בנו. חייב ליתן לו כפי שהתחייב. משום דמדאורייתא בנו פדוי. ובה"ג משמי לרב [בקדושין מ"ו ב'] בתורס קישות ומגלא מרה [ע"ש] ועי' מ"ש תוס' כתובות ק"ב א' ד"ה ת"ש וד"ה אמאי]:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

קרא לאהרן נאמר: ט ולא בנכסי האם. נכסי מלוג של האם. דכתיב (דברים כ"ח) כי הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה. משמע דאחרים קאי. כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אמו: ואינו נוטל פי שנים בשבח. אם השביחו הנכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו. אין הבכור נוטל פי שנים בשבח. אלא שמין את הנכסים מה הן שוין בשעת מיתת אביהן והבכור נוטל פי שנים בהן בלבד. שנאמר (שם) בכל אשר ימצא לו לאב בשעת מיתה: בראוי. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו. אבל ראוין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן אין הבכור נוטל בהן פי שנים: ולא האשה בכתובתה. בשבח שהשביחו אם אין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובתה ואח"כ השביחו. אינה נוטלת כתובתה. אלא שמין. ואע"ג דבעלמא ב"ח נוכה השבח. מקולי כתובה שמו כאן. וכן אינה נוטלת בראוי כבמוחזק: ולא הבנות. מזונות לאחר מיתת אביהן בתנאי כתובתה [וכגון] נוקבין די יהווין ליכי מנאי יהווין יתבן בביתי ומתזן מנכסאי לא מן השבח שהשביחו הנכסים ולא מן הראוי לבא לאחר מיתה כיון דמזונות הבנות מתנאי כתובה הן ככתובה דמי: ולא היבם. הנוטל חלק המת שיבם את אשתו אינו נוטל חלק אחיו לא מן השבח ולא מן הראוי לבא. מאי טעמא דבכור קרייה רחמנא (דברים כ"ח) והיה הבכור אשר תלד כבכור מה בכור אינו נוטל בשבח ולא בראוי לבוא. אף יבם אינו נוטל לא בשבח ולא בראוי לבא: וכולן אין נוטלין בשבח. הדר תנא ליה לאחויי שבחא דממילא כגון תבואה שהיתה שתת כשמת אביו ונעשו נעשו שבולים. או תמרים סמדר ונעשו עכשיו תמרים גדולים. דאי מרישא הוה אמינא כי אין בכור נוטל פי שנים בשבח ה"מ בשבח שנתת בו אהיו כגון זבול שדות וקשקוש ועדור: ולא בראוי כבמוחזק. לאחויי אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם והיו נכסים ראוים ליפול להם כשימות. הע"ג דודאי עתידים ליפול להם ואפי' יש לו בן אחר שלו אלו חלק אביהן וסד"א דכמוחזק דמי קמ"ל. דאי מרישא הוה אמינא ראוי דקאמי ריש"א שאין הבכור נוטל בו. כגון שנפלו להן נכסי אחי אביהן שלא היו לו בשעת מיתת אביהן. ואין ראוין אלא מספק דשמא לא יהיה לו

יבין תפארת ישראל יבין

בנו פדוי [ס"ה ח']: עו) לאהרן קאמר קרא דכשיהיה לך המעות בידך אז יהיה פדוי: עו) במה שהשביחו הנכסים אחר מיתת אביהם קודם שחלקו. ודוקא בנשתנו. כגון כרמל שנעשה שבלים. סמדר שנעשה ענבים. אבל בלא נשתנה כגון אילן שנתעבה. וכדומה. בכה"ג. נוטל בשבח פי שנים. מיהו אם מחמת הולאה השביח. אפילו בכה"ג אינו נוטל בשבח. אם לא שאמר הבכור להיורשים לא תשביחו עד שיחלוק [ח"מ רע"ח ו']: עח) ר"ל אינו נוטל פי שנים בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בהן בשעת מיתתו. רק שראויין ליפול לו בירושה. ונפלו לו לאחר מותו. וה"ה שהיה לאב מלוה ביד אחרים. אפילו בשטר. מקרי ראוי. וג"ל דמהאי טעמא נמי לא הוי סני לתנא למנקט מלת ראוי לאוד אלא נקט ראוי כבמוחזק לאשמעינן דאפילו היה ראוי כמוחזק דהיינו שהיה שטר מקויים שוודאי ישולם אפ"ה אין לאדם בהן חלק דלא נידן כמוחזק ממש. רק בהיה לאב משכון על האוב מקרי מוחזק. וי"א דוקא משכון של ישראל. מיהו בהיה לאב חוב ביד הבכור. יש להסתפק אם מקרי מוחזק. ובכה"ג אף בכל ספק קיי"ל דשממע"ה. הכא קיי"ל דיחלוקו [שם ס"ז. וג"ל דה"ע. דאע"ג שהוא מוחזק. עכ"פ גם הם שוחזקין. לגבי במזקת יתמי קיימי [כמ"מ רל"א כ']. ומ"כ הו"ל כב' מוחזק

בעלית. דחולקין בלי שנעשה [כמ"מ קל"ת]: עט) ר"ל גם אשה בכתובתה אינה נוכה אותה משבח ומראוי. [משא"כ בע"ח אחר]. אמנם מחוב הנבה: פ) דתנאי כתובה הוא שיהיו הבנות אחר מיתת אביהן מזונות מהנכסים עד שיתבגרו או שיגשאו. אבל אין מזונות משבח וראוי: פא) דכשיבם אשת אחיו המת. אז יורש כל נכסי המת קרן ושבח. אפילו חלק המת בירושת אביו שמת תחלה. ואח"כ מת האח קודם שחלקו הירושה. אז כשיבם זה אשתו נוטל גם חלקו. אבל לא נוטל חלקו בשבח שהשביחו הירושה ההיא קודם שחלקו. וגם אינו נוטל חלק בראוי שבירושת אביהן. כגון שמת האח ואח"כ מת האב. אינו נוטל חלק המת באלו. ומ"מ. בכור קרייה רחמנא. דהיינו כבכור שאינו נוטל בכורתו בראוי ובשבח: פב) הדר תני ליה. דאי מרישא סד"א דוקא בשבח שמחמת הולאה אינו נוטל. אבל בשבח דממילא כהנך דלעיל אף שנכתנה נוטל קמ"ל: פג) אי מרישא. סד"א דוקא בנפלה להן ירושת אחי אביהן לאחר מיתת אביהן. מיקרי ראוי. דשמא יהיה לו זרע לאחי אביהן. אבל בנפל להן ירושה מאבי אביהן לאחר מיתת אביהן. דודאי יפלו להן בסוף. אימא דלא מקרי ראוי. קמ"ל [עי' מש"כ לעיל סי' ע"ח בטעם דנקט תנא ראוי כבמוחזק]:

דס"ל

ט הבכור נוטל פי שנים. נ"ל ע"ב נ"ב קכ"ב ע"ג יהונתן מי נ"ב ע"ח ה"ב וס"ס מיי' פ"ב מה' נחלות ה"ל וס"ח טוש"ע ח"מ סימן רפ"ח סעיף ל': ואינו נוטל פי שנים בשבח. מיי' שם ע"ב ס"ל טוש"ע שם סעיף ל': ולא בראוי כבמוחזק. שם נ"ה ע"ל קי"ם ס"ל קכ"ב ע"ב קכ"ה ע"ב יהונתן בטוש"ל קכ"ב סעיף נ': ולא הבנות במזונותיהן. מיי' שם ס"ל טוש"ע שם ס"ג: ולא האשה בכתובתה. נ"ב ע"ל מיי' פ"ח מה' אישות ה"ה טוש"ע אה"ע סימן ק' סעיף נ': ולא היבם. נ"ב קמ"ד ע"ב מיי' פ"ב מה' נחלות ה"ז: ולא שאינן חוזרין בעובל. נ"ב ע"ב נ"ב קל"ם ע"ל:

שנויי נוסחאות

ופדה תפדה. נרמב"ן ולח"ם אך פדה תפדה. ט בנכסי האב. ככ"ק מנכסי . . וכן בסמוך. ואינו נוטל (פי שנים) בשבח. ככ"ק אינו..; במס"ב ורמב"ן וכרא"ש ליקח. אין נוטלין. ככ"ק אינן. . י אלו שאינן במס"ב ואלו שאין.

ראשון לציון

ט ברע"ב ד"ה ולא בנכסי האם כו' לומר בנכסיו משפט הבכורה כו' עיין יסל"מ:

אור גדול

משא"כ בעשרה כהנים דיוכל כל אחד לומר דאינו מתרצה עד שיתן לו גם השאר. וא"ש דבעינן דוקא כהן אחד. וזהו ההסבר. וא"כ סמילא ברישא שפיר מקרי בבת אחת כיון דנתן להם בבת אחת והניח והלך לו לשם פדיון ונפלו כולם כיון דנתינתו הי' בבת אחת אף דהפדיון נעשה בזה אחר זה בעת הזכיי' מ"מ שפיר מהני דנימר הפדיון בעת הגמר דאם לא יתרצו הראשונים יצטרכו להחזיר כיון דלא נתן להם בעצמו רק הניח והלך לו. ודו"ק היטב ואשה"מ. ואין ראי' מרש"י. שוב מצאתי במהרי"ט אלגאזי (אות פ"ב) שכתב באופן אחר יע"ש בענין בזה אחר זה. [אב"ה. לענ"ד אף אם נימא בשאר מתנות כהונה נתינה בע"כ שמי' נתינה. מ"מ בפדיון הבן בודאי לא שהני. דהא גם בפרעון דבע"כ שמי' פרעון היינו אינו אלא שיפטור הנותן מחיובו אבל המקבל אינו זוכה בע"כ. ובמבואר בקצה"ח (שם). וא"כ בנותן הפדיון לכהן בע"כ

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

חוזרין ביובל. הבכורה. והיורש את אשתו פד). והמיבם את אשת אחיו. והמתנה. דברי רבי מאיר. והחכמים אומרים מתנה במכר. רבי אליעזר אומר כולן פה) חוזרין ביובל. רבי יוחנן בן ברוקה אומר היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה וינכה להם מן הדמים פו):

טור ח"ה סי' קס"ג וכן דקדק המגיד שם מדברי הרמב"ם: ו' והיורש את אשתו. כתב הר"ב דהאי תנא סבר דאורייתא היא לאחרו הקרוב אליו כו'. מפורש ברפ"ח דב"ב: רבי יוחנן בן ברוקה אומר היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה. כתב הר"ב ס"ל ירושת הבעל דאורייתא הוא וכו' והלכה כחכמים דמתנה במכר. וכר"י בן ברוקה דבעל שהוריש אשתו בית הקברות כו'. וכ"כ הרמב"ם בפירושו ולא דהלכה כר"י בן ברוקה מטעמים. דירושת בעל דאורייתא. דא"כ תקשה הלכתא אהלכתא. דברפ"ט דכתובות פסקו הר"ב והרמב"ם דירושת הבעל אינה אלא מדרבנן. אלא הלכה כר"י ב"ב כדמסקינן גמי ה"ה שחכמים עשו לה חזוק כשל תורה. וכך מצאתי בגא"י בשי' הרמב"ם וז"ל והלכה כר"א אלא בירושת אשה שאע"פ שהיא מדרבנן עשו לה חזוק כשל תורה. ולא יחזיר אלא אם היתה בית הקברות נגד שהלכה בזה כר"י ב"ב ע"כ. וכ"כ בחבורו ספי"א מהל' ממזרים ויובל. אלא דבמ"ם בנוסחא זו והלכה כר"א לא פסק כן בחבורו אלא כחכמים אבל יש לו פירוש באין חוזרין כדמסקינן בגמ' אליבא דר' יוחנן באין חוזרין לבעלה לגמרי. אבל מהזירין זה לזה. אבל לדברי התוס' [ד"ה א"ר] כולהו אמוראי חלוקים על ר' יוחנן בזה ואתיא מתני' כפשטה דאין חוזרין ואין להאריך בזה. ומ"מ יש לי טעם בפסק הלכה כר"א מהא דבפ' ב' דיבמות דף כ"ד דאמרי' בכור דקרייה רחמנא למאי הלכתא לגריעותא. מה בכור אינו נוטל בראוי כו' והביאו זה התוס' דהכא [ד"ה בכור] ומקשים אמאי לא קאמרי לחשיבותא דאינה חוזרת ביובל [בכור]. ותירצו משום דאיכא ר"א דפליג. ע"כ. ואינא למימר דהרמב"ם כפי גא"י סובר דסתמא דגמ' קאמר לגריעותא ולא לחשיבותא משום דס"ל דהלכה כמותו: יחזיר לבני משפחה. פי' הר"ב. [*ס"ל ירושת הבעל את אשתו דאורייתא והב"ע] כגון שהוריש אשתו בית הקברות. ומשום פגם משפחה אמור רבנן לבקול דמי כו'. תימה לרש"א דא"כ מאי איריא ביובל. תפי' בלא יובל נמי. דעל כרחך ביובל איירי. דאי בלא יובל קאמר דמחזיר א"כ אמאי איצטריך למימר דס"ל דירושת הבעל דאורייתא. ה"ל למימר דרבנן. ועוד דאיובל מתניא. וא"ל דאיכא פגם משפחה עד היובל. שאז כל הירושות חוזרות וז אינה חוזרת. ונראה שהם קבורים בשל אחרים. תוס' פ"ט דכתובות דף פ"ד. ודברי תימה מה שכתבו כל הירושות חוזרות שאין לך ירושה החוזרת אלא אשתו לר"א אבל לר"י בן ברוקה אינה חוזרת אלא בית הקברות וא"ל שא"ל שכל הבדות:

הבכורה. מיי' פ"ח מהלכות שמיטה ויובל ה"כ מיין בכ"מ: והיורש את אשתו. מיי' שם הכ"ח: והמיבם את אשת אחיו. מיי' שם הלכה ל': והמתנה. ירושלמי מעשרות פ"ב ה"ח מעשר שני פ"ח ה"ח פ"ל ה"ב: מתנה בכסף. מיי' שם ה"ם: ריב"ב אומר היורש את אשתו. כמונים פ"ל ע"ח:

שנויי נוסחאות

הבכורה. גד"ל ויוזות הבכור. והמתנה. נכי"ק ומתנה. מתנה בכסף. נכי"ק ונמסב"ב המתנה. היורש את אשתו. בד"ל ונכי"ק ונמסב"ב אף היורש. וינכה להם מן הדמים. נכי"ק ונמסב"ב. מהם את הדמים והנ"מ הניה כלעיל.

אור גדול

בע"ב. הכהן בודאי אינו זוכה בהפדיון. בפדיון הבן אמר קרא הוי' לך ופדה תפדה. דהיינו כשיהי' לך הפדיון או בנו פדוי. ועיין ברע"ב כאן וכ"ח ברש"י. וכמו דבהפרשה לבד אין בנו פדוי מקרא דיהי' לך. כן גם בנתינה בע"ב נלע"ד בודאי אין בנו פדוי מקרא דיהי' לך כיון דהכהן אינו זוכה בהפדיון].

יכין תפארת ישראל יכין

פד) דס"ל ירושת הבעל דאורייתא. והכי קיי"ל לרא"ש ורשב"א. ולרמב"ם קיי"ל שהוא מדרבנן [פ"א מנחלה]: פה) כל הנזכרין לעיל במשנה: פו) דס"ל נמי דירושת הבעל דאורייתא. ואם"ה ס"ל הכא דיחזיר. דמיירי שירש מעשתו בית הקברות שפייך למשפחתה. ובכל השנים ליכא פגם משפחה. דיוכל הבעל לומר להם שיקברו מתיהן שם ושלמו לו דמי קבר. אבל ביובל כשכל השדות חוזרות וז לא תחזור. ויהיה פגם משפחה. כיחשבו הכל שנזלה היתה בידם ונטלה מהם הנגזל. להכי אמרו רבנן שיהנו להבעל דמי השדה ויחזירה למשפחתה:

פרק ט א מעשר בהמה כו'. בכל מקום רגיל להזכיר בכור ומעשר ופסח שנין במתניתין [כדתנן שפ"ה דזבחים] להכי תני מעשר אגב בכור. ופסח דנפשי מיליה תנא בפסחים. תוס': נוהג בארץ ובח"ל. כתבו התוס' דהכא לעורך הוא. ולא פירשו למה וגרלה

פרק ט א מעשר בהמה א) נוהג בארץ ובחוצה לארץ. בפני הבית. והאידנא אמור רבנן. דלא

פרק ט א מעשר בהמה. כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש. ומקריבים חלבו ודמו. ומאחר הבשר נאכל לבעלים טהורים בירושלים כדין שלמים. ואם בעל מום הוא אוכלים אותו בטומאה בכל מקום: בפני הבית ושלא בפני הבית. והאידנא אמור רבנן. דלא

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ט א) שחייב כל אדם לעשר הבהמות שגולדו בעדרו. ומקריב מעשירי חלבו ודמו. ואחר נאכל כולו לבעלים

ציונים

פ"ט א מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ. כ"ב ע"א מיי' פ"ו מע' נטורות ה"ב סמ"ג עשין כ"ג:

תוספות חדשים

פרק ט א תוי"ט ד"ה מעשר כו' בכל מקום רגיל כו' וכ"ל מבוס דכמה דינים הנאמרים בבכור שדיק אמעשר כדאיתא במ"ג ואיצטריך למתני שלא העשר דקאי הבכור

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דלא לפרסו מעשר בהמה מכוס תקלה. דאין לנו בית להקריבה. וצריך לכסויי עד שתפול בה מוס. ואתי בה לידי תקלה דגיזה ועבודה. או שמא ישחטנה בלא מוס: אבל לא במוקדשין. כגון קדשים קלים. דליכא למאן דאמר ממון בעלים ניגטו סד"א ליעבר. קמ"ל והיה קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש: בכבשים ועזים. כלומר ומהג בכבשים ובעזים: וט' עשרין מזה על זה. מדרבי רחמנ' ולאן כדלקמן דמשמע כל לאן מין אחד חביב ליה לעניין מעשר: בחדש. שנולדו לאחר ראש חדש אלול. שהוא ר"ה למעשר בהמה: ובישן. שנולדו קודם אלול: ואין מתעשרין מזה על זה. מן החדש על הישן. ומן הישן על החדש דכתיב (דברים י"ד) עשר תעשר בכתי מעשרו' הכתוב מדבר ח' מעשר בהמה ואחד מעשר דגן מה מעשר דגן מחדש על הישן לא. דהא כתיב בכל שנה. דמשמע ולא משנה זו על שנה אחרת. אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא: **ב** כמלא רגל בהמה רועה. כמו שיכולות להשתמר ברועה אחד כשהבהמות רועות ומתרחקות זו מזו. והיינו שש עשרה מיל דבכל שלטא עינא דרועה ואם יש לו חמש בהמות בכפר זה וחמש בכפר אחר רחוק זה מזה שש עשרה מיל מביאין לאוך דיר אחד ומעשרין. ואם רחוקות יותר פעורות. דאמר קרא (ירמיה ל"ג) תעבורנה הצאן ע"י מונה משמע אם יכולות להמות ברועה אחד. מקרי לאן ותעבורנה תחת הסבט להתעבר. ואי לא. לא: שלשים ושנים מיל אינן מצטרפין. משום דבעי למתני בסמוך. שאם היה לו עדר באמצע אותן האמצעיות מצטרפות את הגדדים. להכי תני שאם הגדדים רחוקות זו מזו שלשים ושנים מיל. אין האמצעי מצרפן: מביא ומעשרין באמצע. ולא [מביא] באמצע ממש קאמר: הירדן מפסיק. שאם היו לו חמש בהמות מכאן וחמש בהמות מכאן וירדן באמצע. אין

אין האמצעי מצרפן. כלומר. אע"פ שיש אמצעי. כגון הרועה עצמו. או כליו של רועה. אין מצרפן. שאין מצרף אלא עדר. וכתב הס"ל הכי. וכך פסק הרמב"ם בס. ומיהו מאי דכתב הר"ב אותן האמצעיות לאו דוקא שיהו דוקא שרבה באמצע. דאפי' אחד באמצע וט' מכאן ותשעה מכאן מצטרפות. כיון שהאמצע עם כל אחד מהגדדין ראוין למנין י' כדאיתא בגמ': הירדן מפסיק. גמרא [דף נ"ה] דאמר קרא (יהושע י"ח) וירדן יגבול אותו לפאת קדמה הכתוב עשאו גבול בפני עצמו אלא מעתה ואחר הגבול ועלה הגבול (שם) ה"נ הכתוב עשאו גבול בפני עצמו כאן הכא דאמר קרא (במדבר ל"ד) זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב כולה א"י גבול א' היא. א"ה ירדן נמי. ארץ ולא ירדן. פירש"י ארץ כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ גבולות

הבית ושלא בפני הבית ב). בחולין אבל לא במוקדשין ג). ונוהג בבקר ובצאן. ואינן מתעשרים מזה על זה. בכבשים ובעזים. ומתעשרין מזה על זה ד). בחדש ה) ובישן ו). ואינן מתעשרין מזה על זה ז). שהיה בדין. מה אם החדש והישן שאינן כלאים זה בזה. אין מתעשרין מזה על זה. הכבשים והעזים שהם כלאים זה בזה. אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה. תלמוד לומר (ויקרא כ"ז) וצאן. ח משמע כל צאן אחדה): **ב** מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה ט). וכמה היא רגל בהמה רועה. ששה עשר מיל י). היה בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל. אינן מצטרפין יא). היה לו באמצע מביא ומעשרן באמצע יב). רבי מאיר אומר. הירדן מפסיק למעשר בהמה יג):

וגרסה משום דבגמ' לימא מתני' דלא כר"ע דתניא ר"ע אומר יכול יעלה אדם מעשר בהמה מח"ל ויקריבנו ח"ל (דברים י"ב) והבאתם שמה וגו' ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר כו' אפי' תימא ר"ע. כאן ליקרב דלא. כאן לקדש ולאכול במומו לבעלים. דיקא נמי דקא נסיב לה תלמודא. והבאתם שמה [הסיבו הקרבה] ש"מ והשתא אי דלא כר"ע אלטריך. ואי כר' עקיבא נמי אלטריך דקדים מיהא [לאכול במומו]. והרמב"ם בפ"ו מהלכות בכורות. סתיק המשנה כלשונה וירחה דס"ל דלא כר"ע: ושלא בפני הבית. כתב הר"ב והאידנא אמור רבנן דלא לפרסו מעשר בהמה מכוס תקלה כו' דבשב ואל תעשה מלי למיעקר ד"ת כמ"ש ברפ"י דיבמות ועוד דאין איסור אכילה קודם עיבור. אלא חכמים קבעו זמן. כדלקמן משנה ו'. ועיין לשון רש"י בהשתקפי ברפ"ג דבקלים. ובגמרא בבור נמי לקיימהו לאודנייהו לעכרי דלא ליקדש מעיקרא. ומסקי התוס' בפ"ק דף ג' דאה"נ דלדידן מצוה להשתתף עם העכרי כו' קודם שיצא לאויר העולם. כדי לפטרו מן הבכורה וכדמסיק בבור סי' ס"ך: ומתעשרין מזה על זה. כתב הר"ב מדרבי רחמנא ולאן דמשמע כל לאן מין אחד. שמביאה נקרבים שם. הרמב"ם פ"ז מה"ב. וכדכתב הר"ב בפ"ק משנה ד': [*בחדש. פי' הר"ב שנולדו אחר ר"ח אלול. שהוא ר"ה למעשר בהמה עיין במשנה ה': ואין מתעשרין כו'. כתב הר"ב מה מעשר דגן כו' דהא כתיב שנה שנה שכן נאמר (שם י"ד) תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה. וכן הוא בכוגיא [דף נ"ג ע"ב] ולעיל ברפ"ק דר"ה לא דקדק הר"ב בזה. וכתבו התוס' [דף נ"ג]. דהכא אתי הקיבא ומפיק מק"ו ולעיל בפ"ה מ"ב אמרינן אפכא. הכא לא מהוקש הקיבא דאע"ג דלר"י בר"י בפרקין משנה ז'. מהוקש ביטול באומר כו'. עיקר הקיבא דשנה שנה לא מתוקמא]: **ב** שלשים ושש מיל. פי' הר"ב שאם הגדדים רחוקות כו'.

ב מעשר בהמה מצטרף מו'. ל"ד ע"ב ע"ל ס"ו מכלי מגמות פ"ב פמ"ב עזרן ר"ב

שנויי נוסחאות

פ"ט א ונוהג. רבבקר ובצאן. כ"ר"ק נוהג בצאן ובבקר. ואינן מתעשרים. במכ"ב ואין.. מה אם. במכ"ב ומה.. בזה אין מתעשרין. בכו"ק ובמכ"ב אינן.. הכבשים והעזים כו"ק ובמכ"ב כבשים ועזים. שלא יתעשרו. במכ"ב שלא יהו מתעשרין. (ת"ל וצאן משמע כל צאן אחד). בכ"מ ליתא כ"ר. בד"ב ובכו"ק.. וצאן כל משמע צאן אחד וכן הגיס בכמ"מ וכן פי' רגמ"ה (נ"ב ע"ב) ועי' מלאכים. **ב** וכמה היא. בד"ן ריוות ופרלב יהא. היה בין. במכ"ב היו.. וכן בסמוך.

תוספות חדשים

לכאורה לכן תני כל דיני מעשר בני בכור: (ממהורש"ם זצ"ל):

תוספות רע"ק

פ"ט א [אות לו] במשנה משמע כל צאן אחד. היינו דלא לכתוב בקר וצאן ולכתוב וכל מעשר בהמה והוי ידעינן מזה על זה מק"ו דחדש וישן. אע"כ דבא לרבות דכל צאן אחד. והא דאין מעשרין מבקר על צאן ולא אמרי' בקר וצאן דבא לרבות ולערב דהכל אחד (ואי מק"ו דחדש וישן נימא דכבשים ועזים יוכיחו) דלענין זה ילפינן מהיקישא דמעשר דגן. דאין מעשרין מזה על זה. גמרא: [אות לח] תוי"ט ד"ח ואין מעשרין. ומפיק מק"ו. דהא יש ללמוד בק"ו מה כבשים ועזים דהוי כלאים זה בזה מעשרין מזה על זה חדש וישן דאינן כלאים לא כ"ש דמעשרין מזה על זה

יכין — תפארת ישראל — יכין

לבעלים בירושלים. ואם המעשר בעל מום. נאכל במומאה בכל מקום: ב) וקיי"ל דאינו טהג בזה"ז. כדי שלא יבטל בו בגיזה ועבודה. או בישלנו קודם שיומם: ג) אפילו בבלמים דממון בעלים הוא. אין חל שם מעשר עליו. מדכבר קדוש: ד) מכבשים על עזים או איפכא: ה) שנולדו מראש חודש אלול ואילך: ו) שנולדו קודם ר"ח אלול: ז) מדהוקש למעשר דגן שאינו מתעשר משנה על חברתה: ח) ואי"א לומר ק"ו איפכא מכבשים ועזים על חדש וישן. מדכתיב עשר תעשר דהיינו ב' מעשרות. של דגן ושל בהמה דהוקשו אחדדי. מה מעשר דגן אינו מחדש לישן. מדכתיב גבוה שנה בשנה. אף מעשר בהמה כן. והא דלא מייתי תנא הך ק"ו והך ילפותא. היינו מדבעי לאשמעינן קולא ודו"ק. א"נ משום דילפותא דכל לאן אחד אינו שטוב כל כך כילפותא דהיקש דעשר תעשר: ט) כדי מרחק שיהיו הבהמות כשהולכים ורועים יכולים להשתמר כולם מרועה א': י) דעד הכא שלטה עין הרועה שהוא עומד באמצע הע"ז יוכל להשגיח לאן ולאן באחרן מישור. ולהכי כשיש לו ה' בהמות כאן וה' בהמות בכפר רחוק מכאן ט"ז מיל מצטרפי. ומביאין יחד ומעשרן. ובדחוקות יותר פעורות מלהתעשר: יא) וסרי אפילו בע"ז מיל ופורתא אין מצטרפין. ואפ"ה נקט ל"ב מיל משום סיפא. דאפ"ה אמצעי מצרפן: יב) אפילו ט' מכאן וט' מכאן ו' באמצע. מצטרפין. וכוגסן כולן לדיר ומעשר א'. ומניח הע' הנשארים לגורן האחד להצטרף עם אותן שיולדו אח"כ. אבל רועה וכליו באמצע אין מצרפן: יג) אף דאפי' כותבי הארלות דהבו היותר

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מעשר בהמה פרק ט בכורות

ג הלקוח או שניתן לו מתנה פטור ממע"ב. כ"מ פ"ב לעיל י"ח פ"ח פ"ק ק"ו פ"ח ירושלמי שקלים פ"ח ה"ד קדושין פ"ח ה"ו מי' פ"ו מה' בכורים ה"י ספ"ב עפין כי"ב: **האחים השותפין שחייבין בקלבון.** כ"מ פ"ב שקלים פ"ח מ"ז ריטב"א ל"מ פ"ב הולין כ"ה ע"ב ע' ירושלמי דמאי פ"ו ה"ז שקלים פ"ח ה"ד קדושין פ"ח פ"ו מי' פ"ו מה' נכורות ה"ו ופ"ב מה' שקלים הלכה ד"ס ספ"ג עפין כי"ב: **חלקו וחזרו ונשתתפו.** ע' ירושלמי שקלים פ"ח ה"ד: **ד הכל נכנסין לדיר להתעשר.** כ"מ פ"ח מי' פ"ו מה' בכורים ה"ד סמ"ג עפין כי"ב:

שנויי נוסחאות

ג הלקוח או שניתן לו מתנה. בד"ב הלקוח שנתן..;בכי"ק.. ושניתן..; במסב"ב הלוקח..במתנה. **האחים השותפין** שחייבין בקולבון. במסב"ב .. והשותפין .. וגוגה בסע"מ השותפין כשחייבין.. ועי' תוי"ט; במסב"ב בקלבון. ושחייבין בסע"ב. במסב"ב חייבין.. וגוגה בסע"מ וכשחייבין .. (קנו מתפיסת כו' ואם לאו פטורין). בכי"ק בטעות מתבוסת; בס"מ מתפוסת..; בכי"מ ליתא כ"ז. **וחזרו.** ד **הכל נכנסים** במסב"ב נכנסין..;

תוספות חדשים

ג תוי"ט ד"ה פטורים ממעשר כו' דאיפכא ליכא למימר כו' ולינ דה"ב לא לכתוב בקרבס כו' דמכ"ת למעט שותפות דאיתא בתולין דף קלים דתכיב כמה דכריס דאטריך לרבות שותפות סיכא דאיכא שם מיעוט. ועוד כבר אתרבי מעשר דגן בשותפות דאיתא שם בתולין וכוס יפני' מעשר בסמה מיעיס כמו דלעיל חדש ויכן בר"פ אבל גבי בכור לאטריך בקרבס דאיתא שם בתולין כיון דכתיב בקרב למעט שותפות נכרי: ובזה מיושב לי עוד קושית אחת דמל"ל דיהיה אתי לרבות הפוסח הבית דלמא כא לרבות שותפות ישראל ולך בא למעט שותפות נכרי דבכל גוונא דכתיב שם בתולין כמה דכריס בים בכם ריבוי ומיעוט ע"ש אלא כנ"ל דא"ל לא לאטריך דלילף ממעשר דגן: (ממהורש"ח ז"ל):

לקוטים

פ"ט ג בתשנח קנו מתפיסת הבית לך בבא כוי פירושא דרישא וזהת לפי במלי דשליק שחייבין במ"ב ופטורין מן הקולבון ומלי דתכן ואם לאו פטורים דנרשה יתור נפיש

ג הלקוח או שניתן לו מתנה. פטור ממעשר בהמה יד). האחים השותפין טו) שחייבין בקולבון טז). פטורים ממעשר בהמה יז). ושחייבין במעשר בהמה יח). פטורין מן הקולבון יט). קנו מתפיסת הבית כ). חייבין כא). ואם לאו פטורין כב). חלקו וחזרו ונשתתפו. חייבין בקולבון ופטורין ממעשר בהמה כג): ד הכל נכנס

גבולות דארץ הייב חד. ולא גבולות דירדן: **ג הלקוח** כו' פטור ממעשר בהמה. כתב הר"ב בגמ' ילפינן לה מדכתיב בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך כו'. ועשיה ודאי לא מצית מוקמת בבכור כו'. וכתבו התוס' תימה דבר"פ עד כמה. לעיל דרשינן לענין בכור [כמ"ש שם בר"פ] אמר קרא וכן תעשה סוסיך לך הכתוב עשיה אחרת בשורך. וי"ל דהא דדרשינן ליה בבכור משום דכתיב בבכור. אבל מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשיה דרשינן ליה למעשר [משום דבבכור לא שייך עשיית קדושה] ע"כ. ובגמרא ואימא תנהו ענין לחטאת ולאכס דומיא דבכך מה בכך שאינו בא על חטאת אף לאחר ובקרבן שאינו בא על חטאת. ואימא תנהו ענין לעולה ולשלמים דומיא דבכך שאינו בא בנדר ונדבה. אלא הובה. ואימא תנהו ענין לעולת ראיה. דומיא דבכך שאין קביע לו זמן אלא כשעולד קדוש: האחים השותפים. פי' הר"ב האחים שחלקו כו'. וז"ל רש"י האחין שהן שותפין כשהן חייבין בקלבון. כדמפרש לקמן שחלקו בנכסי אביהם. ואח"כ נשתתפו. ע"כ. ועיין בספ"ק דשקלים גירסא אחרת דגרס והכותפים והיא להרמב"ם כמ"ש שם בס"ד: שחייבין בקלבון. פי' הר"ב כשמביאים שקליהם וכו' ונותנים בני קלבונות. וכ"פ בספ"ק דחולין. ולא נקט אליבא דהלכתא כמ"ש שם. ומ"ש הר"ב והקלבון הוא הכרע עיין מ"ש בזה בספ"ק דשקלים: פטורים ממעשר בהמה. פי' הר"ב שכשותפות פוטר ממעשר בהמה. דכתיב אשר יהיה לך וכו' אם היו ענין לבכור דאיתיה בשותפות. דכתיב ובכורות בקרבס ולאכס דאיפכא ליכא למימר לפטור בכור משותפות. מדכתיב יהיה לך. ולחייב מעשר בשותפות מדכתיב בקרבס ולאכס ואם היו ענין לבכור כו'. דכיון דהני קראי תרוייהו בבכור כתיבי אין לנו לקיים בו הכתוב דמיקל. ואיתן הכתוב המחמיר באם היו ענין וכו'. ועוד דהא בכור חמור ממעשר. דקדיש מרחם. וכולו לכהן: **ד הכל נכנס לדיר להתעשר.** כתב הר"ב הכל לאהויי רובע וגרבע כו'. ואע"ג דלא חזו להקרבה יאכלו במומן לבעלים רש"י. ובגמ' דכתיב (ויקרא כ"ג) כי מבחחם בהם מום בם לא ירצו לכם. ותנא דבי ר' ישמעאל. כל מקום בגמ' בו הבחתה היו אלא דבר ערוה ועבודה זרה דבר ערוה דכתיב (בראשית ו') כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ עבודה זרה דכתיב (דברים ד') פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל. וכל שהמום פוסל בו. דבר ערוה

אין מלטרפין ופטורות. ואין הלכה כר"מ: **ג הלקוח** או שניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה. בגמרא ילפינן ליה מדכתיב (דמות כ"ג) בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך ולאכך. מה בניך אינם בלקוח ומתנה דלא ס"ד בהו לקיחה ומתנה אלא אלו מולדו. אף לאכך ובקרך. אינו בלקוח ומתנה. ואע"ג דהאי קרא בבכור הוא דכתיב והכן ילפינן מעשר מינה. הייגו מבום דכתיב כן תעשה לשורך. ועשיה ודאי לא מצית מוקמת בבכור. דהא מרחם קדוש. ולא בעי עשיה שיקדישנו האיש. אם היו ענין לבכור תנהו ענין למעשר בהמה: האחים השותפין. האחין שחלקו בירושת אביהן ואח"כ נשתתפו: כשחייבין בקלבון. כשמביאין שקליהן מביאין שני חלאי שקלים ונותנים שני קלבונות והקלבון הוא לבן הכרע שחייבין להכריע שקליהן. ואם נתנו בין שניהם שקל שלם נותנים שני קלבונות שהיה להם לשקול לחלאין: ופטורים ממעשר בהמה. מכל המולדים להם כל ימי השותפות. שהשותפות פוטר ממעשר בהמה דכתיב אשר יהיה לך ולא של שותפות. ואע"ג דהאי קרא בבכור הוא דכתיב אם היו ענין לבכור דהא במעיקן דאיתיה בשותפות דכתיב (דברים י"ג) ובכורות בקרבס ולאכס. הנהו ענין למעשר בהמה: וכשחייבין במעשר בהמה. כגון אם לא חלקו מעולם שתפוסת הבית קיימת דהייגו שירושת אביהן עומדת חייבין במעשר בהמה לעשר כל המולדים להם כל ימי שותפותם. דהכי אמרינן בברייתא יכול אפי' קנו בתפוסת הבית. ת"ל יהיה דמשמע מ"מ: ופטורים מן הקלבון. לגמרי משוקלין בין שניהם שקל שלם. בממון אביהם בחזקתו עומד והאב משוקל על בניו לו על א' מבני עירו ופטרו בשלו פטור מן הקלבון. דהכן בשקלים השוקל בשביל העני לו בשביל שכנו או בשביל בן עירו פטור מן הקלבון. ובניו נמי אין מלוה שקליהם עליו. והוי ליה כשכנו ובן עירו: קנו בתפוסת הבית חייבין. במעשר בהמה כדאמרינן ת"ל יהיה דמשמע מ"מ שיהיה. ובפירושי רבותי מלאתי. דהאי קנו לא שלקחו במעות. אלא שנפלו להם בהמות מירושת אביהם: חלקו וחזרו ונשתתפו. הוו כשותפים דעלמא. ופטורים ממעשר בהמה. וחייבין בקלבון: **ד הכל נכנס לדיר להתעשר**

יכין — תפארת ישראל — בועז

היותר גדול הוא כ' אמה. עכ"פ הכתוב קראו גדול. ולהכי בים לו ה' מכלן וה' מכלן. פטורים ממעשר: יד) דאינו חייב לעשר רק הולדים אלו. מיהו בקנאן במעי אמן. אז קודם שנלמו להם ז' ימים מלידתן. חייבין במעשר [רמב"ם פ"ו מבכורות י"ב וט"ו]: טו) בירושת אביהם: טז) דאיינו כשחלקו וחזרו ונשתתפו. אז כשמביאין שקליהן. אף שרצו ליתן ביחד שקל שלם. נותנין ב' קלבונות. כב' וכרייס: יז) מכל המולדים להן בימי שותפתן. דינן ככל שותפין בפטורים ממעשר בהמה: יח) דאיינו כשלא חלקו עדיין ירושתן: יט) דהו"ל כאילו אביהן עדיין חי. וכשמוקל אז בעד בניו אז בעד אחר פטור מקולבן: כ) הלו קנו אינו ר"ל שלקחו במעות. דהרי לקוח פטור ממעשר. אלא ר"ל שזכו הבהמות בירושת מתפוסת הבית. והך בבא פירושא דרישא הוא. ור"ל מה שאמרנו שכשחייבין במעשר בהמה פטורין מקולבן. הייגו בקנו וזכו בהבהמות מתפוסת הבית. ולא הלקו את הירושה: כא) במעשר בהמה. ובכה"ג פטורים מקולבן: כב) ממעשר: כג) הך בבא פירושא דואם לאו הוא. ור"ל מה שאמרנו ואם לאו. הייגו אם חלקו וכו' (א):

פרק ט (א) ויאמר התיעוק שמגלא בגד העיסה. כך נלחקתי לפרש

על דעת רבותינו רש"י ור"ב. אבל כל שעיניים לו ירא כמה מסדותן עליון כאלו לנו בלשנא דמתיתין. אם יומא דהאי ואם לאו. יהיה פירושא של כשחייבין בקולבן. ויחזור התנא ויפרש הואם לאו דהיינו כשחלקו וחזרו ונשתתפו. וא"כ האי בבא דקנו מתפוסת הבית פירושא דרישא הוא. אבל דאמרן. ולא מובעיא בירשו הבהמות להיות מתפוסת הבית. ודאי חייבין במעשר. אלא אפילו קנו ולקחו בהמה ממעות ירושה שבתפוסת הבית. וילדו אלון. אע"ג דזוזי כמאן דפליגי דמי. [כב"מ דס"ע א']. והו"א דהו"ל כחלקו המעות וקנו הבהמות ונשתתפו ולפטרן ממעשר. קמ"ל דאפ"ה חייבין במעשר. דהא דאמרינן זוזי כמאן דפליגי דמי. הייגו רק שיכול לחלוק בני ידיעת חברו. אבל הכא אינא חלקו עדיין. הו"ל כאילו אביהן חי וקנה הבהמות והולידו אלו. והדר קאמר ואם לא. ר"ל ואם לא קנו הבהמות יחד מתפוסת הבית. רק כל א' קנה לבד בהמות ממעות שנטל מהירושה. לרפו אח"כ יחד הבהמות. פטורין. דשותפין פטורין ממעשר בהמה. ובתר הכי נקט רבותא עפי. דאפילו חלקו הבהמות לחלוק וחזרו ונשתתפו. אף שהן עצמן הבהמות שירשו מאביהן אפ"ה פטורין ממעשר. דכיון שכבר חלקום. שותפין גינהו.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

להתעשר. הכל לאתויי רובע וגרבע ומוקלה שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה. ונעבד שעבדו הבהמה עצמה ואתנן זונה ומחיר כלב וטומטום ואנדרוגינוס. בכל אלו אע"פ שהם פסולים לקרבן נכנסין לדיר להתעשר דכיון דלא הקפידה תורה בבעל מום לגבי מעשר כדכתיב (ויקרא כ"ז) לא יבקר בין טוב לרע. לא הקפידה כמו בכל הך פסולין: חוץ מן הכלאים ויוצא דופן וכו'. דת"ר שור או כשב (ויקרא כ"ב) פרט לכלאים דהיינו הבא מתיש ורחל. או עז פרט לנדמה. שבא מאיל ורחל ודומה לעז. כי יולד פרט ליולא דופן. והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן. תחת אמו פרט ליתום שמתה אמו כשילדתו. דכל הני פסולים לקדשים ומעשר בהמה יליף מקדשים. בגזירה שוה. נאמר כאן (שם כ"ז) תחת השבע ונאמר להלן תחת אמו. מה להלן פרט לכל השמות הללו. אף כאן פרט לכל השמות הללו. וטרפה נמי איכא נכנסה לדיר להתעשר. דכתיב (שם) כל אשר יעבור. פרט לטרפה שאינה עוברת. כגון שנתתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה. שהיא אחת מן הטרפיות וה"ה לכל שאר מיני טרפיות: והשלח קיים. הטור קיים תרגום והפשיטו ויבלה: אין זה יתום. לפי שיש מקומות שכשהבהמה מתה מחמת לידה מפשיטין אותה ומלבישים בעורה את החיה [את] הולד כדי שיתחמם ומעלי ליה. כאילו היתה אמו חיה. ואין הל' כר' יהודה: **ה** שלש גרנות למעשר בהמה. בשלשה פרקים בשנה הבהמות מתעשרות. ולשון גרנות כתבותא גורן שהיא עבודה למעשר. ואין אוכלים ממנו עד שיעשרו. כך בשלשה פרקים הללו אין אוכלים מן המקדש רובע וגרבע וכו' והשיגו הראב"ד מאי טעמא לא הני יתום. וכתב הכ"מ שהר"י קורקוס תירץ דיתום הוי בכלל יולא דופן. דאין שמולד אחר שנשחטה אמו [דהרמב"ם והראב"ד נקטי לה והשמיטו למתה. וכבר השיגו הכ"מ בזה] אין זו לידה. וכך אמרו בפ"ב דחולין. [דף נ"ח ע"ב] אי דמתה אמיה והדר ילדתיה מכי יולד נפקא. וכתב רש"י דהיינו יולא דופן ושם העמידו הפסוק בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים. ומשום דקי"ל דא"א לגמלש [כמ"ש לעיל פ"ב משנה ו'] השמיטו רבינו עכ"ל הכ"מ. ואולי דמש"ה נמי לא קפיד הכא למתניה בכולי דוכתי דכיון דא"א לגמלש. אין לנו יתום אלא כולהו מפסלי לגבן משום יולא דופן. ואלא מיהת בחד דוכתא דהיינו הכא תנייה משום דהא איתא עכ"פ. ומש"ה לא תני ליה בחדא מדיני קדשים דא"כ ה"ל למתני בכולהו דבוין הן דכולהו בקדשים איירי. אלא תני לה הכא במעשר ובכולהו דקדשים לא תנייה משום דליתיה לגבי דידן דא"א לגמלש. וקשיא לי על הראב"ד. דלא על הרמב"ם תלונתו. אלא על מכניות דזבחים ותמורה ואהיא ברייתא שממנה העתיק הרמב"ם. וירלה לי דהה"נ שכך היא הסגנון והיינו דכתב מ"ט לא הני. ואילו על הרמב"ם תלונתו לא הל"ל בלבון תני: [*והשלח. עיין בפי' משנה ו' פרק ה' דמכשירין]: אין זה יתום. כתב הר"ב שיש מקומות כו'. ומלבישים בעורה את החיה את הולד כך הגהתי דבברייתא תני את החיה: ופירש"י זה הולד ומשיים רש"י דכיון דהעור מהני לולד דומה כמי שאמו קיימת: **ה** שלש גרנות למעשר בהמה כו'. שנויה ג"כ ברפ"ג דשקלים ועמ"ש שם בס"ד. והא דקרי לסוכות חג טפי מאיך כתבתי במשנה ב' פ"ק דר"ה: ולא

יבין תפארת ישראל יבין

בד) אפילו רובע. וגרבע. ומוקלה שהפרישו להקריבו לע"ז. ונעבד שעבדו הבהמה עצמה. ואתנן. ומחיר כלב. וטומטם ואנדרוגינוס אף דאולהו לא חזו להקרבה. ואם יצא מהן בעשירי. יאכלו כשיוממו. חוץ מטומטם ואנדרוגינוס שהם כבר כבעל מום: (בה) בשה מתים ורחל. ודומה נמי הוה בכלל כלאים דהיינו עז שילדה כמין רחל או איפכא: (בו) היינו תוך ז' ימים מלידתו: (בז) קודם שנולד. והא דלא קרי ליה שליל [וכרים פ"ז דחולין]. כ"ל דהיינו טעמא משום דשליל היינו שקרב בטן אמו ומצאו חי. משא"כ יתום היינו שיצא הולד מעצמו דרך הרחם. ולפיכך לרבותא נקט הכא יתום. דאף שנולד דרך הרחם אפ"ה דינו כיולא דופן. וכ"ש שליל דיולא דופן ממש הוא דלא עדיף יולא דופן לאחר מיתה מיולא דופן מחיים [ומה שהקשה רתוי"ט דלמה לא נקט יתום בקדשים ותמורה. לאמורה י"ל משום דמדאוריתא א"ל שחיטה. וא"כ א"א להקריבו אלא במעשר דאף בא"א נכנס לדיר להתעשר כרובע וגרבע וחבריו. להכי סד"א דגם זה יכנס. קמ"ל. אבל באמת א"א לומר כן. דהא תיגח נשחטה אבל מתה אמו דלריך הולד שחיטה [בחולין פ"ד מ"ה]. ואפ"ה פסול להקרבה עכ"פ משום דהוא יתום הו"ל למנקטיה נמי גבי קדשים. ואפ"ה י"ל דבקדשים מדא"ל למתני שחוטה לא תני נמי מתה. אלא נקט תרוויהו גבי מעשר וכ"ש בקדשים]: (בח) שעור אמו קיים [שעור מיד אחר שנפשט ולדה שלת [כר"ב מכשירין פ"ה]. וי"א דשעור שיש שעיו הסער והאמר עדיין ולדה שלת. כמו עומדין בשלחין [שבת פ"ד]: (בט) שלוקחין העור וכורכין בו הולד. ועי"ז מתחזק הולד מריח העור ההוא. כאילו אמו חי אצלו: ל) מלת גורן עיקר פירושו הוא לבון אסיפת הבואה שנגמרה. שאז מתחייבת במעשר. כדתנן איזה גורן למעשרות [מעשרות פ"א מ"ה]. ומה"ש קרי נמי לזמן אסיפת הבהמות בשם גורן. משום שהבהמות המוכנות בכל שנה דומות לגמזי השדה. וגם דינן כגמזי שדה. דקודם שהוקבעו התבואה בגורן מותר לאכל ממנה ארעי וא"ל לעשר. ואח"כ אסור. וכ"כ בבהמות קודם הפרק של חיוב מעשר שלהן. מותר למכור ולשחוט מהן בלי מעשר. ונכנסינ

ציונים

יתום כל שמתה אמו אז שנשחטה. מיי' פ"ג מה' מלכים מזנח אלפ ז': **ה** שלש גרנות למעשר בהמה. כ"ז פ"ב שקלים פ"ג מ"א כל המכנה מיי' פ"ז מה' מעשה הי"ח ממ"ב עשין מ"ב

שנויי נוסחאות

לדיר. בכי"ק לדר. הכלאים (והטרפה). במסב"ב.. כ ל א י ם וטרפה; בד"ל ליתא. ויתום; בכי"ק ובמס"ב והיתום. איזהו יתום. במסב"ב ואיזהו..; בכי"ק.. היתום. או שנשחטה. בכי"ק או ששחטה; במסב"ב [או] שנשחטה ואח"כ ילדה. **ה** בפרס הפסח כו' בפרס החג. בכי"ק החג והן גרנות של מעשר בהמה וכן סיגא במסב"ב (וסכובפרס העצרת ובפרס החג..) וכ"ה בהוספה והן גרנות כו' גם בכי"מ; בשקלים רפ"ג בגורן בפרוס.

תוספות רע"ק

ד [אות לט] הרע"ב ד"ה הכל נבנס. ואתנן זונה. ומשכחת לה שנתן לה בשהוא עובר במעי אמו דבבח"ב לא מפסר משום לקוח. דאילו לקח עשרה עוברים במעי אמו בולן נכנסים לדיר להתעשר (גמרא דף נ"ו ע"א):

לקוטים

נפשם הכא מסיים בהר הכי תלקו וחזרו וכו' אלא נראה דכ"ל דלפי' קודם תלוקה אם לא קנו מתפיסת הבית אלא שכל אחד הי"ל ליזה משום משלו שהי"ל נמי בתב ומאותם המעות נשתתפו וקנו אף על גב דבעיקר הילוקה עדיין לא חילקו מ"מ בשלו מיהא בותפים מיגו ובעורים ממ"ב והרמ"ן פי' בד"א ע"ע. (ש"ל): ד תי"מ סד"ה הבל וכו' אלא דקשיא וכו' עיין להרמ"ן ז"ל מ"ש על זה כי דברין מיים שם לתולאיהם דגם לתנדוגינוס שפק הוא אלא שיגנו דומה לספקא דטומטום ולעיין הקו' להרמב"ם ז"ל תי' דבללו בכלל מ"ש שם כל בהמה שהיא ספק וכו' הכי זה פטורה מן המעשר ובפרק ג' דח"מ כתב שטומטום ואנדרוגינוס פסולין למזבח לפי שהם ספק זכר ספק נקבה וכו' ע"ש והנ"ל הטיב עליו ותימה מאי קאמר הכא הרמב"ם שם בבכורות מפרש דברין ו"ל כל בהמה שהיא ספק וכו' לפיכך טלאים שנתערב בהם יתום או לקוח או כיולא בהן הרי אלן פטורין וכו' הא קמן דאלא מיירי בספק

מן הבהמות ולא מוכרים מהן עד שיעברו אותן: פרוס הפסח. ט"ו יום קודם הפסח דהיינו יום אחרון של אדר. ולשון פרוס. פלגא. מלי הזמן שבולען בהלכות הפסח. דתניא בוחלין בהלכות הפסח. קודם לפסח ל' יום. וכן פרוס עצרת ט"ו יום קודם. וכן פרוס החג. דהיינו יום אחרון של אלול. וקבעו הגך תלתא זמני שיהיו קובעות למעשר בהמה כדי שיהיו בהמות מצויות לעולי רגלים. דאע"ג דתנן במתני' שעד שלא הגיע זמן הגורן מותר למכור ולבתוב דגורן הוא הקובע למעשר. אפילו הכי לא אתמי להו אינשי עד דמעברן דניחא ליה לאינשי לקיומי מצוה בממוניה בדבר שאין חסר בו כלום. כגון מעשר בהמה שהוא עצמו מקריב מעשר ואוכלו בעצמים. ואם לא היו מעשרים בג' פרקים הללו היו הרבה נמנעים למכור. לפי שלא יעברו. ולא היו בהמות מצויות לעולי רגלים: בן עזאי אומר בתשעה ועשרים באדר. דהיינו ט"ו ימים קודם הפסח. אלא דר"ע סבר אדר הסמוך לניסן. פעמים חסר. פעמים מלא. וט"ו יום קודם הפסח. פעמים מתחילים בתשעה ועשרים באדר. פעמים בל' באדר. הלכך לא קבע ליה זמן. וכן עזאי סבר אדר הסמוך לניסן לעולם חסר. ותחלת פרוס הפסח הוי לעולם בכ"ט באדר: באחד בסיון. מתוך במיעוט בהמות יולדות מניסן ועד עצרת. אי מקדים ומעבר להו ט"ו יום קודם עצרת כולן יהיו נאכלין

תוספת יום טוב

ולא אמרו בא' בתשרי. כתב הר"ב דהוא ר"ה למעשר בהמה. ומעמא כתב הר"ב ברפ"ק דר"ה: ואי אפשר לעשר ביו"ט. פי' הר"ב משום סקירתא וכו'. כתבו התו' ותיפוק ליה דאין מקדישין ביו"ט [כדתנן במסכת ב' פ"ה דבילה] ומסקינן כיון דעשירי קדום. אפי' לא קרא עשירי [כדלקמן בסוף פרקין] לא מתסר [משום] הקדש ביו"ט: רמ"א בא' באלול. ומעמיס כתב הר"ב ברפ"ק דר"ה וירלה דלדידיה נמי בכ"ט באב מעברין דהא בעינן היכרא. כדכתב הר"ב בדברי ר' אלעזר ור"ש. וזו סברא קיימת היא דמש"ה אמרינן בגמ' דחדא ועוד קאמר והא דמפרש בבן עזאי דטעמיה דבכ"ט מעברין משום דמספקא ליה. האמת מפרש מדאמר האלוליין

הפסח לא). בפרס העצרת לב). בפרס החג לג). דברי רבי עקיבא. בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר לד). באחד בסיון לה). בעשרים ותשעה באב לו). רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים באחד בניסן לז) באחד בסיון לח). בעשרים ותשעה באלול. ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול. ולא אמרו באחד בתשרי לט). מפני שהוא יום טוב. ואי אפשר לעשר ביום טוב מ). לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול. רבי מאיר אומר באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. בן עזאי אומר האלוליין מתעשרין בפני עצמן מא): ן כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול הרי אלו מצטרפין מב). חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אינן מצטרפין. חמשה לפני

קודם עצרת ולא תהא בהמה מצויה לעולי רגלים: בתשעה ועשרים באב. בן עזאי לטעמיה. דאמר לקמן. האלוליין מתעשרות בפ"ע. ואין מצטרפין עם אותן שנולדו קודם אלול. דשמא באחד באלול ר"ה למעשר בהמה והוו להו חדש ושן ומספקא ליה אימת הוי ר"ה או אלול או תשרי הלכך לא קבע זמן גרגן של קייטי בכ"ע באלול דלא ליתי לגרופי הנולדים באלול בהדייהו: באחד בניסן. סברי כרשב"ג דאמר בוחלים בהלכות הפסח קודם לפסח ב' שבתות. והיינו נמי בהלכות הפסח דמעברינן לבהמות כי היכי דליתחזו ברגל: באחד בסיון. כדאמרן טעמא דבן עזאי. לפי במיעוט בהמות יולדת מניסן ועד עצרת: ולא אמרו באחד בתשרי. ואע"ג דהוא יום ב' שבתות: מפני שהוא י"ט. חדא ועוד קאמר. חדא משום דבעינן היכרא בחדש ושן דאחד בתשרי הוא ר"ה למעשר בהמה ואע"ג דלא אתי לגרופי דתשרי בהדייהו דהא אכתי לא נולד בוסר טלה היום. ואי נולד מחוסר זמן הוא. אפ"ה לא מעברינן הוא יומא מבוסר דבעינן למעבד היכרא בין חדש לישן. דלידעו איכסי דלא לגטרפו החדש עם הישן. ועוד מפני שהוא י"ט. מבוסר סקירתא לבע אחוש שנובע בו העשירי כדי שיהא ניכר ואסור לגבוע ביו"ט: האלוליין מתעשרין בפני עצמן. כדפרישנא לעיל דמספקא ליה אי הוי ר"ה למעשר בהמה אחד באלול או א' בתשרי. הילכך אין מתעברין האלוליין עם הנולדים מתשרי ואילך. מבוסר דלא ליגטרפו ישן בחדש: ן כל הנולדים. הך סתמא כר' אליעזר ור"ש: חמש לפני ר"ה.

לגב

ואי אפשר לעשר ביו"ט. מ"ל מה' יו"ט פכ"ו: רמ"א באחד באלול נו. האלוליין מתעשרין בפ"ע. ר"ש ג' ע"ח ר"ה פ"ח ה"ח כל סמנה: ן כל הנולדים באחד בתשרי. ר"ן ע"ב מ"ו. פ"ז מה' נטעים פ"ו:

שנויי נוסחאות

באחד בסיון. בכי"ק וכבי"מ באחד בניסן (ז). בכ"מ בב"ט באב. בכי"מ בב"ט באלול. רבי אליעזר. בד"ל ובכי"ק וב.י"מ ובמבכ"ב ר' אלעזר. (באחד בסיון) בכ"ט באלול. בכי"ק ובאחד. ובב ט: בכי"מ ליתא. ראש השנה. בכי"ק ראש שנה. האלוליין. בכי"ק ובמבכ"ב האלולים. ן מאחד בתשרי. בכי"ק באחד..

ראשון לציון

פרק ט ה במשנה בפרוס החג

נמשכ"ג אותה עוד (וכן בגנות של מעבר בהמה) למנס עיקר הנוסחא כדהכא:

לקוטים

בספק דאמדרגיום מידי ע"ב. ולק"מ דבשלמא אם היה כותב הרמב"ם ז"ל כיון עלאים מתערב בהם יהום וכו' אז כוח משמע ודאי דלא נתיא אלא לכך סיקתא ותו לא אלא הרמב"ם כיון תהלה כל מידי דספק ובודאי דאמדרגיום נמי בכלל ובתר הכי כתב שמעיקר זה נלמד נ"כ דין האלוים בתערב וכו' וז"ש לפיכך ופשוט. (שם): ד"ה ויתום וכו' והשמיטו לתה וכו' מיבלא דהתם בהא"מ לא הזכיר הרמב"ם ז"ל אלא שנולד אחר שנשחטה אמו אבל בפ' ו' דבכורות כתב וכן היתום שמתה אמו לו נשחטה עם ולדתו וכו' ושם בהא"מ הדא מיניהו נקא ולידך אתיא במ"ש דה"ק כל שנולד אחר שנשחטה אע"ג דאכתי חיה היא כיון דנשחטה הביבה ממתה וכ"ש מתה לגמרי אלא דק"ל על מתניתין דתני ר' יהושע לפילו נשחטה אמו והשלת וכו' ולדידיה לא ידעינ ליישב מ"ש דקא שנשחטה דעפי הולל מתה דהוא רבותא לדידיה. (שם):

יבין תפארת ישראל יבין

וכשיגיע הפרק הוטבל למעבר ואסור לשחטן או למכרן עד שיעבר: לא) פרוס בלשון יון ר"ל קודם. ור"ל הלא ט"ו יום קודם פסח. [רק בחו"ל נתנו טעם למה קבלו המלה ללשונו. כמו שעשו במלת אפותיקא ודייתיקא וכדומה הרבה. וס"ל פירשו מלת פרס לשון פרוסה. דהיינו תלי הזמן שדורשין בו דיני פסח. דהיינו ל' יום קודם פסח. דתליה היינו ט"ו יום. ועמ"ש רפ"ג דשקלים]: לב) ט"ו יום קודם עצרת: לג) ט"ו יום קודם סוכות. דהיינו כ"ט אלול. ותקנו ג' זמנים הללו. דאע"ג דמותר למכור ולשחוט קודם שיעבר ולגליל. אפ"ה ישראל קדושים הם. ואין מוכרין ואין אוכלין מהם עד שיעברום. כדי לקיים מצוה בדבר שאין חסר בו כלום. שהרי אינו מקריב ממעבר רק הלבו ודמו. והשאר אוכלו כולו. לכהי תקנו שיעברום בזמנים הללו. כדי שלא יצטרך להמתין עד סוף שנה לעבר על כולן יחד. ותקנו זמני המעבר סמוך לרגלים. כדי שיהיו בהמות מצויות לעולי רגלים: לד) היינו נמי ט"ו יום קודם פסח. רק דר"ע ס"ל אדר הסמוך לניסן פעמים שהוא מלא פעמים חסר. וכשהוא מלא אז יום ט"ו קודם פסח הוא ל' של אדר. ובן עזאי ס"ל דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר. ואז"כ פרוס הפסח הוא לעולם בכ"ט אדר: לה) דמדאי אפשר לעבר בסיון רק הנולדים בין פסח לעצרת. והרי הנולדים בזמן מועט כזה מעטים הם. ואם יעברום ט"ו יום קודם. יאכלו מהם הרבה אחר שיעברום. ולא יהיו בהמות מצויות לעולי רגלים. ואע"ג דגם כשלא יעברן מותר לאכלן קודם זמן הגורן [כלעיל סי' ל'] אפ"ה אינו רגיל לעשות כן מדבעי למעבד מצוה דמעבר כולו לבעליה ואין לכהן בו כלום: לו) לטעמיה אזל. דס"ל דאלוליין מתעשרין בפני עצמן. משום דמספקא ליה אי בא' באלול ר"ה למעבר בהמה. או שמא ר"ה של תשרי ר"ה למעבר בהמה. להכי הנולדים באלול אין מצטרפין עם הנולדים מקודם. דשמא ר"ה שלהן אלול. והו"ל חדש ושן: לז) ס"ל כרשב"ג דאמר בוחלין בהלכות פסח ב' שבתות קודם פסח. והא שיעברו הבהמות הוא ממהלכות פסח כדי דלתחזי בבהמ"ק בקרבן ברגל: לח) ס"ל כבן עזאי סי' ליה: לט) דלבטתיה בסימן ל"ז. בב' שבתות סני: מ) חדא ועוד קאמר. חדא כדי שיכירו דא' בתשרי ר"ה למעבר בהמה. דאע"ג דלא אתי לגטרופי הכי דא' בתשרי בהדייהו. דהרי הנולדים היום מחוסרי זמן הינהו. אכ"פ שמא יארע לו אונס מלעבר עד זמן שהנולדים בתשרי לא יהיו עוד מחוסרי זמן. ועי"ז יבואו לגרף חדש ושן. ועוד מפני שהוא יו"ט. ואי אפשר לעבר ביו"ט. מדלובע היולא עשירי בסיקרא. והני אסור לגבוע ביו"ט: מא) דמספקא ליה אימת ר"ה למעבר. כלעיל סי' ל"ו: מב) שמא כר"א ור"ש לעיל:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אגב דבעי למתני חמש לפני הגורן וחמש לאחר הגורן מצטרפין. תנא כמי האי: לא ישחוט. שהגורן קבעו למעשר מדרבנן: ואם שחט פטור. ובהמה שריא באכילה. דלא אסכחן בטבל דמעשר בהמה. לא לאו. ולא מיתה: ן לדיר. מקום מוקף אבנים. או קנים. שמכניסים בו הצאן: היה לו מאה ונטל עשרה. בלא כוס מצין: או עשרה ונטל אחד. בלא מצין: אין זה מעשר. דכתיב (ויקרא כ"ז) העשירי יהיה קדש ולא זה עשירי: רבי יוסי בר' יהודה אומר הרי זה מעשר. דסבר רבי יוסי כשם שתרומה גדולה ותרומת מעשר ניטלים באומד ובמחשבה דכתיב (במדבר י"ח) ונחשב לכם תרומתכם במחשבה הוא תרומה כך מעשר ניטל באומד ובמחשבה דמעשר תרומה קרויה רחמנא. דכתיב (שם) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו [לה'] תרומה. ואתקש מעשר בהמה למעשר דגן. מה מעשר דגן ניטל במחשבה אף מעשר בהמה ניטל במחשבה. ואין הלכה כר"י: קפץ אחד מן המנויין. שמנה עשרה שילאו מן הפתח ונטל העשירי ונפטרו התשעה וקפץ אחד מן התשעה לתוך הדיר. כל אותן שבדיר פטורים. אם היו ניכר איזה הוא דשמא זה ילא עשירי והוא היו רחוי לכך. שכבר נפטר. אי נמי כל אחד מהן ספק אם הוא מעוי כבר ונפטר. וכל ספיקא לאו בר עשורי הוא: מן המעושרים. מן העשריים שכבר קדשו קפץ אחד לתוך הדיר הוו כולהו ספק מעשר וירעו עד שיסתאבו דכל זמן שהן תמימים אסור לגוחטן בחוץ. ולאחר שיסתאבו

הגורן וחמשה לאחר הגורן. הרי אלו מצטרפין. אם כן למה נאמר שלש גרנות למעשר בהמה מג) שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט. הגיע הגורן לא ישחוט מד). ואם שחט פטור מה): ן כיצד מעשרין כונסן לדיר מו) ועושה להן פתח קטן. כדי שלא יהיו שנים יכולין לצאת כאחת. ומונה בשבט. אחד שנים שלשה ארבע חמשה ששה שבעה שמונה תשעה והיוצא עשירי סוקרו בסקרא מז). ואומר הרי זה מעשר מח). לא סקרו בסקרא. ולא מנאם בשבט. או שמנאם רבוצים או עומדים. הרי אלו מעושרים. היה לו מאה ונטל עשרה מט). עשרה ונטל אחד סם). אין זה מעשר. רבי יוסי ברבי יהודה אומר הרי זה מעשר נ). קפץ אחד מן המנויין לתוכן נא) הרי אלו פטורים נב). מן המעושרים

כדגן מן הגורן. כלומר כתרומה גדולה שנטל ישראל מגורנו. והכתיב אתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה להאי מלתא דמה תרומה גדולה כו' ע"כ. וכתבו התוס' דלית לי' לאלעזר בן גומל המרבה במעשרות מקולקלין [עיין במשנה ט"ז פ"ק דאבות]. ובאומד ובמחשבה דאמרן פירש"י באומד שמאמד בדעתו. כך וכך יש בכרי הזה. ולפי אימדותו נוטל תרומה במחשבה. כמו נותן עיניו בגד זה ואוכל בגד אחר [ואע"פ

שכתב עוד לי' אחר. לזה הסכימו התוס'. וגם רש"י עלמו בפ"ג דגיטין דף ל"ח. ובפ"ה דמנחות דף כ"ה. לא כתב אלא זה הפי'] ותרוייהו באומד ובמחשבה נפקא לן מוכתב. ובגיטין מסיים והאי דיליף תרומת מעשר מתרומה גדולה. לענין אומד הוא דיליף. ומ"ש הר"ב דמעשר תרומה קרויה רחמנא. דכתיב כי את מעשר וגו' וסיפיה דקרא נתתי ללוים לנחלה. ומ"ש הר"ב ואתקש מעשר בהמה למעשר דגן. כדפי' הר"ב ברש פירקין. והקבו התוס' אמאי איצטריך למימר דס"ל כשם כו' דניטל באומד ובמחשבה כו' לא ה"ל למימר אלא אתקש מעשר בהמה למעשר דגן. מה מעשר דגן ניטל אחד מעשרה. אף מעשר בהמה כן אפי' בלא העברת שבט. וי"ל דמשמע ליה דלרבי יוסי בר' יהודה בטל א' מי' הוה מעשר אפי' אינם שוים כמו במכנים לדיר להתעשר דמסתמא אין דרכן להיות שוים. הלכך צריך לאוקמא כאבא אלעזר דברי מאומד. דאי לאו דאבא אלעזר ה"א דבטל א' מי' בעינן שוין כמו במעשר אע"ג דבמכנים לא בעינן שוין. ע"כ: הרי אלו פטורין. וכן העתיק הרמב"ם. ומדברי הר"ב נראה דגרס כולן פטורין והוי דומיא דסיפא כולן ירעו וכפ"ק דב"מ דף ו' מייתי לה וגרס כולן פטורין: פטורים. כתב הר"ב דשמא זה ילא עשירי כו'. ובתוס' דב"מ דף ו' תמהו דלהקל לא ה"ל למימר דלא בטלי ברובא ע"ש. ומ"ש הר"ב א"נ כל אחד מהן ספק כו' וכל ספיקא לאו בר עשורי הוא. עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק. גמרא דלעיל ממתני'. ומבוס דיש לו ספק אצטריך קרא למטומי. וליכא לאקשויי דספיקא קמי שמיה גליא תוס' פי"ט דשבת דף קנ"ו וכזולא בזה בספ"ל

דנגעים

מג) דמה נ"מ והרי סלן מצטרפין: מד) שזמן הגורן קובע מדרבנן לעשרן: מה) מעוגם. דרק מדרבנן אסור לכתחילה. ובדיעבד נם הבהמה מותרת: מו) מקום מוקף גדר: מז) רעטבעל: מח) ופסוט שקורס ספקרו מבדך שלנו להפרים מעשר: כט) מבלי שימנה א' לא': נ) וקיי"ל כת"ק: נא) ר"ל אם אחר שמנה י' והפרים העשירי. קפץ מהם' שכבר נפטרו. ממעל להגדר לתוך אותן שלא נמנו עדיין. ולא ניכר איזהו: נב) דשמא ילא לעשירי אותן שלא נמנו עדיין. ולא ניכר איזהו: נב) דשמא ילא לעשירי לאותו שכבר נפטר. והרי יפרים מהפטור על החיוב ויכנים אולין בעזרה. דלא דמי לדלעיל מסנה ד' שהכל נכנס לדיר להתעשר. דהתם אף אלא חזי להקרבה עכ"פ חל עליו קדושה שכשילא בעשירי ירעה עד שיסתאב. משא"כ הכא. ועוד אפילו יהיה העשירי מהמחוייבים עכ"פ שמא היה בין הט' אותו שקפץ. והו"ל העשירי רק ספק מעשר. ועשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק (ב):

[סדר קדשים ח"א]

יכין תפארת ישראל בועז

(ב) וא"ת מ"ש מטבל שנתערב בחולין שיעשר ממק"א לפי חשבון [כתלה פ"ע מ"ט]. וה"ל מה דא"א ליקח חייבים מהשוק דהרי לקוח פטור ממעשר [כמ"ג] עכ"פ אם יש לו חייבים. למה לא יעשר מהם. י"ל דכיון דכל התערובות פטור דעשירי ודאי אמר רחמנא. א"כ במפרים ממק"א הו"ל מפרים מחיוב על הפטור ומייתי חולין לעזרה. ותמהו רבותינו"ם [ב"מ ד"ו ב'] לבטל הקופץ ברובא. והאיתו בל"ש. ונ"ל כוונתם דמלבטבל ברובא הו"ל כאין הקופץ כלל בהתערובות. ולחייבו עולה

יבין

מג) דמה נ"מ והרי סלן מצטרפין: מד) שזמן הגורן קובע מדרבנן לעשרן: מה) מעוגם. דרק מדרבנן אסור לכתחילה. ובדיעבד נם הבהמה מותרת: מו) מקום מוקף גדר: מז) רעטבעל: מח) ופסוט שקורס ספקרו מבדך שלנו להפרים מעשר: כט) מבלי שימנה א' לא': נ) וקיי"ל כת"ק: נא) ר"ל אם אחר שמנה י' והפרים העשירי. קפץ מהם' שכבר נפטרו. ממעל להגדר לתוך אותן שלא נמנו עדיין. ולא ניכר איזהו: נב) דשמא ילא לעשירי לאותו שכבר נפטר. והרי יפרים מהפטור על החיוב ויכנים אולין בעזרה. דלא דמי לדלעיל מסנה ד' שהכל נכנס לדיר להתעשר. דהתם אף אלא חזי להקרבה עכ"פ חל עליו קדושה שכשילא בעשירי ירעה עד שיסתאב. משא"כ הכא. ועוד אפילו יהיה העשירי מהמחוייבים עכ"פ שמא היה בין הט' אותו שקפץ. והו"ל העשירי רק ספק מעשר. ועשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק (ב):

[סדר קדשים ח"א]

ן כיצד מעשרין. נ"מ ע"ג מיי' מ"ז מהלכות מלכה מי פ"ג עפ"ן רי"ב: קפץ אחד מן המנוין לתוכן. נ"מ ו' פ"ג מי' מ"ז שם פ"ם ה"ל: מן המעושרין לתוכן. מיי' שם הפ"ו:

שנויי נוסחאות

למה נאמר. במכנ"ב.. נאמרו ורוגס בכנ"מ.. אמרו. ן כיצד. במשנ"ב באי זה צד והוגה בכנ"מ. לדיר. בכי"ק לדר. שלא יהיו. בכי"ק ובמשנ"ב יהו. ומונה (בשבט). בד"ל ובכ"ק ן ומונם..; במשנ"ב ומונין ולית והוגה בכנ"מ ומונין בשבט. סוקרן בסקרא. בד"ל..בסקרה וכן כס וכן במשנ"ב סוקר.. לא סקרו. בכי"ק.. סקרן. ולא מנאם. בד"ל.. מנן וכן בסמוך שמנם בכי"ק.. מניין וכן בסמוך שמניין. הרי אלו מעושרים. במשנ"ב.. מתעשרין. (הרי זה) מעשר. בכי"ק ובמשנ"ב ליתא. (אחד) מן המנויין. בד"ל ובכי"ק ליתא ועי' בכנ"מ. הרי אלו פטורין. בכנ"מ כולן פטורין.

ראשון לציון

ן במשנה כיצד מעשרן במשנ"ב ליתא בלשון לד מעשרין ע' יסל"מ:

לקוטים

ו במשנה למה נאמר כ' הרמ"ז פרש"י למלי ל"מ וק' דמלי בעי והא אמרי' לעיל מ"ה דקבעו הי ג' זימני שיהיו בהרות מצויות לעולי רגלים ל"ל דבעי אמאי קלאוס בג' גרמות ולא אמרו ג' פרקים ע"כ ולא ירדתי לסוף דעתו דהדהיב ומקבה על מתני' היקשי ליה לגמרא דלעיל דמה הוצרך לומר מה שאמר כאן כתנא בהדיא והו דא"כ אמאי בעי הכא בגמ' ואמאי קרי ליה גרמות כיון דהיא גופה כוונת התנא ועיינתי בפירש"י שפירשו ולא מצאתי המוסר בכתב מוהרמ"ז הלא למלי הלכתא ונראה דה"ק אינכא דבכר אמרי' הטעם דבאלו הזמנים דוקא הם הגרמות מכיס שיהיו בהמות לעולי רגלים אבל מ"מ הכא הכי בעי למאי הלכתא קבעו מעיקרא ג' זמנים ולאיזה דין יוצא מזה כיון דמצטרפין זע"ז ומבני שהדין הוא דאסור לשחוט וכו'. (ע"ל):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דגנעים: כולן ירעו כו'. טעמא כדמפרש הר"ב ברפ"ח דזבחים: ח יצאו תשיעי ועשירי כאחת תשיעי ועשירי מקולקלין. אע"ג דל"א לגמלים [כמ"ו פ"ב] כיון דאין יכול להכיר איזה קדש משהו לחברו ונתכוין לקרות שניהן עשירי ובכת אחת קראם לא דמי לקרא עשירי עשירי ואח"כ י"א עשירי. *תוס' פ"ב דף י"ח: ואחד עשר קרב שלמים. דתניא אם מן הבקר [ואם זבח שלמים קרבנו מן הבקר] (ויקרא ג') לרבות אחד עשר לשלמים יכול שאני מרבה אף התשיעי אמרת וכי הקדש. לפניו [קודם שהוא עצמו קדוש] מקדש. או לאחריו מקדש הוי אומר לאחריו מקדש. גמ': אילו

לתובן(נג). כולן ירעו עד שיסתאבו. ויאכלו במומן לבעלים(ניב): ח יצאו שנים כאחד(נט). מונה אותן שנים שנים (נו) מנאן אחד (נז). תשיעי ועשירי מקולקלין (נח). יצאו תשיעי ועשירי כאחת (נט). תשיעי ועשירי מקולקלין(ס). קרא לתשיעי עשירי. ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי. שלשתן מקודשין (סא). התשיעי נאכל במומו.

והעשירי מעשר. ואחד עשר קרב שלמים ועושה תמורה. דברי רבי מאיר. אמר רבי יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה (סב).

הוא דשינה ומעה. הלכך העשירי מעשר גמור והאחד עשר קרב שלמים מגזירת מלך כדמפרש לקמן: אבל הכא דילאו שנים בתחלה ביחד ולא מבריר עשירי שהוא קורא תשיעי דלהוי עשירי. לאו מעשר גמור הוא מאליו. וכדאמר איהו נמי לא הוי הלכך מקולקלים: שלשתן מקודשים. דכתיב (ויקרא כ"ז) וכל מעשר בקר לרבות תשיעי ואחד עשר יכול שאני מרבה אף שמיני ושביעי אמרת הואיל והוא קדוש ומעותו מקודשת. מה הוא אינו קדוש אלא בסמוך לו. כלומר העשירי עצמו הסמוך אצל גופו. אף מעותו אינה מקודשת אלא בסמוך לעשירי. דהיינו תשיעי מלפניו ואחד עשר מאחריו: וכי יש תמורה עושה תמורה. סבר ר' יהודה דהאי י"א הוי תמורה דהאי

*) בר"ב ד"ל שלשה שלשה לו אחרעה אחרעה.

יבין תפארת ישראל בועז

נג) ר"ל ואם אחד מאותן שנקראו מעשר קפץ ונתערב עם הסאר: נד) דהסק קודם הן: נה) ר"ל כשהתחיל למנות. ילאו ב' ביחד ברוחב הפתח: נו) ר"ל זוג זוג. והזוג העשירי יהיה קדש. וה"ה בילאו ג' או ד' כאחד. מונן ג' ג' או ד' ד': נז) לזוג שילא ראשון מנה א'. ולאותו שם שילא מיד אחר הזוג. קרא ב'. ולאותו שאח"כ ג'. וכן כולן: נח) לפי שהתשיעי שבחשבונו הוא העשירי באמת. והעשירי שבחשבונו הוא הי"א. ולפיכך שניהן מקולקלין וירעו עד שיסתאבו. ולא דמי לקרא לעשירי תשיעי ולי"א עשירי. דאמרינן דהעשירי מעשר. והי"א יקרב שלמים. הטם שאני. שילאו א' א'. ובורר לכל שאותו שקראו ע' הוא המעשר. ושרק הוא עצה. ולהכי העשירי הוא קדוש בלי פקפוק. ורק הי"א נמי קדוש מגזירת המלך. כלקמן במתניתין. משא"כ הכא שילא תחלה זוג שלם. והיה ראוי למנותן זוג זוג. והוא לא עשה כן. רק מנה הסאר א' א'. נמצא שלא הובדר לכל שיהיה אותו שקראו ע' העשירי. והרי כדקאמר איהו. נמי לא הוה. הלכך שניהן מקולקלין: נט) שילאו א' א' מתחלה. ואח"כ ילאו הע' והיוד ביחד: ס) דאי אפשר לגמלים. ושמא הקדים א' מהן משהו לחבירו. לפיכך שניהן ירעו וכו': סא) דגזירת הכתוב הוא. דבכה"ג יהיה שם עשירי תופס גם באותו שלפני העשירי ובאותו של אחריו: סב) דשל דקדושת הי"א. הוא משום דהוה תמורה. דבשקרא לה' עשירי. הו"ל כאומר. זו יהיה תחת העשירי. ואין תמורה עושה תמורה

נב) במעשר. דאין כאן חשש דמכנים חולין בעזרה. וגם לא משום אשר יעבור ולא כשכבר עבר. ולא משום עשירי ודאי ולא עשירי ספק. דכיון דמתבטל ברוב. הו"ל כאילו אין הקופץ בדיר. וכולן מחויבים ודאי. ולפע"ד תניא באמצי רבנא. דלרשב"א שבנית רפמ"ג בי"ד [בשער התערובות בתקירה ג'] כל היתר שמתבטל ברוב איסור. נחשב כל התערובות לאיסור. וחייב מלקות או חטאת על כל א' מהן. אולם לענגת כהן שבנית שם סוף פרק ח'. לא נתהפך כולו לאיסור. ורבי' פמ"ג הביא דבר זה בנ"ע. ולכאורה לפי המהירות נראה מכאן ראיה לרבינו מגחת כהן. דכאן שבכאן אין הפטור נתהפך לאיסור. כמו כן שם אין המיתר מתהפך לאיסור. ועי' עוד מ"ש רבינו פמ"ג בי"ד בשפתי דעת [סי' ק"י ס"ק ג"] דכל המתבטל ברוב. עדיין שם ספק עליו. יע"ש: אמנם לכאורה היה נ"ל לתרץ קושית תוס' הנ"ל ממ"ד [מנחות דל"ג ח'] דלרב חסדא נבילה בטילה בשחוטה. דבתר מבטל אזלינן. והרי א"א לשחוטה שהוא המבטל. שהעשה נבילה. והו"ל שפיר מין בשאינו מינו. אבל שחוטה אינה בטילה בנבילה. דהרי בשחטרת הנבילה תהיה מותרת כשחוטה. ומלאפשר לנבילה שהעשה כשחוטה הו"ל מין במינו ולא בטל. ורב חנינא ס"ל איפכא. דבתר בטל אזלינן. להכי שחוטה בטילה בנבלה. אבל נבילה אינה בטילה בשחוטה ע"כ הוכן לה"ג. והנה סתמא דש"ס [בבכורות דכ"ג א'. ובילה דל"ח ב'] נקט כרב חסדא. ס"מ דהכי קיי"ל. וא"ב לכאורה ה"נ אין הקופץ בטל מה"ע בתוך המחויבים מדאפשר להמחויבים להיות בקופץ. כשיעורם. לפיכך לא בטל. וכ"כ בכל היתר שנתערב ברוב איסור לא בטל. מדאפשר להאיסור שיהי' ההיתר כשיערה. ואילה"ק הרי פלוגתא דרש"ס ורש"ג הנ"ל אינו רק אגבא דר' יהודה דש"ל מין במינו לא בטל. ומין בשאינו מינו בטל ברוב. וכן כתב רש"י [בילה דל"ח ב'] . וכ"כ גם הראב"ד [פ"א מאה"מ]. אבל אמן הא קיי"ל כרבנן. דמב"מ בטל ברוב ומין בשאינו מינו צריך ס'. נ"ל ע"פ מ"ש הר"ן [נדרים דל"ב א'] דבאמת גם רבנן ס"ל דכל שהוא מין במינו ממש. באמת לא בטל. רק לדידהו כל תערובות איסור בהיתר לא אפשר שיהי' מב"מ. דמדאה איסור וזה היתר. אזלינן בתר שמא. והו"ל מין בשא"מ. ומזה דייק הר"ן דמה"ש בכל איסור שיש לו מתירין. גם לרבנן לא בטל. מדהו"ל היתר בהיתר. ופשוט לפע"ד דלר"ן הנ"ל הא דדשיל"מ לא בטל. היינו דמדאורי' לא בטל. מדהו"ל מב"מ. וכ"כ רכ"מ בפ"ז דמעילה ה"ה. ולפ לבתר מ"ש הר"ן [פסחים קל"ח א'] דדשיל"מ רק מדרבנן אסור. היינו בדאפשר לא ס"ל הך סברא שכ' הר"ן בנדרים מכברא דנפשיה. ואף נמי"ש במשנת [י"ד רסי' ק"ב] דלפ לדברי הר"ן בנדרים הנ"ל. דשיל"מ אינו אסור רק מדרבנן. עכ"פ י"ל דמדלמי למב"מ לאכי המירו בה כעין דאורייתא. וכדאשכחן בכמה איסורים כה"נ: ולדברי הר"ן בנדרים הנ"ל מהיאב שפיר דמה"ש דשיל"מ אסור רק במב"מ. ואפשר דמה"ש בכל היסורים שהחמירו בהן חכמים לאסרום אפי' יותר מס' כעון טבל תרומה ערלה וי"ל וכה"נ. דלא בטלי אפי' באלף ורק במינו (חוץ מחמץ בפסח שאפי' באלפ"מ אינו בטל. מפני חומר איסורו (בפסחים ד"ל ע"ב). דיש להקשות מה ראו חכמים להחמיר באלו במינו עפי מבא"מ. ואפשר דמה"ש בכל אינו אסור רק במב"מ. מפני חומר איסורו (בפסחים הנ"ל מיושב שפיר. דלדבריו הרי לרבנן נמי בכל דוכתא מינו חמור עפי מא"מ. מדמחזק מין את מינו. רק דבכל דוכתא אין מב"מ במגלא. מדהה איסור וזה היתר. מיהו בהגך מדראו חכמים מעשה חביבות או מעשה אחר. לאסרן אפי' יותר מס'. הרי כל יותר מס' הו"ל כהתערב היתר בהיתר מדאינו נ"ע. והו"ל כמין במינו. וה"ת כשהוא בטלת מין במינו. משא"כ במין בשאינו"מ. אף שהוא יותר מס' ומתבטל טעמו. עכ"פ ממנו הוא אינו"מ ואין זה מחזיק זה. ודו"ק]: ומה"ט נמי אפי' ספק דשיל"מ אסור (כי"ד ק"ב). אע"ג דכל ספק דרבנן לקולא. דשיל"מ שאני דהו"ל לר"ן ספק דאורייתא או כעין דאו'. דאי נאמר פוסקים דס"ל דמה"ש ספק דשיל"מ אסור מדיוכל נאכלו בהתר. ק' א"כ בספק מוכן ביום"ש אמאי

תמורה

אמאי

לקוטים

ח במשנה שלשתן מקודשין כיונו דוקא כשהוא בעצמו בעל הבהמות אבל אם אלא שאותו בין קא"ל לי"א עשירי בין קא"ל לעי' י' לא קדשי כלל דא"ל לתקוני אדריתיך ולא לעותיו ס"ם וכ"ם הרמב"ם: (ס"ל) חי"ט ד"הויצאו וכו' להכיר וכו' היינו יהודא דמתני' דהכר ותני ר' יי' מקולקלין והוה סני לומר שניהן מקולקלין אלא ס"ק אע"ג דלפי האמת זה ע' חה ו': אע"פ מקולקלין. (ס"ל): ד"ח וי"א וכו' לרבות וכו' לא ידענא מהיכא מרבי דהא כיון דכתיב מן אדרבא אית לן למעוטי ולא לרבויי שכן הוא משמעות של מן והכי אמרי' בכל מקום מן הנקר להוציא

תם

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דהאי דקרייה עשירי כמאן דאמר *) תסא תחת העשירי דמי ואין תמורה עושה תמורה דכתיב (שם) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ולא תמורת תמורתו: אמרו משום רבי מאיר. אינה תמורה. אין האחד עשר תמורת העשירי שאם היה תמורה לא היה קרב דתמורת מעשר אינה קריבה. דכתיב (במדבר י"ח) לא תפדה קדש שם. הם קריבין ולא תמורתן. ובכור כתיב. וילפינן מעשר מינה והלכה שאין האחד עשר עושה תמורה: כל שלא נעקר שם עשירי ממנו. דכל היכא דקרא לעשירי עשירי הוא לא מקדים אחד עשר במאי דקרי ליה עשירי: נשלמה מסכת בכורות

*) בר"ב ד"ר זו תסא.

אמרו משום רבי מאיר אילו היה תמורה לא היה קרב סג). קרא לתשיעי עשירי. ולעשירי עשירי. ולאחד עשר עשירי. אין אחד עשר מקודש סד). זה הכלל סה) כל שלא נעקר שם עשירי ממנו סו) אין אחד עשר מקודש סז):

נשלמה מסכת בכורות

אילו היה תמורה לא היה קרב. פי' הר"ב דתמורת מעשר אינה קריבה. דכתיב לא תפדה כו' ובכור כתיב בפ' קרח. וילפינן מעשר מינה. לשון רש"י בתמורה ילפינן מעשר העברה העברה מבכור בפ"ק דתמורה דף ה'. ופירש"י בבכור כתיב (שמות י"ג) והעברת כל פטר רחם ובמעשר כתיב (ויקרא כ"ז) מכל אשר יעבור. ומ"ש הר"ב והלכה שאין האחד עשר עושה תמורה דתמורת בכור קריבה כדתנן ספ"ג דתמורה ולפיכך הי"א עצמו היא תמורה ואינה עושה תמורה: אין אחד עשר מקודש. אבל תשיעי נאכל במומו דאחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב [שלמים] אי נעקר [שם עשירי הימנו אין אי לא לא. תשיעי דאחרי לא אחרר ליה עשירי. אע"ג דלא נעקר שם עשירי הימנו. גמ' דף כ"ט: זה הכלל כו'. לאתויי ילא עשירי ולא דבר. דעשירי מאליו קדש. גמרא: סליקא לה מסכת בכורות

שאינו עושה קדושה ליקרב [הואיל וקדושתו קלה] אע"ג דלא נעקר שם עשירי ממנו. א"ג י"א דאיברר ליה עשירי [שכבר ילא העשירי קודם שילא הי"א ונברר מעצמו שהוא מעשר] אי נעקר שם עשירי הימנו אין אי לא לא. תשיעי דאחרי לא אחרר ליה עשירי. אע"ג דלא נעקר שם עשירי הימנו. גמ' דף כ"ט: זה הכלל כו'. לאתויי ילא עשירי ולא דבר. דעשירי מאליו קדש. גמרא: סליקא לה מסכת בכורות

יבין תפארת ישראל בועז

תמורה. סג) דתמורת מעשר אינה קריבה: סד) אבל תשיעי הואיל וקדושתו קלה שא"א שיוקדש ע"י מניינו של בעלים ליקרב. אפילו אם היה קורא לעשירי תשיעי. להכי נס בקרא נס לעשירי עשירי. לאכל התשיעי במומו. דתפס בו קדושה קלה ההיא. משא"כ הי"א. שאפשר שיהיה קדושתו גדולה שיקרב שלמים. כגון אם היה טועה וקורא לעשירי תשיעי. להכי נס בלא הוא הכי. רק קרא לעשירי עשירי. לא תפסה בו הקדושה התמורה ההיא כלל: סה) לאתויי בילא עשירי ולא קרבו בשם כלל. קדוש מאליו: סו) מן העשירי האמיתי: סז) דלא שקרא נס לו שם העשירי. הו"ל חולין גמורים:

ישלמה מסכת בכורות

תמורה. סג) דתמורת מעשר אינה קריבה: סד) אבל תשיעי הואיל וקדושתו קלה שא"א שיוקדש ע"י מניינו של בעלים ליקרב. אפילו אם היה קורא לעשירי תשיעי. להכי נס בקרא נס לעשירי עשירי. לאכל התשיעי במומו. דתפס בו קדושה קלה ההיא. משא"כ הי"א. שאפשר שיהיה קדושתו גדולה שיקרב שלמים. כגון אם היה טועה וקורא לעשירי תשיעי. להכי נס בלא הוא הכי. רק קרא לעשירי עשירי. לא תפסה בו הקדושה התמורה ההיא כלל: סה) לאתויי בילא עשירי ולא קרבו בשם כלל. קדוש מאליו: סו) מן העשירי האמיתי: סז) דלא שקרא נס לו שם העשירי. הו"ל חולין גמורים:

ישלמה מסכת בכורות

דשי"מ שזכר הר"ן דהו"ל מה"ע כמב"מ. להך דטלאים שאפשר שיחזרו כולן בשיעור עליהן ממקום אחר. ואי משום דבאפר דשי"מ ממילא יותר מכח הזמן. כמו שהולך באמת הרש"ל. ליתא. דכבר יפה תמה עליו הש"ך [בי"ד סי' ק"ב סק"ח] דהרי גם בגדר מחשב דשי"מ. והרי גם הדומה היה מחשב דשי"מ ולא דלאו מלוה לאחשוני עלה [כנדרים נ"ט א'] אע"ג דאין שיחזרו בא ממילא. דהרי בשיחשב עלה הדרא לעבלא ולריך לעשר עלה ממק"א. והרי שבל מחשב מה"ש כדשי"מ [כנדרים נ"ח ה'] אע"ג דאין שיחזרו בא ממילא. אפ"ה מחשב לר"ן הכ"ל כמב"מ מדיש היתר לאיסורו. ואף לדעת המ"ר [שם] דהיכא דאיכא קצת מלוה כספרשת מעשרות מעבל ול"ש להתיר נדר. אפי' מחוסר מעשה מחשב דשי"מ. משא"כ באין מלוה דוקא בכא הסיתר ממילא מחשב דשי"מ. עב"פ הרי ה"נ בטלאים מלוה קעביד לספרים מעשר על עדלו ומתורק קו' התוס'. אבל אילה"ק לר"ן הכ"ל דשם לרבנן דרבי יהודה מב"מ ממש לא בטל. א"כ מלי האי דמשיק הש"ם [מנחות דל"ג ה'] בתר דמייתי פלוגתא דר"ח ורח"ל הכ"ל. קאמר אליבא דמאן. אי אליבא דרבנן. הא אמרי רק טולין אין מבטלין זה"ז. הא אין במינו בטל. עכלה"נ. ואי לר"ן הכ"ל. הרי גם רבנן ס"ל מב"מ לא בטל. נ"ל דלר"ן מדליפי רבנן מדש ספר ודש הטעיר. א"כ י"ל דדוקא במילי דלאו דאחילה קיימי. כדש. מחלקינן דווקא טולין אין מבטלין זה"ז. הא כל אין במינו בטל. וכעין זה כתבו תוס' [מנחות דל"ב ב' ד"ה מכאן]. אבל במילי דאחילה מודו רבנן דכל אין במינו ממש לא בטל. ולא מקרא דדש פר ושעיר רק מדמסתבר בכל אין במינו מחזק חבירו ואינו מבטלו. וכן כתב הר"ן עצמו שם [בנדרים דנ"ב א']. או י"ל דכל עיקר קו' הש"ם במנחות הכ"ל אדמקשי אליבא דמאן וכו'. סיימו דק לאא דקאמר רח"ל דבתר בטל אזלינן. א"כ מקשי שפיר דמדאסרכו רבנן לומר דלהכי הבטל דסיימו דש הטעיר אינו מתבטל מדסו"ל עולין. תיפוק לה מדה"ל מב"מ מלד הבטל. אבל לרב חסדא הש"ל דהא דמב"מ לא בטל דאזלינן בתר מבכל. י"ל דלרבנן דעולם דבדהוה מב"מ מלד מבטל. לא בטל. והא דאסרכו למנקט טעם דטולין אין מתבטלין. היינו משום דרבנן לא אייתי בהמבטל. רק בחשיבות הבטל דסיימו דש הטעיר. ובדהוה הבטל מב"מ לא מעלה ולא מוריד. להכי שפיר נקטו טעמא דטולין אין מתבטלין. לרבותא. דאפי' אי לא היה מב"מ מלד המבטל. אפ"ה נס ע"י הבטל אפשר שלא יתבטל היינו אם הוא עולין. ודו"ק היטב. ואדרבה טפי ס"ל דאי' מסוגיא דמנחות הכ"ל לר"ן. דמב"מ ממש נס לרבנן לא בטל. מדמקשינן בסוף הסוגיא במנחות (שם) מדתניא תובלה למלה של פסח חתבלין. יולא בה יד"ח בפסח. וקש"ל דמיירי אפי' כשתבלין מרובין ממלה. בשלמא למ"ד בתר בטל אזלינן. הרי מלה ממי כי עפשא הו"ל כתבלין. להכי הו"ל המלה בהתבלין כמב"מ ולא בטיל. ויולא בה שפיר יח"ח, אלא למ"ד בתר מבטל אזלינן. תבלין מי אפשר למהווה מלה. והו"ל כמבאמ"מ ואמאי יולא בה יד"ח. ותמוה הרי נס לר' תניא ק'. דלקי דלרה"ש אזלינן בתר בטל. דבדאפשר שיהיה כהמבטל מחשב כמב"מ, היינו כשהוא באמת מב"מ. אבל כשהוא באמת מין בשאינו מינו כמלה בתבלין. מה מסכי דאפשר להבטל שיהיה כהמבטל. הרי הו"ל באמת מין בשא"מ וכבטל לר"י ברוב. ואמאי יולא בה יד"ח בפסח. ואת"ל ע"פ מ"ש תוס (דל"ם א') דתבלין מדבאין לתקן הקדירה מחשבו כמב"מ. וכן פסקינן בי"ד [סי' ק"ב] א"כ ה"ל מחשבו מה"ע בתבלין במלה דבאין לתקנה כמב"מ. עב"פ ק' מה מקשי לר"ח. הרי ר"ח אליבא דר"י קאמר למילתי'. ומו"ל דהך בריתא ר"י היא. דלמא רבנן. והרי לדידהו בשא"מ לא בטל ברוב. ולהכי אף לתבלין מרובין ממלה. עכ"פ מדא"ה לתבלין לרות כמלה. הו"ל כאמ"מ ולא בטל מלה ברוב. ויולא בה שפיר יד"ח. אע"ב כר"ן דדוקא במבשא"מ ממש ס"ל לרבנן דלא בטל ברוב. אבל כשהוא באמת מב"מ מכל לד. דהיינו מב"מ בעלים. אז בתבלין שבאין לתקן הפת המחשב כמב"מ בעלים. ונם במב"מ בשם איסור שאפשר שיתהוו שניהן שוין כשיסרת אחד מהן. להכי מדסו"ל מב"מ מכל לד. גם רבנן ס"ל כר"י דמב"מ לא בטל. ולהכי מקשי הכא שפיר דה"ת אי נימא כרח": דבמב"מ בשם איסור בתר בטל אזלינן. שפיר במלה בתבלין מחשב גם מב"מ בשם איסור. מדלאפשר למלה לכי עפשא שתהיה כתבלין ולהכי לא בטל מלה בתבלין. אלא אי נימא כר"ח. דבתר מבטל אזלינן. ק' הרי התבלין לא אפשר שיתהוו מלה ומה מועיל בשם מב"מ בעלים בשם איסור אין שוין. וא"ב כיון שהוכחנו כהר"ן. דגם לרבנן דר"י עכ"פ כשהוא מב"מ בעלים. וגם מב"מ בשם איסור שאפשר להמבטל שיתהווה כבטל. מחשב כמב"מ מכל לד ולא בטל. א"כ ה"ל אין הקופץ בטל בתערובות הטלאים. מדלאפשר להמחוייבים בתערובות להיות הקופץ. כשיעשרם. ואין לחלק בין הטיפות לומר. דבטלאה בנבילה ושחוטה אם יניח התערובות כאשר הוא ויהיה סרוח. יהי כמין במינו. וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו [כחולין דפ"ג ב']. משא"כ בתערובות הטלאים. הרי אי אפשר שיהיה התערובות מב"מ רק כשיעשרם. והרי עליה אמי דן. דמה"ל דרבאי לא אמרי מותר [כא"ח תנ"ז]. ואמאי והרי יוכל לאכלו בהיתר. ואי"ל דהתם מדהו"ל ספק ספיקא. ליתא. דחדא דהרי אין בקאיון בקביע דירחא [בבילה ד"ל ב'] ואין כאן רק ספק א'. ותו היכא מסכח"ל נוונת דמחלקינן באיסור דרבנן בין ספק א' לב' ספיקות. אע"ב כר"ן הכ"ל דגם לרבנן דבר שהוא באמת מב"מ. מדאוריי' לא בטל. ולפיכך ספק מוכן שאני דהו"ל באמת מדרבנן. באמת מותר. וא"ב לר"ן הכ"ל דגם רבנן ס"ל דדבר שהוא באמת מב"מ לא בטל. דבר שהוא הוא לומר דמה דאמרי' בכל דוכתא מין במינו בטל ברוב. היינו דוקא בנתערב איסור בהיתר. דלא אפשר שיהיה ההיתר באיסור. משא"כ כשנתערב היתר באיסור מדאפשר להמבטל דהיינו האיסור שיהיה כהיתר. לכשיסרת. להכי גם לרבנן לא בטל. מדהו"ל כמב"מ ממש. וא"כ כ"ם כשאפשר שיהיה המבטל כהבטל מבלי שיסרת. בתערובות טלאים הכ"ל. מכ"ם דמחשב כמב"מ. ולא ידענא שום חילוק בין דשי"מ לדשי"מ דלא מלוה לאחשוני עלה [כנדרים נ"ט א'] אע"ג דאין שיחזרו בא ממילא. דהרי בשיחשב עלה הדרא לעבלא ולריך לעשר עלה ממק"א. והרי סבל מחשב מה"ש כדשי"מ [כנדרים נ"ח ה'] אע"ג דאין שיחזרו בא ממילא. אפ"ה מחשב לר"ן הכ"ל כמב"מ מדיש היתר לאיסורו. ואף לדעת המ"ר [שם] דהיכא דאיכא קצת מלוה כספרשת מעשרות מעבל ול"ש להתיר נדר. אפי' מחוסר מעשה מחשב דשי"מ. משא"כ באין מלוה דוקא בכא הסיתר ממילא מחשב דשי"מ. עב"פ הרי ה"נ בטלאים מלוה קעביד לספרים מעשר על עדלו ומתורק קו' התוס'. אבל אילה"ק לר"ן הכ"ל דגם לרבנן דרבי יהודה מב"מ ממש לא בטל. א"כ מלי האי דמשיק הש"ם (מנחות דל"ג ה') בתר דמייתי פלוגתא דר"ח ורח"ל הכ"ל. קאמר אליבא דמאן. אי אליבא דרבנן. הא אמרי רק טולין אין מבטלין זה"ז. הא אין במינו בטל. עכלה"נ. ואי לר"ן הכ"ל. הרי גם רבנן ס"ל מב"מ לא בטל. נ"ל דלר"ן מדליפי רבנן מדש ספר ודש הטעיר. א"כ י"ל דדוקא במילי דלאו דאחילה קיימי. כדש. מחלקינן דווקא טולין אין מבטלין זה"ז. הא כל אין במינו בטל. וכעין זה כתבו תוס' [מנחות דל"ב ב' ד"ה מכאן]. אבל במילי דאחילה מודו רבנן דכל אין במינו ממש לא בטל. ולא מקרא דדש פר ושעיר רק מדמסתבר בכל אין במינו מחזק חבירו ואינו מבטלו. וכן כתב הר"ן עצמו שם [בנדרים דנ"ב א']. או י"ל דכל עיקר קו' הש"ם במנחות הכ"ל אדמקשי אליבא דמאן וכו'. סיימו דק לאא דקאמר רח"ל דבתר בטל אזלינן. א"כ מקשי שפיר דמדאסרכו רבנן לומר דלהכי הבטל דסיימו דש הטעיר אינו מתבטל מדסו"ל עולין. תיפוק לה מדה"ל מב"מ מלד הבטל. אבל לרב חסדא הש"ל דהא דמב"מ לא בטל דאזלינן בתר מבכל. י"ל דלרבנן דעולם דבדהוה מב"מ מלד הבטל. לא בטל. והא דאסרכו למנקט טעם דטולין אין מתבטלין. היינו משום דרבנן לא אייתי בהמבטל. רק בחשיבות הבטל דסיימו דש הטעיר. ובדהוה הבטל מב"מ לא מעלה ולא מוריד. להכי שפיר נקטו טעמא דטולין אין מתבטלין. לרבותא. דאפי' אי לא היה מב"מ מלד המבטל. אפ"ה נס ע"י הבטל אפשר שלא יתבטל היינו אם הוא עולין. ודו"ק היטב. ואדרבה טפי ס"ל דאי' מסוגיא דמנחות הכ"ל לר"ן. דמב"מ ממש נס לרבנן לא בטל. מדמקשינן בסוף הסוגיא במנחות (שם) מדתניא תובלה למלה של פסח חתבלין. יולא בה יד"ח בפסח. וקש"ל דמיירי אפי' כשתבלין מרובין ממלה. בשלמא למ"ד בתר בטל אזלינן. הרי מלה ממי כי עפשא הו"ל כתבלין. להכי הו"ל המלה בהתבלין כמב"מ ולא בטיל. ויולא בה שפיר יח"ח, אלא למ"ד בתר מבטל אזלינן. תבלין מי אפשר למהווה מלה. והו"ל כמבאמ"מ ואמאי יולא בה יד"ח. ותמוה הרי נס לר' תניא ק'. דלקי דלרה"ש אזלינן בתר בטל. דבדאפשר שיהיה כהמבטל מחשב כמב"מ, היינו כשהוא באמת מב"מ. אבל כשהוא באמת מין בשאינו מינו כמלה בתבלין. מה מסכי דאפשר להבטל שיהיה כהמבטל. הרי הו"ל באמת מין בשא"מ וכבטל לר"י ברוב. ואמאי יולא בה יד"ח בפסח. ואת"ל ע"פ מ"ש תוס (דל"ם א') דתבלין מדבאין לתקן הקדירה מחשבו כמב"מ. וכן פסקינן בי"ד [סי' ק"ב] א"כ ה"ל מחשבו מה"ע בתבלין במלה דבאין לתקנה כמב"מ. עב"פ ק' מה מקשי לר"ח. הרי ר"ח אליבא דר"י קאמר למילתי'. ומו"ל דהך בריתא ר"י היא. דלמא רבנן. והרי לדידהו בשא"מ לא בטל ברוב. ולהכי אף לתבלין מרובין ממלה. עכ"פ מדא"ה לתבלין לרות כמלה. הו"ל כאמ"מ ולא בטל מלה ברוב. ויולא בה שפיר יד"ח. אע"ב כר"ן דדוקא במבשא"מ ממש ס"ל לרבנן דלא בטל ברוב. אבל כשהוא באמת מב"מ מכל לד. דהיינו מב"מ בעלים. אז בתבלין שבאין לתקן הפת המחשב כמב"מ בעלים. ונם במב"מ בשם איסור שאפשר שיתהוו שניהן שוין כשיסרת אחד מהן. להכי מדסו"ל מב"מ מכל לד. גם רבנן ס"ל כר"י דמב"מ לא בטל. ולהכי מקשי הכא שפיר דה"ת אי נימא כרח": דבמב"מ בשם איסור בתר בטל אזלינן. שפיר במלה בתבלין מחשב גם מב"מ בשם איסור. מדלאפשר למלה לכי עפשא שתהיה כתבלין ולהכי לא בטל מלה בתבלין. אלא אי נימא כר"ח. דבתר מבטל אזלינן. ק' הרי התבלין לא אפשר שיתהוו מלה ומה מועיל בשם מב"מ בעלים בשם איסור אין שוין. וא"ב כיון שהוכחנו כהר"ן. דגם לרבנן דר"י עכ"פ כשהוא מב"מ בעלים. וגם מב"מ בשם איסור שאפשר להמבטל שיתהווה כבטל. מחשב כמב"מ מכל לד ולא בטל. א"כ ה"ל אין הקופץ בטל בתערובות הטלאים. מדלאפשר להמחוייבים בתערובות להיות הקופץ. כשיעשרם. ואין לחלק בין הטיפות לומר. דבטלאה בנבילה ושחוטה אם יניח התערובות כאשר הוא ויהיה סרוח. יהי כמין במינו. וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו [כחולין דפ"ג ב']. משא"כ בתערובות הטלאים. הרי אי אפשר שיהיה התערובות מב"מ רק כשיעשרם. והרי עליה אמי דן. דמה"ל דרבאי לא אמרי מותר [כא"ח תנ"ז]. ואמאי והרי יוכל לאכלו בהיתר. ואי"ל דהתם מדהו"ל ספק ספיקא. ליתא. דחדא דהרי אין בקאיון בקביע דירחא [בבילה ד"ל ב'] ואין כאן רק ספק א'. ותו היכא מסכח"ל נוונת דמחלקינן באיסור דרבנן בין ספק א' לב' ספיקות. אע"ב כר"ן הכ"ל דגם לרבנן דבר שהוא באמת מב"מ. מדאוריי' לא בטל. ולפיכך ספק מוכן שאני דהו"ל באמת מדרבנן. באמת מותר. וא"ב לר"ן הכ"ל דגם רבנן ס"ל דדבר שהוא באמת מב"מ לא בטל. דבר שהוא הוא לומר דמה דאמרי' בכל דוכתא מין במינו בטל ברוב. היינו דוקא בנתערב איסור בהיתר. דלא אפשר שיהיה ההיתר באיסור. משא"כ כשנתערב היתר באיסור מדאפשר להמבטל דהיינו האיסור שיהיה כהיתר. לכשיסרת. להכי גם לרבנן לא בטל. מדהו"ל כמב"מ ממש. וא"כ כ"ם כשאפשר שיהיה המבטל כהבטל מבלי שיסרת. בתערובות טלאים הכ"ל. מכ"ם דמחשב כמב"מ. ולא ידענא שום חילוק בין

ציונים

אמרו משום ר"מ. עוליא י"ל כ"ל; זה הכלל. מוספסא כאן ס"ז, מיי' שם הלכה ג':

סליק בסיד

שנויי נוסחאות

שלא נעקר. בכי"ל שאינו.. שם עשירי: בכי"ל.. העשירי.

סליק

תוספות חדשים

ת תוי"ט ד"ה אילו כו' דתמורת בכור קריבה עכ"ל ואני לא מצאתי בשום מקום דקריבה אדרבה בסוף פ"ק דתמורה דאינו קריבה וכן ס"ל לאמיי' ורבא שם דף כ' ע"ב וכ"ם הרמב"ם בפ"ג דתמורה בחיבורו ואפ"ה פסק בפ"מ מה"ב כר"י דקרב שלמים וכ"ל משום דליקר כאן מקרא דיקריב שלמים לדכתבה תוי"ט לעיל לא"ב שהוא תמורת מעשר ודו"ק:

(ממהורש"ם ז"ל):

לקוטים

את הרוכב וכו' ועוד דאפי' יהיה מסמנו לי ריבוי היכי אמרי' יכול שאני מרבה לך הם' והיכי כתי' לרבות מרתי בחדא ריבויא ומשום דבר' מהגמ' דבריתא זו דתיב היא דמסיימים עלה סתם ספרא מני ר"י וכו' עייתי בתיב ומאתי הוסמא בע"ח ה"ל בקר לרבות את י"ח מן הבקר להוציא את הע' ומה הלא לרבות י"ח ולהוציא הם' אחר שריבה הכתוב ומיעט אינתי הקדש עושה תמורה לפיכו לו לאחרין הוי אומר לאחרין מרבה אני את י"ח וכו' ע"כ והרב קרבן אהרן גריס בריתא הבקר לרבות וכו' ומי' דמדאמר הבקר בס"ח ולא אמר בקר אתא לרבות הי"ח ע"ש ומיהו קל נגוזה דהא אמרי' בפ"ב דסוטה דף י' ד"ה דבהיכא גבי רבויא דרשין לרבויא וה"א דבהיכא גבי משועת דרשי' למשועת וכ"כ התו' בפ"ד דסוכה דף מ"ג ע"ש והכא בהיכא הא גבי משועת דמן ומ"ה הו"ל לדרוש ה"א למשועת והיכי מרבי' מיהא הי"א דקרים ותו קל דמידי הוא עשמא אלא לר"י דהא סתם ספרא ר"י והא אמרי' סתם בסוטה דר"י אפי' הא דגבי ריבויא דרשי לה למשועת בהיכא דוכתב אם הלוה ע"ש ויש לישב דאמ"נ דר"י נמי דרש הכי דה"א דגבי ריבויא אתא לרבויא וה"א דגבי משועת למשועת וה"נ במשועת דרשי לה אלא דמשום דהוו כאן תרתי משועי זה אחר זה מן וה"א דהבקר ולא אשכח מה למעט במשועת כ' מש"ה דרשי ליה לרבויי וכדאמרינן אין משוע אחר משוע אלא לרבות ואשתא דאתאן להכי בדרך זה ש"ם לתרן

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בטל ויכנים חולין לעזרה. ונם נעשרן ממקום אחר מי אפשר. דלמא לא נתבטל סקופן. והו"ל כל שם שבדיר בפק מעשר. דפסור [בכורות י"ח ב'] וכשיעשר עליהן ממקום אחר. הו"ל כמפרים מהיתר על הפטור. ואף לבתר מ"ש סר"ן בשם ר"ת בע"ח [דשם"ו סע"ב] דלהכי לא חייב שהם לבטל שהתערב בחולין דשיל"מ. דמיירי דאין לו שבל לספרים עליו ממק"א לפי חשבון. נ"ע דר"ל שאין לו שבל הבטול מדרבנן. דאי"ל דבטל ממש מיירי. דאין יפרים ממנו על הבטל שבהתערובות דבטל מדאורייתא ברוב. והרי יפרים מהיתר על הפטור. וכן צריך לפרש מה דברי הר"ן [נדרים דל"ח ת' ע"ש]. ליתא. דהכא לא על שעת התערבות אמר רב חסדא דחולין בתר מבטל. אבל בטלים. כשיעשרן ממק"א ודאי מפרים מהיתר על הפטור. דכשאפשר להמבטל להיות כהבטל בשעה שבבר נתערב המחבר במב"מ. רק על השעה שהיה כל ת' בפ"ע. דאם לא היה אפשר להמבטל להיות כבטל. מחבר במב"מ. תדע דאל"כ היכא קאמר בסוגיא דמגחות [שם] דקומץ שנתערב במנחה אלא נקמלה. הו"ל מב"מ ולא בטל. מדאפשר להמנחה שיהיה כקומץ. דכל פורתא מנה חזי למקמץ מנה. וק' הרי הבחא כשבבר נתערב א"א למקמץ מנה. אע"ב דהא דאר"ח דבתר מבטל חולין היינו בשקודם שנתערבו היה אפשר להמבטל להיות כהבטל. וא"כ ה"ל קודם שנתערב הקופן היה אפשר להמחויבים להיות כהקופן. כשהיה מעשרן ממקום אחר ויהיו חולין פטורים. ואי"ל הרי גם כשיעשרן ממקום אחר חלוי בהזדמנות. דכשיכניסם לדיר עם הטלאים שילרף לבם ממק"א. אפשר שיצא עשירי מהמעורבין בבר. ומצא בא' מהתערובות מעולה לא היה אפשר להיות כקופן. ליתא. דא"כ קומץ במנחה הנ"ל נמי. והו דהרי בדיעבד אפי' במלא רבולין לו עומדים מסני [בבכורות פ"ט מ"ו]. וא"כ שפיר היה אפשר שיפסר חולין ע"י שיעשר עליהן טלאים ממקום אחר. ויהיו חולין פטורים כמו הקופן. לפיכך הו"ל שפיר מב"מ עם הקופן. ולא בטל הקופן בהתערובות. אמנם בנ"ח ק"ל דרב חסדא דקאמר דלכה"פ לר"י בבל מין במינו אזלינן בתר מבטל. דכשאפשר שיהיה כבטל הו"ל כמב"מ. והמהרי שלריך להוציא הולאות בהעלתו. א"כ בלא דברי ר"ת במגחות הנ"ל יש לשבר קו' הטוס' ב"מ הנ"ל. דלהכי לא בטל הקופן. מדהו"ל דשיל"מ. לפי בעי שדי מומא בכולה עדרים [בבכורות דנ"ג ב']. ואין בזה איסור בלא כרת"י שם: אבל אי"ל דמשו"ה לא בטל הקופן. משום דאי בעי מחשיל על המעשר שהפרים על הקופן. ויחזור לעבלי' כשאר הטלאים. והו"ל כדבר שיש לו מתירין אי במב"מ עמה. ליתא דהא אפי' תרומה לא מחשב מה"ע כדבר שיש לו מתירין מעשה דלאו מלוה לאחשולי עלה [בנדרים דנ"ט ע'] מב"ש קדשים:

חדושים מהגר"א

מסכת זבחים פ"ה משנה ד **העולה** כו'. הקשה הוס' למה לא תני שפיכת שיריים ושתויו"ע והוא הוקש דהרי שה כמה דברים שמפורשין בתורה וזה שיש לעשות שלמו מפורש אלא בתעלת לא שנה אלא העיקר בתירוץ הרמבן בהוס' ועוד כלאם מפורש"ם שלף לבחלה אין מלוה לבחת ופרש"ש ל"ז ע' ד"ה מין שבל כו' וד"ה לימד על כו' וכן משמע בח"ב בברייתא דמילואים שהיה שם מתנות בחתלת ו' מהן יצקה על היסוד ונעולה ושלמים לא חייב יציקה ע"ש:

מסכת מנחות פ"ג משנה ו **ארבע** במנורה. פי' הרע"ב ובאסור הסיה ור"ל דלא חייב אלא אותן שלחן ומשבל ומזבח חי' קושית הוס' ותתו"ע ד"ה ארבעה כו' אבל רש"י פי' לפרש דבחלה חייב לבו וזה שהקשה הוס':

פרק ד משנה ד **שאין** מתנכין כו'. הוא טעם על דברי ת"ק דאמר כ"ו שלא נתחנך לא יקריבו בין הערבים ובמ"ש בגמ':

פרק ו משנה ד **ובולן** כויתים. עבע"ב והוא פי' הרמב"ם והוא תמוה מאד דבגמ' שם ובפ"ו דברכות אמרי' מנא אמינא לה כו' וכולן שותתן כויתים אבל ברלה לשון רבשון שבבש"ש אחד לשנים ושנים לארבעה ר"ל שבל פתיחה היה בוסל לשנים ולא לג' וד' חלקים והבל כן אבל לשון כ' של רש"י לא ברלה דשל"ל עד כויתים וכן לשון ג' של רש"י ל"ל דא"כ כל פתיחה היה יותר מכביצה וכל מילה הוא יותר מג' זיתים (עבגא"ת סי' הפ"ו בדברי הרמבן) ואין לזה מלשון רבשון כל"ל:

פרק ז משנה ג **חוץ** לחומה. הומת בית פני והוא חוץ לירושלים וכן משמע בגמ' ס"מ דבסמיס (ל"ח א') בהדיא:

פרק ח משנה ד **מגרגרין** בראש הגג. ר"ל מלקט הגרגרים ומניחו בראש הגג לבשלן שם אבל הסליחי עושה בתוך בבית עד שיתבשלו וכן פי' הרמב"ם:

פרק י משנה ז **ואסורים** בחדש מלפני העומר ומלקוט לפני הפסח. כל"ל. דהקצירה אינו אסור אלא לפני קצירת עומר:

מסכת בכורות פרק ו משנה ד חיטין כו'

שאין לבהמה עבודה שיש לעולה ופי' הרע"ב אל שחר דשיש שיעלו אפי' בחדש מפני מלאות שין (ועתוס' ל"ז א' ד"ה מה): משנה ט **אזן** הגדי. גירסת הרמב"ם הוא עיקר: משנה יב **ובעל** יבלת. העיקר כפירש"י דיבלת דקרא בגוף ובעצם דהמתני' ו' פ"ז בגוף ובלא עצם ולעיל מהני' ז"ד בשחור העין ובלא עצם ובלא שער ובאן בלבן ובלא עצם אבל בשער אבל בלא שער אין מום בלבן כמ"ש בברייתא (ועי' בהדרת אליהו פ' אמור בגירסת התוס' מ' ב' ע"ש): **הרמב"ם** מנה מומי בהמה ר' ובאדם עוד ל' ובבהמה עוד כ"ב ואני אבאר על סדר המתני' וכשיעת הפוסקים. בבהמה המשים במתני' שבמה אזנו. נסדקה. מיקבה בכרשאה. יבשה. סרים שניקב. שפה. נסדק. בשחור עין דק. מבלול. מלבן. עיבר. מוכר קבוע. מיט קבועים. מומעו מיקב. נפנם. נסדק. שפתו שניקבה. נשבקה. מוטיו המלומים שבשבנמו. נגממו. פרמיות שנעקרו. נפנם הזוכן. ועריה. הזנב שבפנם. נפגל. בשר בין מולדות לנבע. כים מ'. ביצה א'. רגלים ס'. שבם. קלוע. שתול. בסול. נשבר ידו. ונבלו הרי ל"ו. ועוד י"ד דהנאי עינו עבולה. פיו פרום. מיבל רוב המדבר. לתי תתתון עודף. אזן בפולה. זנב בריבה. לאן בה ג' חולדות. יבלת בשחור העין. נפנם ידו. ורגלו. בפרק עלם פיו. עינו א' גדולה ואי קטנה. וכן אזנו. זנב קטן. הרי ל'. ועוד עבריה. נסמית עינו כמ"ש בתורה ובמתני' פ"ה. דק לבן (ל"ח ב'). ניקבו חוטמיה זה לזה (ל"ט א') ובערמ"ם (בפירושו ובחבורו שמפרש דהברייתא מוספת על המתני' וע"ש. אבל מפרש"י בלא דהברייתא מפרשת למתני' ומש"ם זה לתוך זה ל"ג רש"י אבל לגירסתינו ע"כ ל"ל כהרמב"ם). ומעוך. וכתות. ונחוק. וכרות בגיד. ומעוך. וכתות. ומתוק. וכרות בגידים (ל"ט ב' וכו' יהודה ועיין בגיאורו לוי"ד סי' רס"ו ס"ק. ע"א ובמ"ה סי' ה' ס"ק כ"ג). ובריא (מ' א'). ויבלת בעצם בגוף (מ' ב'). ובגב יבש. ויבש מבפנים (מ"א א') ובעכ"ו (ד"ה המגרים כו' ולי הוי בבכור כו'). ומחזיק המלבים. והכון בעצם (מ"א א'). ובמה במקלת סימנין בפ"ק (ג' ב'). ומיעלו קרנים שבעקנו. ובעלייה בפ"ו (מ"ד א') ועוד שם עבר שפטולין. מרוב שא"ק. מיט שא"ק. חוטים הפרמים שבפנמו. גרב לח (מ"א א'). יבלת בשער בלבן עין (במ"ש מ' ב' בגירס"י). חזיות. זקן. הולם. מוהסם. נעבד בו עבירה. שגח. עומטוב. אבדוגיטוס (מ"ח א'). ניקבה אזן כ"ש (ל"ז ב'). מחוסר אבר בפנים (ל"ע א'). קרנים דאיגוס (מ"ד א'). ס"ה פ"ו ומי' מו"ם. יתר עליהן אדם שנים במתני' (פ"ו). מילון. לפתן. מקבן. שקוע. סקיפה. הטעדת. קרח. א"ל גבינין. גבן א'. שוכבין. שדרה עקומה. חכוס. כ' עיניו לגמלה. שתיהן לגמה. א' לגמלה. א' לגמה. רוחה חדר ועליה. סכי שמש. זנבן. לילן. עינו גדולות. קפנות. גופו גדול. קטן. הוטמו גדול. קטן. עומה. לומע. שפתו עליונה עודפת. התחיבה עודפת. דדין שוכבות. כריסו לבה. מיעורו יוצא. נכפה. רוח קרייה. מאושבן. בעל גבר. רוח באבריו. מקים בקרסולין. ובאבכנותיו. פיקוס (דלא כפירש"י ותתו"ע). עיקל. פיקה בגודלו. עקינו לאחוריו. פרסותיו רחבות. אגבשיהיו מורכבות. קלוטות לאמה מהפרק. יתרת ותחבה. יתר בידיו. ובגבנין. בוטי. גיחור. לבקן. קצה. מגם. מרם. שוטה. שיכור. בעל נגעים. דלדול בשר. ועוד עבריה ובשה. נולדו באמצע. שקוע. שמוע. שער מלבניו. לפניו ואחריו. ובלבן בפה (בפי' הרמב"ם). חוטם סולד. בולם. מוקף (מ"ג ב'). מדבר עם חבירו ואי אומר לי רואה. נגון אי שאר ואי לבן. לירמיות. דומעות. דולפות. עורדות. זיר. לוסין. תמיר. לימה (מ"ד א'). קולבון ועק"ח (בפי' שבגליו מרובעים דלא כפירש"י וכ"מ בפ"כ). קיפון (בגירסתינו תמא בעל הקיפון וכ"ה בתוספתא וזהו הוספת הברייתא של המתני' ועי' מפרש ר"י בעל הקיפון פי"ל כו' וכ"ה בדפו"י הגירסא בדברי ר"י בעל הקיפון וכן מוכיח כ"ז לפירש"י במתני' ולכן וכ"ל בדש"י בעל הקיפון והשופר גרסי'). שופר (מ"ס א'). פיעור יד. ורגל (מ"ס ב'). בומת גדולה. קטנה בשער (תוספתא פ"ה וכתובות ע"ה א'). ס"ה ג"ב פ"ו ועוד כ' (במתני') מפני מ"ע. נפרו רשי. ושימן. ס"ה קע"ד:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org